

K/15.189
2

მეოთხე წიგნი

მ. შ. წერეთლის გამ. საზოგ. გამოცემა, № 1737
საქართველოს
საგარეო საზოგადოება

მეორე გამოცემა

ტფილისი.

ქალაქთა კავშირის სტამბა.

1919

მეოთხე წიგნი

მეორე გამოცემა

ტფილისი.

ქალაქთა კავშირის სტამბა.

1919

„ადე, ჩამოვიდა!“

(ფსიხოლოგიური ეტიუდი)

გოგია მეწისქვილე გულ-ხელ დაკრებილი მი-
ვიდა წისქვილის ქვასთან და ალას კვირისტავეებით
მიეყრდნო. იმან გადახედა ქვის გარშემო სუფ-
თად მოგვილ სახრილეს, მერე ალაში ჩაიხედა,
რომელიც სახრილესავით სუფთად იყო მოგვი-
ლი და, უკმაყოფილოდ თავის ჩაქნევის შემდეგ,
კრიქას გაშტერებით დაუწყო მზერა. სულ ერთ
წამს არ უმზერია ასე გაშტერებით, რომ იმან
გადააღაჯა და კრიქას ძირიდან ხელი ამოჰკრა.
კრიქა მოხვდა ხვიმირს და ისეთი ხმა გამოიღო,
რომ გოგია მიხვდა, ხვიმირში არა ყრია-რაო.
სარეკი-კი, რომელიც კრიქასთან უღლით იყო
დაკავშირებული, ოდნავ შეთამაშდა და ქვაზე
რაკრაკი დაიწყო. ხვიმირის ხმას მაინც არ ერ-
წმუნა გოგია. ის შესდგა წისქვილის ქვაზე და
შიგ ჩაიხედა, თანაც ხელი მიუს-მოუსვა შიგნი-
დგან ხვიმირის გვერდებს და რადგან ხელში არა
მოხვდა-რა, რამდენჯერმე მაგრად დაარტყა სი-
ლა, მაგრამ იმან მაინც ცარიელის ხმა ამოიღო...

„ფუი!..“ — მწარედ გააფურთხა გოგიამ და უკანვე ძირს გადმოაბიჯა ფეხი.

დღეს რამდენჯერ გამოუჩნრეკია წისქვილის ყველა კუთხე, ძირი აღმა უქმნია, მაგრამ აგერ ეხლაც ისევ მიდის და სჩნრეკავს. მიიარ-მოიარა ყველა კუნჭული, გაჩნრეკა ყველა სამინდე კოდი, კასრი და ხოკრი; რამდენჯერმე გადააგორ-გადმოაგორა ლიტრიანები, მაგრამ კიდევ მაინც ვერ დაკმაყოფილდა. ის დაღრეჯილის სახით მივიდა წისქვილის ქვასთან და მოწყვეტით ალაზე ჩამოჯდა; ნიდაყვები მუხლებზე დააყრდნო და ორივე ხელი თავის დამძიმებულ თავს ბოძკინტად შეუყენა.

რას ეძებდა გოგია ასე მოუსვენრად?

ფქვილს, ფქვილს და ფქვილს!

გუშინ უკანასკნელი ნახევარი თეფში ფქვილი ხმიადად გამოაცხო და გუშინვე შეჭამა, დღეს-კი აგერ დაწანწალებს და აქა-იქ, სადაც წინად მრავლად იყო ფქვილი, დაეძებს, მაგრამ ყველა ის ადგილი, ყველა საფქვილე ავეჯეულობა დაწმენდილი და დარაკრაკებული ხვდება. „ერთი ბეწო მაინც იყოს სადმე!..“ უსიტყვოდ იძახდა ყოველი გაჩნრეკის დროს, მაგრამ ეს „ერთი ბეწოც“ არსად იყო, ფქვილის ნაალაგევიც აღარას ეტყობოდა...

— შე დალოცვილო ღმერთო, ერთი კიდევ
გამაგონე ჩემი წისკვილის გოგვის ხმა და მერე
თუნდ!..—ხმა-მალლა წარმოსთქვა გოგიამ კარ-
გა ხნის სიჩუმის შემდეგ და საფქვილე პირს
გვერდზე შეხედა, საიდანაც, თითქოს ამ სიტ-
ყვების შემდეგ, ელოდა, ფქვილი გადმოიფანტე-
ბო, მაგრამ ქვა არ იძროდა და საფქვილეს
შეუგანგლავი შესცქეროდა გოგიას. „ეჰ!“ გულ-
ჩაწყვეტით ამოიოხრა, რაკი ფქვილი ვერ დაი-
ნახა და თავი ისევ-ისე ხელებს დააყრდნო და ია-
ტაკის პატარა ნახვრეტიდან ლურჯად ამომ-
ქვრეტ ყინულს ჩაფიქრებით მზერა დაუწყო.

გარედან-კი მარქათაზე გადამჩქეფი წყლის
შუილი შემოისმოდა და გოგიას ათასგვარ
ფიქრს უბადავდა თავში, წარსულს უღვიძებდა
და აგონებდა იმ დროს, როდესაც მოცლა
ალარც-კი ჰქონდა, რომ ცოტახანს შეესვენა და
სული მოებრუნებინა, როდესაც იმის წისკვილის
კარზე ურმების კრიალი იდგა და სავსე საცა-
ლოები შეჰქონდათ და გამოჰქონდათ.

გოგია თან-და-თან გაიტაცა ამ მოგონებამ
და სულ დაავიწყდა ეხლანდელი დრო.

ესმის გოგიას, რომ დატვირთული ურემი
კრიალით მოადგა კარს. აგერ, ტომრების შემო-
ტანაც უშველა და მინდის აღება დაიწყო. მე-

რე, რამოდენა მინდს იღებს?! თითქმის ერთი დიდი სიმიდის კასრი აავსო და გაბრწყინებული დასცქერის. იმის სიხარულს საზღვარი აღარ აქვს. უხარია, რომ ამ ზამთრის საგძალი იშოვა. იმდენი ერგო მინდში, რომ ზაფხულამდის მიჰყვება ეს და ზაფხულში-კი, ღვთის მადლით, ახალი მოვა.

ხვიმირი კიდევაც აავსეს და ახლა ღარში წყლის მოგდება-ლა აკლია, რომ წისქვილმა მუშაობა დაიწყო.

გოგამ ღარის თავიდგან ჩქარა აიღო ფიცრები და მარქათას ჩაუწყო, რის შემდეგაც წყალი ღარისკენ გაქანდა და... და... ცოტა ხანიც და ბორბალმა წყალი ააქათა, ააშფოთა და წვრილსა და მსხვილ მბრჭყვინავ წინწკლებს წისქვილის ქვეშ გაბმით თანტვა დაუწყო. სარეკი წისქვილის ქვაზე არაკრავდა, რის გამოც კრიკა ინძრევა და ხორბალს, თითქოს სთვლისო, მარცვლობით ქვის ყელში ჰყრის. ქვა-კი გუგუნებს, გუგუნებს და ყოველ დაგუგუნებაზედ საფქვილე პირიდან ბლუჯა-ბლუჯა ფქვილი გადმოდის და ალაში სრიალი ჩააქვს. ქვის გუგუნე, სარეკის რაკრაკი და წყლის შუილი ერთად ერთდებიან და ერთგვარი ხმა გამოისმის, რომელმაც გოგიას გულში განუსაზღვრელი სი-

ხარული აღძრა. ღმერთო, რამდენი ხანია, რაც გოგიას ეს სანატრელი ხმა აღარ სმენია!.. ეხლა ასმინე და აგერ როგორ აღტაცებით სულგანაბული უსმენს ამ ნეტარ ხმას, და აღტაცებისაგან თვალით ცრემლი მოსდის...

— გოგია!.. — ამ დროს დასძახა ერთმა პარკ-აკიდებულმა შუა ხანში შესულმა კაცმა, რომელიც ის-ის იყო წისქვილში ხელების ფშვნე-ტით შემოვიდა და გოგიას თავს წაადგა.

— ჰა!.. საფქვავე მოიტანე?!

— ჰო!..

— გვიან მოგერგება ჯერი, სხვაგან წაიღე, ვერა ხედავ, რამოდენა საფქვავეა აქ?! — დაბნეულად წამოიძახა გოგიამ და თავი ისევ ჩაჰკიდა.

— რას ამბობ, კაცო, საფქვავე აბა სადა გაქვს?! — გაკვირვებით შეხედა გაყინულ წისქვილის ქვას და პარკი მოიხსნა.

— საფქვავე?!. არ არის?!. — გაკვირვებით დაეკითხა ახლად მოსულს და აქა-იქ თვალების ცეცება დაიწყო.

უეცრად შესწყდა სანატრელი ხმა წისქვილისა. აღარ ისმის სარეკის რაკრაკი და აღარც ქვის გუგუნე. გარედან მარტო მარქათაზე წყლის შუილი-და შემოისმის.

— უჰ!.. — გულ-ჩაწყვეტით წამოიძახა გო-

გიაშ, როცა დარწმუნდა, რომ ის სანატრელი ხმა, რომელიც სულ რამდენიმე წუთის წინად ესმოდა და აღტაცებაში მოჰყავდა, მოჩვენება იყო, და ჩმუჩვნით წამოდგა.

— აბა, შენი ქირიმე, გოგი, დროით დააბრუნე, თორემ შინ სახლობა სიმშლით მიწვის!

— ხორბალია? ჰა!... სად გიშოვია?... — ზედი-ზედ დაეკითხა და პასუხს აღარ მოუცადა, ისე გავარდა გარედ და წყალი მარქათაზე საჩქაროდ მოწყვიტა.

ახლად მოსულმა ხორბალი დააყარა და ქვამ ჩქარ-ჩქარი გუგუნის მორთო.

წელან თუ მოჩვენება იყო, ეხლა ნამდვილია!... ეხლა ნამდვილად ესმის გოგიას ეს სანატრელი ხმა. ღმერთმან უსმინა და აუსრულა თხოვნა: კიდევ გააგონა ტკბილი ხმა... ხომ აუსრულდა ნატვრა და მაშ რაღად შესცქერის ასე დაღონებული და მობუზული მბრუნავ ქვას?!

„შე დალოცვილო ღმერთო, ერთი კიდევ გამაგონე ჩემი წისქვილის ქვის გოგვის ხმა და მერე თუნდ...“ ინატრა წელან და, აჰა, აკი გააგონა!...

არა, შესცდა წელან, ეხლა ნანობს, რომ მაგრე ინატრა და არა სხვანაირად. „წისქვილის

ქვის გოგვის ხმის“ გაგონება იმისთვის უნდო-
და გოგიას, რომ მინდი აელო და თავისი მოთ-
ხოვნილება დაეკმაყოფილებინა, სიმშილი მოე-
კლა. იმას უნდოდა ამ ნატვრით გამოეხატნა,
რომ საფქვავე ბევრი მოვიდესო და არა მარტო
ხმა გამაგონეო, თორემ „წისქვილის ქვის გოგ-
ვის“ ხმის გაგონება რომ სდომებოდა, განა უსაფ-
ქვაოდ-კი ვერ მოუგდებდა წყალს და ქვას
ხრიალს ვერ დააწყებინებდა?!

ვისი ბრალია?! როგორც ინატრა, ისე
აუხსრულდა. აკი ამისათვის ხმას არ იღებს და
მარტო დაღონებული შესცქერის ფქვილს, რომ-
ელსაც ერთ მუქასაც ვერ მოაკლებს: სირცხვი-
ლით როგორ სთხოვოს მინდი ნახევარ კოდ
ხორბლის გამოფქვაში?! ღმერთი აღარ არის?!
მაგრამ რა ქნას, რომ სიმშილი ძალას ატანს?!

ფქვილის დანახვაზე მუცელმა სულ კა-
კანი დაუწყო და სიმშილი უფრო გაუცხოველ-
და. გოგია ხმის ამოუღებელივ გატრიალდა და
გარედ გავიდა, რომ ფქვილისთვის აღარ ეცქირ-
ნა. ხორბლის პატრონი-კი მხარ-თედოზე წა-
მოწოლილიყო და გაჩაღებული ბუხრისთვის ზურ-
გი შეექცია. იმისი ღრმად ჩანაოქებული შუბ-
ლი ამტკიცებდა, რომ არც ის იყო საამური ფიქ-
რებით გატაცებული...

გოგია დაჩაგრული სახის გამომეტყველებით, მობუზული და გულ-ხელ-დაკრებილი წისკვილის კედელს აეტუზა. სითბო-გამოღეული მზის სხივებისაგან თვალებ-ჩაქუტული უსიცოცხლოდ გასცქეროდა ალაზნის ველს, რომელსაც თეთრი ზეწარი გადაჰკროდა და ბზინვა გაჰქონდა.

— ღმერთო, გაზაფხული მაინც ჩქარა დადგეს!...— წამოიძახა გოგიამ კარგა ხნის სიჩუმის შემდეგ და ალაზნის ველს აქეთ-იქით თვალი გადაავლო, თითქოს ელოდა, ეხლავე დადგება გაზაფხული და ველი ამწვანდებაო. მაგრამ მწვანე ვერსად დაინახა, ყველგან ბრწყინავი თოვლი დახვდა...

„ფქვილი, ფქვილი, ფქვილი!...“ წისკვილის ქვა-კი ამას ჩასძახოდა ყურში ამ დროს და მადას უღვიძებდა.

— მეც მინდა ფქვილი, მაგრამ საიდან მოვიტანო?!— მწარის ღიმილით უპასუხა გოგიამ ქვას და თვალები დახუჭა.

„შედი შინ... შინ შედი, შინ, შინ!...“ — ჩასჩურჩულებდა თავის მხრით ბორბალზე მჩქეფი წყალი.

წყალი და წისკვილის ქვა ერთად შეერთდნენ და განუწყვეტლივ ამას ეუბნებოდნენ:

„შედი შინ, შინ, შინ! ფქვილი, ფქვილი, შედი შინ, შინ!... სთხოვე ფქვილი, სთხოვე ფქვილი, ფქვილი!...“

გოგიაშ ყოყმანი დაიწყო: უნდოდა შესულიყო და ფქვილი ეთხოვნა, მაგრამ რცხვენოდა...

— ეჰ, რაც უნდა გახდეს, ვსთხოვ!... — ხელის ჩაქნევით გადაწყვეტით წარმოსთქვა, რაკი ქვა და წყალი თავისას არ იშლიდნენ, და შინ შევიდა.

ის თავს წაადგა ბუხრის პირას მწოლარეს და დაიწყო აკანკალებულის ხმით:

— შენი ქირიმე, გეგე...

იმან თხოვნა აღარ დაათავა, რადგანაც დაინახა, რომ გეგეს ჩასძინებოდა და გულიანად ხვრინავდა.

უეცრად თავში სხვა აზრმა გაუელვა და ამის მიხედვით თეფშს ხელი წამოავლო და ალასთან მივიდა, რომ ფქვილი ამოეღო ჩუმად და ასე დაეხსნა თავისი თავი თხოვნისაგან.

ცალი ხელით თეფში ფქვილში წაურიდა და მეორით-კი კრიჭა შებერტყა, რომ უკანასკნელი მარცვლებიც ჩამოეყარა იქიდან.

— ეს რას მეყოფა?!... — წამოიძახა იმან, როცა სავსე თეფშს დახედა, და ისევ შიგ მოა-

ქცია...—ქურდობა გავწიო და ერთი თევზისათვის!...

„ხა, ხა, ხა, ხა!.. სულ, სულ!..—ჩასახეს ამ დროს ქვამ და წყალმა.

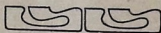
—ჰო, სულ, სულ!... მე-კი ადამიანის შვილი არა ვარ?!... მშიერი ხომ არ მოვკვდები!?.—აღელვებით წამოიძახა და საჩქაროდ ნაჯახს ხელი წამოაწყო.

„მოჰკალ, მოჰკალ, მოჰკალ!..“—ქვა და წყალი აქეზებდნენ თავიანთი ხმით და აბედვინებდნენ გოგიას მკვლევლობას.

თვალეზ-ანთებულის და ნაჯახ-ამართულის თავს წაადგა მძინარეს და ის-ის იყო უნდოდა ნაჯახი დაეკრა, რომ ამ დროს იღუმალმა ხმამ ჩასჩურჩულა ყურში: „აბა, შენი ქირიმე, გოგი, დროით დააბრუნე, თორემ შინ სახლობა სიმშლით მიწივის!“

ამ ხმაზე გოგიას მკლავი მოუღუნდა და ნაჯახის მაგივრად ფეხი ოდნავ წაჰკრა თავში.

—აღე, ჩამოვიდა!..—ფეხის წაკვრასთან ერთად აღელვებული ხმით დასცახა ზევიდან და საჩქაროდ გარეთ გავარდა...

„ბეჩა, რაღა მკლავე?!“

— არ მომეკარო, არ მომეკარო!.. — ეშმაკურის კისკისით შესძახის თინა ლეოს და ხან ერთ ბუჩქს შემოუბრუნს გარს და ხან მეორეს.

— ჭივ-ჭავ!.. ჭივ-ჭავ!.. — იქვე ბუჩქებში ბელურები დაჰყვირიან და ერთი შტოდან მეორეზე გადახტიან. ერთი მეორეს უსხლტის, ახლოს არ იკარებს.

ვალერსება, გარს დასტრიალებს და ფრთების კანკალით გვერდით უჯდება, მაგრამ სადაგელი ბელურა სტანჯავს თავის მოარშოყეს: კეკლუცად ისიც ფრთებს არხევს, ოდნავ ნისკარტს ახებს და მისრიალებს სხვა შტოსკენ, მეორე ბუჩქისკენ. საწყალი მოარშოყე! სატრფოს ამგვარი ქცევით უფრო ცეცხლ-მოდებული, უკან მისდევს და ცდილობს გული მოულობს ცუდ-ლუტს, მაგრამ...

— გენაცვა, თინა, ჩემო კარგო! — ათრთოლებულის ხმით მისძახის და მისდევს უკან ლეო თინას.

დაიღალა ლეო, დაიქანცა და შესდგა. აჩქარებით სუნთქავს, თავ-პირს ღვართქლი ჩამო-

სდის და უიმედოდ, გაუბედავად უმზერს თინას, რომელიც ცოტა მოშორებით შესდგა და ამისკენ მოტრიალდა. ღიმილით... წარმტაცის თვალით შესცქერის თინა დაღონებულ ლეოს და უსიტყვოდ ეუბნება: „სულელო, რაღას მიცქერი და არ დამიჭერ, ხომ შენ ხელთა ვარ?!“

თინას ალერსით და იმის მშვენიერის სახით წაქეზებული ლეო გიჟივით გადახტა იმისკენ და მკლავში ხელი გაჰკრა.

— ხა, ხა, ხა!.. — ხარხარით გაუსხლტა თინა იქვე მდგომი ვერხვისკენ.

— თინა!.. — თავ-ბრუ-დახვეული გაბედვით უკან გამოედევნა ლეო.

— ჰივ-ჰავ!.. ჰივ-ჰავ!.. — ჰივ-ჰავით ბელურებიც გაეშურნენ ვერხვისკენ შტოზე.

ვერხვის ქვეშ თინა მოტრიალდა. ეგონა, ლეო არ დამედევნებო, მაგრამ ის წინ შეეფეთა და მაშინვე მკლავები შემოუტრკალა.

— დაგიჭირე!.. დაგიჭირე!.. — კანკალით ეუბნება ლეო და თან თინას გულზე თავ-დავიწყებით იკრავს.

— ჰო!.. ჰო!.. გა-მი-შვი!.. — დაბნევით უპასუხებს და მეტის-მეტე აღელვებისაგან თვალები ელულება.

— გენაცვა!.. გენაცვა!..

— ჰმ!... ჰმ!...

თრთის ღეო, თრთის თინა. ორსავე მუხლები ეკეცებათ, სხეული უდუნდებათ, ელეშებათ. სულ ერთი წუთიც, და ორნივე ძირს დაეშვნენ.

— კრრ-კრრ! წრრ!... — ზევით, ვერხვის შტოზედაც შექმნეს კრიკინ-წრიპინი.

გაზაფხულის მზე-კი ჰფენს თავის გამაცოცხლებელ, ნაზ სითბოს არე-მარეს და ყოველ არსებას საალერსოდ იწვევს, მხოლოდ გრძნობად ჰქმნის და სასიყვარულოდ ახმაურებს...

— სსს!... — აასისინა ვერხვამაც ნაზი ფოთლები და ამანაც შეუერთა სიყვარულის საგალობელს თავისი ხმა.

სისინმა ჩანთქა ყოველ არსების ხმა. კრიკინ-წრიპინი, თრთოლა-თახთახი, ქშენვა და ზუილ-შრიალი სისინად გარდიქმნა. უკანასკნელი „ს“ მისუსტდა, გაუგებრად სადღაც შესწყდა და ჩამოვარდა სამარისებრივი სიჩუმე, მაგრამ ტკბილი, ნეტარი სიჩუმე...

— ტა-ტა-ტა-ტა — ტა-ტა-ტა-ტა!... — დაუტატანეს ბელურებმა თინას და ბუჩქებიდან ზევით ამოფრინდნენ.

ბელურები ჟივილ-ტატანით დასტრიალებდნენ ბუჩქებს და ცდილობდნენ, როგორმე შე-

ეფერხებინათ იმათკენ მიმავალი თინა. ბუჩქებში-კი ბარტყები-ღა დარჩნენ და, მშობლების ალიაქოთი რომ დაინახეს, თითონაც დაიწყეს საცოდავად ჭყვილი. ბარტყების ჭყვილზე მშობლები სულ გაცეცხლდნენ.

იმათ ჭყვილზე მეზობელი ბუდობაც მოცვივდა და მაშინ ხომ აიმართნენ და პირდაპირ იერიშით მიდიოდნენ თინასკენ.

— დაიკარგე, დაიკარგე!... — ჭყიოდნენ ბელურები, მაგრამ თინას იმათი ტევა არ ეყურებოდა.

ის თავ-ჩაკიდული, დაღვრემილი, ფიქრში გართული აჩრდილივით მიიპარებოდა და თითქმის შიგ ბუჩქებში შევიდა.

აქნობამდის ბელურები თუ ცოტათი ფრთხილად იჭერდნენ თავს და თინას ზედ არ სცვიოდნენ, ეხლა-კი, როცა თინა ბუდეს წაადგა, მეტი ღონე არ იყო, უნდა გაბედვით ემოქმედათ. ერთი მათგანი გაქანდა და ფრთა ღონივრად ცხვირში გაჰკრა.

— ღმერთო, სად მოვსულვარ?! — ამ შემთხვევით გამორკვეულმა გულ-ამოსკვნით წამოიძახა და მიიხედ-მოიხედა. — აახ!... — თავის-დაუნებურად წამოიკვნესა, ვერხვს რომ თვალი მოჰკრა, და ტანი მთლად შეერყა. თვალებზე

ხელი მიიფარა, რომ ვერხვი არ დაენახა, მაგრამ მკლავები ჩქარა მოუდუნდა და მხრებზე მოწყვეტით ჩამოეკიდა...

ნახევრად დაბუმბლული ბარტყები-კი ჭყი-ოდნენ, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, და უშნოდ აღებდნენ ყვითელ ნისკარტებს.

თინამ დააშტერა სიგამხდრისაგან მორღვეული თვალები ბუდეს, საიდანაც ღლანქია კისრები ამოეწოწოლა ვეზინათ ბარტყებს, და იმათ დანახვაზე სამარცხვინო აზრმა გაუელვა თავში: დასრისოს, ასო-ასო დაფლითოს, რომ იმათი წრიპინით, მშობლების წივილით დასტკბეს და გული გაიგრილოს, იმისი ჯავრი ამათზე ამოიყაროს. ხელებიც-კი უნებურად შეუთამამდა და წაატანა, რომ თავისი განზრახვა აღსრულებაში მოეყვანა, მაგრამ უეცრად ჟრჟოლით უკან დაიწია. თავის განზრახვისა შეეშინდა.

თავ-ჩალუნული შერცხვენიტ გამობრუნდა.

— აი, შე საძაგელო, შენა!.. — დაუტიეს ეღურობმა და ვერხვის ძირამდის ტევით მიაცილეს.

დიდხანს აღარ უწივლ-უკივლიათ ბელუ-რებს. რაკი დაინახეს, რომ თინა ჩათუთქვილ-ოლეშილი ვერხვის ძირს მიესვენა, დამშვიდნენ, დაწყნარდნენ. გამარჯვება მიულოცეს

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ერთმანეთს, და მეშველი ბელურები თავიანთ ბინებისკენ გასრიალდნენ. დარჩა მარტო წყვილი ვერხვის ახლო ბუჩქთან. დედალი ბელურა საჩქაროდ ჩაეკრა ბარტყებს, წასჩურჩულ-მიუალერსა და იქავ ახლო-მახლო საზრდოს საძებნელად წავიდა. მამალი-კი ადგილიდან არ იძროდა და თინას თვალს არ აშორებდა.

— გეგონა, — ჩაეჭუკჭუკა შორი-ახლოდან ბელურა: — ადვილად დაგანებებდით ჩვენს შვილებს?!. შეგშურდა განა?! შენც გინდა ჩვენსავით ხარობდე, მაგრამ ტყუილი სურვილია... სად არის მომავალი შენი შვილის მამა?.. ხომ ერთად ვიქორწინეთ!..

— გაჩუმდი! კმარა, კმარა! სად არის?.. არ ვიცი. წავიდა... წავიდა და ეს მომწერა წასვლის დროს: გთხოვ, დამივიწყოვო.

— ხა, ხა, ხა, ხა!.. — ჩაიჭუკჭუკა ბელურამ: — შენც-კი მიატოვებდი სიყვარულის ნაყოფს, განა, რომ შეგეძლოს?!. გეტყობა, საშუალებას ეძებ, უდროვოდ მოიშორო ტვირთი. თუ კიდევ მოუცადე და თავის დროზე დაგებადა, მაშინვე მიაღრჩობ და... არა, არა, არა?..

— კმარა!..

— ხა, ხა, ხა!.. არ გესიამოვნება?! აბა

მაგრე ნუ მოიქცევი, თუ ყველამ შენ არ ჩაგ-
 კოლოს და თითოთ საჩვენებელი არ გაგხადოს!..
 საძაგლებს, მოუგონიათ რაღაც კანონები და
 თუ ამ კანონების ასრულების შემდეგ ეყოლათ
 შეილი, ყველა ულოცავს, თუ არა და ჰქო-
 ლავს, თითქოს იგეთივე ბავშვი არ ებადებო-
 დეთ. კარგია, არა?!.. ხა, ხა, ხა!..—წაიკასკასა
 ბელურამ და ნისკარტით ფრთები ჩაიკმაზა.

— ღმერთო!..

— ჭრრრ!—დედა-ჩიტი უკვე მოფრენილი-
 ყო და ჭრიალით საზრდოს აძლევდა ბარტყებს...

მამა-ჩიტმა თავისი ადგილი დაუთმო დე-
 და-ჩიტს, როდესაც ამ უკანასკნელმა ჭია-ლუით
 გატენილი ნისკარტი გაითავისუფლა და ამას
 გვერდით ამოუჯდა. ახლა თითონ მამა-ჩიტი წა-
 ვიდა საზრდოს საშოვრად.

თინა-კი ისევ ისე უძრავად იჯდა და შე-
 ნატროდა ბელურებს: „რა კარგი იქნებოდა, მეც
 ეგრე ვხარობდე ჩემს ოჯახში, — ფიქრობდა
 თინა:—ხომ ერთმანეთი გვიყვარდა, და...“

კიდევაც ხარობს თინა. ეხლა ამისთვის
 ვერხვი, ბუჩქები, ბელურები აღარ არსებობს.
 ვერასა ჰხედავს. ზის თავის ოთახში, სადაც პა-
 ტარა, მეტად მშვენიერი, ბუნჩულა ბავშვი და-
 გოგავს, დედას მუხლებზე ეხვევა, მკერდისკენ

იწევს. ესეც გატაცებული იკრავს გულში, თვალებს უკოცნის. აგერ, ოთახის კარიც შემოვლო და ლეო, ამისი საყვარელი ლეო შემოვიდა.

— შენ ლოდინში თვალ-გული გადამელია! სადა ხარ აქნობამდის?—ცოტათი საყვედურის კილოთი და გაბუტვით ეუბნება თინა.

— რა ვქნა, გენაცვალე, დამიგვიანდა?!.. მიპატივე!..—სიყვარულით ეუბნება ლეო და თან ნიკაპს უწევს ზევით, რომ თავი მაღლა ააღებინოს და ტუჩები ჩაუკოცნოს.

— მიპატივებია, თუ კიდევ არ გაიმეორებ. — ეუბნება თინა და თან საკოცნელად ტუჩებს უშვერს...

ოხ, რა ნეტარებას გრძნობს!.. ისე მისუსტდა, მიიღულა, რომ ტუჩების მოშორების თავი აღარ აქვს. ან-კი რად უნდა მოაშოროს?! ნეტარების მეტს ხომ არასა გრძნობს და არა სჯობია, რაც შეიძლება დიდხანს გასტანოს ამ გვარმა მდგომარეობამ...

თინა თვალებ-მიღულული ოდნავ აცმაცუნებს ტუჩებს, თითქო სუნთქვა, სიცოცხლე თავის ლეოს უნდა გარდასცეს ამ ნეტარების დროს და ეს გრძნობა გაჰყვეს თან...

— ჭივ-ჭავ!..—მამა-ჩიტს უკვე გამოეცვალა დედა-ჩიტი და თავისებურად ჩამოუკვესა

მკახედ თინას, თითქოს ყურის დაგდებასა
სთხოვსო...

თინას. ლახვარივით ეცა გულს. უეცრად
ოცნებიდან გამოიყვანა ამ ხმამ და დაუბრუნა
სინამდვილეს...

ოხ, რა საშინელი ტანის წვა იგრძნო, რა-
ნაირად გული მოუკვდა, ჩაეთუთქა, როდესაც
გამოერკვია და იგრძნო, რომ რაც ამ წუთის
წინ ნახა, მხოლოდ ოცნება იყო...

გული მოეკუმშა, მხრები მოეკრუნჩხა და
სუნთქვა გაუძნელდა...

— ბეჩა, რაღა მკლავ!.. — გულ-საკლავად
წაჰკვნესა ლეოს ლანდს თინამ და თვალთაგან
ნაკადული გადმოსკდა.

„ჭეშმარიტად!“

(სააღდგომო ეტიუდი)

...—მეც... მეც უარი ვსთქვი!.. მეც უარ-
გყავ, მეუფეო!..—სიმწარით გაიძახოდა პეტრე
მოციქული და მიწაზე გართობილი ცრემლით
ნიადაგს ალბობდა.

თვალ-წინ ნათლად ეხატებოდა მასწავლე-
ბლის ნაზი, მისუსტებული, მაგრამ ღვთაებრი-
ვის ძალით მოცული სახე. ისინი სცემდნენ,
ჰგევმდნენ, თავზე ეკლის გვირგვინს ადგამ-
დნენ, მაგრამ ქრისტე-კი ყოველსავე ამას უსი-
ტყვოდ იტანდა, თავს არ იცავდა. საყვედუ-
რიც-კი არ უთქვამს იმათთვის. სამაგიეროდ,
ღმერთს ავედრებდა: შეუნდე უფალო, რამე-
თუ არ უწყიან, რასაც მოქმედებენო...

— საზიზღრები!...—წამოიძახა პეტრე მო-
ციქულმა და წელში აიმართა, როდესაც თვალ-
წინ წარმოუდგა თვალებ-ახვეული ქრისტე, რო-
მელსაც „ყურიმალსა“ ცემით ხან ერთი ეკით-
ხება და ხან მეორე: „გვიწინასწარმეტყულებდე
ჩვენ, ქრისტე, ვინა გცა შენ?..“

— სულ უკანასკნელს არ მოექცეოდნენ
ეგრე, ეგრე მასხარად არ აიგდებდნენ და არ
დამცირებდნენ და იმას-კი, თითქოს ბაღლიაო,
თვალები აუხვიეს და სიცილით, ხარხარით ეკი-
თხებოდნენ: გამოიცან, ვინა გცემსო.

ის საზიზღარი, დამამცირებელი სიცილი
ებრაელთა ეხლაც ყურებში მოესმა და სხეულში
გველივით ჩაეხლაცნა, რამაც საშინელი ჩხვლე-
ტა და წვა მიაყენა და გონება აურიო.

— აახ!... — სხეულის გრეხა-წრეხით წამო-
იკვნესა და ქალარა თხელ თმას ორივე ხელით
დაებლაუჭა.

გამოსწია რაც ძალი და ღონე ჰქონდა და
საჩქაროდ ორსავე ხელში თითო ბლუჯა თმა
შერჩა.

— იმ დროს მე იქ ვიდექი, ვუცქეროდი ამ
დამცირებას და იმის მაგივრად, რომ მივშველე-
ბოდი, თავი იმის გვერდით მომეკლა, იმის
მოწაფეობაზე უარს ვამბობდი! ხა, ხა, ხა!... —
ტირილზე უარესი მწარე ხარხარი დაიწყო პეტ-
რე მოციქულმა, თითებს-კი იმტვრევდა, იკვნე-
ტდა და თმით იწრეხდა.

— ყიულიყოო! — იქვე მახლობლად ფრთის
შემოკვრით შეჰყივლა მამალმა.

— ჰაა!.. გაჩუმდი, გაჩუმდი!.. შენი მო-

გონება არა მკირია, გაჩუმდი!.. უარს არ ეყოფ, არა, არა და არა! მე იმისი მოწაფე ვარ, გეყურებათ?!—ფეხზე წამოქრით დაუწყო მამლებს ტევა, მაგრამ მამლები მაინც ყიოდნენ. მთელი ქალაქის მამლები ერთმანეთს ამცნობდნენ განთიადის მოახლოვებას და პეტრე მოციქულის სასტიკ ბრძანებას ყურადღებას არ აქცევდნენ.

— სად არიან სხვა მოწაფენი, სადა?! ყველანი მოშორდნენ, ყველამ თავი მიახება. ის ჰგვემეს, ჯვარს აცვეს და მოჰკლეს და ჩვენკი მივიმალენით, გავიფანტენით! სად არიან, სადა?! რითა ვართ ჩვენ იუდაზე მეტი, რითა!... ჰაა, ჰაა!..

თითქოს სული ეხუთებაო, ისე-ლა ხრიალებდა, და თან რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, იქ მდგომ ხეს ებლაუჭებოდა და თავისკენ ჰხრიდა...

— ჰაახ!.. — უეცრად მოიღო ხემ ჰახანი და პეტრე მოციქული გულაღმა გადაიქცა.

მისწყდა ხმაურობა, მამლებმა ყივილი შესწყვიტეს და თავი ისევ ძილს მისცეს. ხის ჰახანზე ახლო-მახლო დაბუდებულნი ფრინველნი გამოეხმაურნენ ერთმანეთს და, რაკი განსაცდელი არა დაინახეს-რა, ისევ ჩაიძვრინეს კისრები და ძილს მიეცნენ.

პეტრე-კი ისევ გულალმა იწვა და შესქერო-
და ცის სივრცეს, სადაც ურიცხვნი ვარს-
კვლავნი დასცქეროდნენ მიძინებულ ქალაქს და
ცელქად მიილტვოდნენ ღამის გუშაგისაკენ,
რომელიც, თითქოს მოსწყენია მიძინებულ ქა-
ლაქისაკენ ცქერაო, ლიბანის მთებს საძილედ
ეფარებოდა და ქალაქში გაფანტულ მკრთალ
სხივებს თავისკენ იწვევდა...

— ღმერთო! — უეცრად წამოჯდა პეტრე
მოციქული და ხელების აპყრობით მისუსტებუ-
ლის ხმით წამოიძახა: — ქვეყანა ისევ ისეა, არა-
ფერი ცვლილება არ მოხდა!.. განა შესაძლე-
ბელია, ძე შენი ჯვარს აცვეს, მოჰკლეს და შენ-
კი არ გამოიხსენ, მზე, მთვარე, ვარსკვლავები
და დედამიწა ერთმანეთში არ აურიე, არ ალუ-
ფხე?! მოკლეს ის, ის!.. ახ!.. — შუბლი შეი-
კმუხნა, ორივე ხელის გული საფეთქლებს მაგ-
რად მიაჭირა და ისე გაშტერებით ძირს დაიწყო
ცქერა.

ლიბანის მთების მწვერვალიდან ამ დროს
მოსისინებდა და იდუმალად ეწვეთებოდა ყურს
ნიავი. მოჰქონდა ბრბოს ყიჟინი, სიცილი:
„ჯვარს აცვით, თვალთმაქცია, თვალთმაქცი!..
ღმერთობას ჩემობს, მოჰკალით!.. თუ ღმერთია,
იხსნას თავი თვისი!..“

მთვარეც მიიმალა, შეისრუტა სხივები და ქალაქი წყვდიადმა მოიცვა.

— ტყუილია, ტყუილი!... ის ღმერთი იყო, ღმერთი, ღმერთი ქეშმარიტი!... — უბასუხა ამ ბრბოს ყიჟინს და, თითქოს უნდა შეებრძოლოს ბრბოსა და გააჩუმოსო, აღგზნებულის თვალებით ფეხზე წამოიჭრა. — სტყუი!... ეგ თვალთმაქცი არ არის!... — მუშტებ-წინ-გაშვერილი ტანის რხევით ყვიროდა პეტრე მოციქული, მაგრამ ბრბოს ხმა, სიცილი არა, სწყდებოდა...

ქრისტე?

ქრისტეც იქა სდგას, ტანჯული, ნაგვემი, ეკლის გვირგვინით, დაღვრემილ-დაქანცული, უიმედოდ გამომჟვრეტი, თითქოს პეტრეს შველას ეხვეწებაო.

— რაბბუნი!...*) — ცრემლთა ღვართქლის გადმოხეთქით წამოიძახა პეტრე მოციქულმა და ხელებ-გაწვდილმა მუხლი მოიდრიკა. — შენ თვალთმაქცი არა ხარ, არა!... მე მთელი სამი წელიწადი შენს გვერდით ვიყავი, ყველა შენი საიდუმლო ვიცოდი და მე სიყალბე არა შემიმჩნევია-რა!

— შუუუ... ხა, ხა, ხა, ხა!.. — მოქშუოდა

*) ებრაული სიტყვაა, მოძღვარს ნიშნავს.

ნიავი, ახმაურებდა ფოთლებს და ბრბოს სიცილს ასმენდა პეტრე მოციქულს.

— თვალთმაქცი იმის თვალთმაქცია, რომ ყველა მოატყუოს, ძალიან მახლობელიც.. — მოესმოდა პეტრეს ეს სიტყვები და ლახვარივით გულს უსერავდა.

პეტრე მოციქული სტირის, ცრემლს აფრქევს და კი არ იცის, რა მიზეზით. ექვი შეეპარა და ლამის არის ეს ექვი რწმენად გადაექცეს...

— ნუ თუ ის გვატყუებდა, გვხიბლავდა თავის ქცევით და ყოველივე ტყუილი იყო? — ეკითხებოდა თავის თავს, მაგრამ პასუხს თითონვე ვერ იძლეოდა.

— ტყუილი იყო, მაშ არა?! თვალთმაქციობდა!.. — სიოს-კი გადაქრილი პასუხი მოჰქონდა.

„ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რასათვის დამიტევე მე?!“*) — შემოესმა ქრისტეს უკანასკნელი სასოწარკვეთილებით სავსე სიტყვები.

— გეყურება, რაგვარ სასოწარკვეთილებით არის წარმოთქმული? განა ღმერთი მაგისტანა სასოწარკვეთილებას მიეცემა?! მერე, ყოვლად

*) მათეს სახ. თ. 27 მუხ. 46. ქრისტემ ქალდეურად წარმოსთქვა: „ილი, ილი, ლამა საბაქთანნი?!“ ამისთვის დასცინეს ებრაელთ: ილიას უძახის საშველადაო.

შემძლებელი!.. — მოესმა პეტრე მოციქულს ხმა.

— არა, არა!.. ის ღმერთია, ღმერთი ქვე-
მარტი!.. — გულის კენესით წარმოსთქვა პეტრე
მოციქულმა და ფეხზე წამოდგა.

— შენ რაც გინდა სთქვი და ის-კი თვალთ-
მაქცი იყო. როცა ხელ-ფეხი მიუღუროსმეს,
მაშინ-ღა მოაგონდა ღმერთი, მანამდის-კი ყო-
ყობდა და გაიძახოდა: „მე ძე ღვთისა ვარ.“
თუ ღვთის ძე იყო, რად არის ახლა დაკრძა-
ლული საფლავში?! ღმერთის საფლავში რა უნ-
და, უგუნურო!? — ისევ ის ხმა არწმუნებდა პეტ-
რე მოციქულს.

— თვალთმაქცი ძმობას, სიყვარულს არ
იქადაგებდა...

— თვალთმაქცი ყველაფერს ჩაიდენს და
იტყვის, რომ თავისი თვალთმაქცობა გაიყვა-
ნოს! — გააწყვეტინა სიტყვა იღუმალმა ხმამ პე-
ტრე მოციქულს.

— ტყუილია, ტყუილი! ის თუ ძე ღვთი-
სა არ იყო, მაშინ ღმერთი არ არსებობს, არა
და არა!.. გაჩუმდი, გაჩუმდი, შენ ეშმაკი ხარ,
მაცდური!.. ის ღმერთი არ არის?! მე მრწამს,
ის ღმერთია, და თუ ტყუილია, მაშინ... მაშინ...
ახ... რისთვისღა ვარ ცოცხალი?! რადღა მინ-
და სიცოცხლე?! ქვეყანაზე რაღა დამრჩება?!

სასოწარკვეთილებით წამოსთქვა და თვალეზზე ხელის გული მიიჭირა, რომ თვალების ტკივილით გულის წვა გაექარვებინა...

უკვე ირაჭრაყა. ფრინველთ მორთეს ჟივილ-ხივილი და ერთმანეთს ულოცავდნენ განთიადს. ჯერ-კი გაფრენა ვერ გაებედნათ, რადგანაც გარკვევით ვერა ხედავდნენ არე-მარეს...

— პეტრე, ქრისტე აღსდგა!.. — მოესმა ამ დროს ნაცნობი ხმა.

— ჭეშმარიტად!.. მარიამ... შენ?!.. — დაბნევით გაიძახოდა პეტრე მოციქული და მარიამ მაგდალინელს მხურვალედ ჰკოცნიდა.

იმის სიხარულის საზღვარი არა ჰქონდა. მარიამ მაგდალინელის სიტყვებმა უეცრად დაუბრუნეს ის, რაც ამ რამდენიმე წამის წინ ერყვოდა. ერყვოდა-კი არა, კიდევაც შეერყა, და სიცოცხლეს ზიზღით შეხედა.

იმას დაუბრუნდა რწმენა და რწმენა ხომ პეტრე მოციქულისთვის სიცოცხლეს შეადგენდა. ჯვარს აცვით, გააპეთ შუაზე, ლუკმა-ლუკმა აკუწეთ, დაჩქლითეთ! ყოველსავე ამას ღიმილით მიეგებება ეხლა. იმას სწამს, რომ არაა მოტყუებული, რომ ის ღმერთია, ღმერთი ჭეშმარიტი!..

ამისთვის იყო, რომ მარიამ მაგდალინელს

არ მოერიდა და ისე მხურვალედ, თითქმის გა-
გიჟებით, შეყვარებულობით, გულს ჩაიკრა და
აღგზნებით კოცნა დაუწყო, რამაც მარიამ მაგ-
დალინელი განცვიფრებაში მოიყვანა.

— პეტრე!—ძლივს-ღა მოახერხა მაგდალი-
ნელმა ხმის ამოღება და ხელიდან გაუსხლტა.

— ჰა!.. მარიამ?!..

— განა იცოდი ქრისტეს აღდგომა, რომ
„ქეშმარიტად“ მიპასუხე? — უკან ხევით დაეკითხა
მარიამ მაგდალინელი, რომ პეტრე მოციქული
გონს მოეყვანა.

— არა! მაგრამ ის ხომ ღმერთია, ღმერ-
თი ქეშმარიტი და უეჭველად უნდა აღმდგა-
რიყო! — უპასუხა პეტრე მოციქულმა და ქრის-
ტეს საფლავისკენ გაეშურა, რომ დათრგუნვილი
საფლავის გვერდით თაყვანი ეცა მაცხოვ-
რისთვის.

„ქარი-კი ამ დროს ზუოდა, კენესოდა და გმი-
ნავდა.“

(ფსიხოლოგიური ეტიუდი)

„ზუუ!“ კენესით შემოჰზუზუნა შემოდგო-
მის ცივმა და სასტიკმა ქარმა და თან კარებსა
და სარკმლის ჩარჩოებს რაკრაკი დააწყებინა,
თითქოს შინ შეშვებას ეხვეწებო. მაგრამ ტი-
ტიკოს ქარის კენესა და გმინვა არ ესმოდა. ის
ტახტის გვერდით ცალ-მუხლზე დაჩოქილი
და მკლავ-გადახვეული გაშტერებით დასცქერო-
და ბათოს მიმქრალ, უსიცოცხლო სახეს.

არა სტირის ტიტიკო, ცრემლს არ აფრ-
ქვევს ტიტიკო, თუმცა, აგერ, იმისი საყვარელი
ბათო სულ ერთი ჟამი არ იქნება, რაც ამ წუ-
თი-სოფელს გამოესაღმა. კარგად იცის ტიტი-
კომ, რომ ხვალ თუ არა, ზეგ მაინც იმის გა-
მაცოცხლებელის, სულის ჩამდგმელის გვამს მი-
წას მიაბარებენ, სამუდამოდ განაშორებენ, გა-
აცალკევებენ, რის გამოც ისევ-ისე მარტოდ,
უთვისტომოდ, როგორც წინად, ვიდრემდის ბა-
თოს შეხვდებოდა, დარჩება...

მაგრამ, არა... ტიტიკო მარტოდ არ დარ-

ჩება. მართალია, ხვალ თუ ზეგ ბათოს გვამს მიწას მიაბარებენ, მაგრამ ბათო მაინც მასთან იქნება. ტიტიკო და ბათო ისე შეხორც-ძვალე-ბულები არიან, ისე გაერთსულელები, რომ სიკვდილი ვერ გააშორებს იმათ. სიყვარულმა ისე დააკავშირა ტიტიკო ბათოსთან, რომ ყველგან და ყოველთვის ის ბათოსთან იქმნება და ბათო მასთან.

კარგად გრძნობს ამას ტიტიკო და ამისათვის არც სტირის. კმარა, რაც იტირა, რაც ცრემლები აფრქვია ტიტიკომ!.. ბათოს ერთი კვირის ავადმყოფობამ სულ ჩაარჩია ტიტიკო. ბათო ფილტვის ანთებით იყო ავად. მეტად იტანჯებოდა ბათო. იმასთან ერთად არა ნაკლებ ტიტიკოც იტანჯებოდა. ბათოს ყოველი კვნესა, გაძნელებული სუნთქვა ტიტიკოს ლახვარივით გულს ესობოდა და უწყალოდ სერავდა.

როდესაც ბათომ სული განუტევა და მოისვენა, ტიტიკოც დამშვიდდა და ხმა გაკმენდილი, ჩაფიქრებული დასცქეროდა ბათოს გაფითრებულს სახეს.

უცქეროდა ტიტიკო ბათოს სახეს და მთელი წარსული ცხოვრება უნებურად თვალ-წინ ეხატებოდა.

ოხ, რა ბედნიერი იყო ის ამ ორ წელი-

წადს!... უკანასკნელმა ორმა წელიწადმა სულ ერთიანად მიაღწეა ყოველივე წარსული, გამოაცოცხლა, პირი სააქაოსკენ აქნევინა! რა იყო წინად, ვიდრემდის ბათოს შეირთავდა, და მერე რანაირად შეიცვალა იმისი ცხოვრება, როდესაც ბათო შეირთო ცოლად?!

წარსულმა თავი შეაძულა, ცხოვრება ტანჯვად მიაჩნევინა, ყველანი მტანჯველებად, ჯალათებად. მართლადაც, მთელი წარსული ტანჯვის მორევს წარმოადგენდა, რომელშიაც იმის სანუგეშოდ ჩალაც-კი არ დასცურავდა, რომელზედაც შეეძლო ხელი მიეშვირა და ეთქვა, რომ ცხოვრება ისე მწარე, გესლით სავსე არ ყოფილა, როგორიც ეგონა, როგორიც დასახული ჰქონდა.

სიყრმიდან არც ერთხელ არა სმენია გულის გამაღხობელი, გამათბობელი სიტყვა და სხვა ამის გარდა რა სიკეთე დაეცრებოდა. მუდამ სხვის ხელში იყო და სხვის ტევას და ბღვერას იტანდა. რის ვაითა და ვაგლახით განთავისუფლდა და შევიდა ერთი დაწესებულების კანცელარიაში მწერლად. ეხლა-კი გავთავისუფლდი და მოვრჩი სხვის ხელში შეცქერასაო. მაგრამ გაუმტყუნდა იმედი. იქაც ისევ ის ბღვერა, შტერა და... და ამხანაგების დაცინვა...

ვერც ამის შემდეგ ჰპოვა ის, რის პოვნასაც მოელოდა, ვერც ეხლა გაიგონა გულის გამაღბობელი სიტყვა.

მიდიოდა ყოველ დღე კანცელარიაში, სადაც თავ-აუღებელივ სწერდა, სწერდა და სწერდა. ყოველ ოც რიცხვებში იღებდა ოცდახუთ მანეთს და ამით იხატებოდა იმისი ცხოვრება. კანცელარიაში დაცინვა, კილვა და შტერა, შინ კიდევ მარტოობა ახრჩობდა. ყოველივე ეს ჯოჯოხეთს შეადგენდა ტიტუკოსთვის. რისთვის იტანდა ამოდენა სიდუხჭირეს? ნუთუ იმისთვის, რომ ლუკმა პური მოეპოვა და ეცხოვრნა, ეცოცხლნა, რომ ერთს წუთს, ერთს წამსაც იმის გულს სიხარულის სვეტი არ ჩაშვებოდა?! ოხ, რა შეცდომაა?!

ქვეყანაზე არც ერთი არსება არ გამოჩნდა, რომელსაც ამისთვის გულმტკივნეულობა გამოეჩინა.

დადიოდა ასე, გულ-ჩათხრობილი, განზედ. ისე უნუგეშოდ ჰქენჯნიდა მარტოობა, რომ თავის მოკვლაც განიზრახა და აღსრულებაში მოსაყვანად შინიდან მტკვრისაკენ გაემგზავრა. სწორედ ამ დროს მეზობლის მოსამსახურე ქალი დაუხვდა წინ და ისე თანაგრძნობით შეხედა, რომ ტიტუკოს ენა

ჩაუვარდა, შესდგა და ადგილიდან ვეღარ იძროდა.

ქალმა ჩაიარა. იმას კიდევაც მოესაქმა და უკანვე მოდიოდა, რომ ტიტუკო ისევ ისე გაშტერებული იქვე იდგა.

— ბათო! — წამოიძახა ტიტუკომ, როდესაც ქალი დაუახლოვდა და ორივე ხელი გაუწოდა.

— ტიტუკო, რა დაგმართნია?! — აღერსით დაეკითხა ბათო და ტიტუკოს გაწვდილ ხელებში თავისი ხელი მოათავსა.

ტიტუკომ ფიცხლავ გულ-მხურვალედ ჩამოართვა ხელი და მაგრა მოუჭირა.

— რად გედო, ტიტუკო, ისეთი მკვდრის ფერი, რა მოგივიდა?! — უფრო აღერსით გაუმეორა ბათომ კითხვა და ხელის განთავისუფლება მოინდომა.

— ბათო, ნუ მაშვებინებ ხელს, ნუ!.. თვით განგებამ მოგავლინა ჩემ გამოსახსნელად!.. — ისეთის ხმით შეევედრა ტიტუკო, რომ ბათოს გული აუჩუყდა და სიბრაღეული აღეძრა.

ბათო ხელს აღარ ათავისუფლებდა, ტიტუკო-კი უწყალოდ სრესდა იმის ხელს და ტოკავდა იმის ნიშნად, თითქოს უნდოდა რილასიც თქმა და კი ვერ ბედავდა...

— ბათო, — დაიწყო იმან აკანკალებულის

ხმით და კარხალივით წამოწითლდა: — შენ... ჰო, შენ ხომ, ვიცი, გასათხოვარი ხარ და მაშინ უნდა გამაწბილებ, გამომყევ ცოლად!...

ბათომ ჩაღუნა თავი და ისე კარგა ხანს გაჩუმებული იდგა. ტიტიკო-კი კანკალმა აიტანა, და ქირის ოფელს ასხამდა. „ამისთანა მშვენიერი ანგელოზი რად დამთანხმდება მე უმსგავსს... ან რა ნება მქონდა, რომ ეუთხარი!“ ფიქრობდა ამ დროს ტიტიკო და სახე ეღმიჭებოდა.

— კარგი!... — წაიჩურჩულა ბათომ და ქუთუთოები მაღლა ასწია, რომლის ქვეშიდანაც შავი მორევით თვალის კაკლები გამოჩნდა, და შიგ მარტო სიბრალული და აღერსი იხატებოდა.

— კარგი?! კარგი?! ბათო, მაშინ კარგი?! ჩემო ბათო!... — სიხარულისაგან დარეტიანებული ტიტიკო უგონოდ ისროდა სიტყვებს და ხელებს უსრესდა.

— კარგი, ჩემო ტიტიკო, დამიგვიანდება! — დაამშვიდა ბათომ და შინისაკენ გასწია.

ისე ცხადად წარმოუდგა თვალწინ ეს სურათი, რომ ეგონა, ეხლა, ამ წამს ხდება ყოველივე. იმან მაგრად მოჰხვია ხელები უსულო გვამს და გულში ჩაიკრა, მაგრამ სამაგიერო ვერ მიიღო.

ქარი-კი ამ დროს ზუოდა, კენესოდა და გმინავდა. ლამპარიც ლიფლიფებდა და მკრთალად არხევდა ბათოს მიმქრალს სახეს...

ორ კვირას არ გაუვლია ამ შემთხვევის შემდეგ, რომ ტიტიკომ და ბათომ ჯვარი დაიწერეს და ქალაქის განაპირას ერთი ოთახი იქირავეს. იქ იწყეს ცხოვრება განდეგილებივით განმარტოვებით. ტკბილად, შეუშფოთებლად. ეს ოთახი იყო მოწამე იმათის ბედნიერებისა, მათის სიყვარულით ცხოვრებისა ამ ორი წლის განმავლობაში.

გადახალისებულ ტიტიკოს არად მიაჩნდა ეხლა ამხანაგების დიცინვა, შორიდან სამსახურში სიარული. სიხარულით, სიმღერით და სტვენით მიდიოდა და მოდიოდა სამსახურში. იქაც ხალისით სწერდა, სწერდა და სწერდა. სახლში რომ მოვიდოდა, მაშინ ხომ, ნამეტნავად, როდესაც ბათო კარებში მიეგებებოდა და ეტყოდა: გენაცვა, პური ხომ არ მოგშივდაო, აღარ იცოდა, მეშვიდე ცაში იყო თუ დედამიწაზე, ცხადლივ იყო ყოველივე ეს თუ სიზმარში.

ტიტიკომ საღამოობითაც იკისრა სამსახურში სიარული და მუშაობა, რისთვისაც ჯამაგირის გარდა კიდევ ერთ თუმანს იღებდა. ეხლა

უფრო დიდი ჯაფის ატანა მოუნდა, მაგრამ ტიტიკოს ეს გარემოება არად მიაჩნდა. გრძნობდა, რომ იმისი შრომა უმიზნო არ იყო: შრომობდა ბათოს გულისთვის და ბათოს გულისთვის ხომ ლუკმა-ლუკმად რომ აეკუწათ, მაშინაც ნეტარებას იგრძნობდა.

ახ, რა ბედნიერი იყო ტიტიკო ამ ორი წლის განმავლობაში და ეხლა-კი რა მოუვიდა!... შეუბრალებელმა სიკვდილმა სიცოცხლით სავსე ბათო უძრავ გვამად გარდააქცია და გვერდით, მუხლმოდრეკით ტიტიკო მოუსვა... მაგრამ ტიტიკო მაინც სასოწარკვეთილებას არ ეძლეოდა. ის ფიქრობდა: „მარტოკა არ დავრჩები. ბათოს სახელის თაყვანისცემით ავაღვებ ჩემს ცხოვრებას. იმას ვილოცავ, ვიდრემდის მეც არ გავემგზავრები იმისკენ...“

„ზუუუ!...“ ქარი-კი ზუოდა ამ დროს და უნდოდა ტიტიკოს ყურადღება მიექცია, მაგრამ ტიტიკო ყურს არ უგდებდა.

ამ დროს მოისმა კარის კაკუნიც. ვინ იქნებოდა?! ვინ მოვიდოდა ტიტიკოსთან ეხლა, ღამის მეცხრე ჟამს?! ტიტიკოსთან არავინ არ დადიოდა და არც ტიტიკო მიდიოდა ვისთანმე. მარტო ორნი ისე ბედნიერები იყვნენ, რომ სხვისა მოსვლა არ ესაქიროვებოდათ, სხვები იმათ

ტკბილ ცხოვრებას თუ არას დააკლებდნენ და დროებით მაინც არ შესწყვეტდნენ, არას მოუმატებდნენ. ამისთვის ისინი არავისთან მიდიოდნენ და არც არავის თავისთან ეპატიებოდნენ. ბათო ერთ კვირას სულს ებრძოდა. მაშინ არავის გაუვლია და ეხლა ვინ მოვიდოდა...

უფრო ძლიერად მოისმა კარის კაკუნი, რამაც ტიტიკო ფიქრისაგან გამოიყვანა. იმან შუბლზე ხელი გადაისვა და კარებისაკენ გასწია.

— ვინ უნდა იყოს?!.. სამსახურში თუ მიწვევენ?! — წაიბუტბუტა და კარი გააღო.

დიდი ხნის ხვეწნისი და ვედრების შემდეგ ძლივს ეღირსა ქარს შინ შემოსვლა. სიხარულით შემოითამაშა. საჩქაროდ ოთხსავე კუთხეს შემოურბინა, ბათოს ჩაეხუტა და შემდეგ ლამპარს შეეებრძოლა, რომლის ალიც შეათამაშა, აწოწოლა და უეცრად ზევიდან დაქროლვით ბოლო მოუღო.

— ბათო მაყარაძისა აქა სცხოვრობს?! — დაეკითხა ვიღაც უცნობი ტიტიკოს.

— აქა სცხოვრობს. ვინა ხარ?..

— აი, წერილი გახლავთ იმასთან. — უბასუხა უცნობმა და წერილი გადასცა.

„უთუოდ ამხანაგმა მოსწერა,“ გაიფიქრა ტიტიკომ და ლამპარი აანთო.. ბევრჯელ მოსე-

ლია წერილი ბათოს ამ ამხანაგისაგან და ტიტისთვისაც უამბნია შინაარსი, თუმცა თითონ არც ერთხელ არ წაუკითხნია იმისი წერილი და არც ერთხელ არ მოსულა იმათთან, რომ გაეცნო. ან-კი რა საჭირო იყო ტიტისაც გადაეკითხა წერილი, როდესაც ბათო უამბობდა ხოლმე შინაარსს. იმას კიდევაც უხაროდა, რომ ბათო თითონ უამბობდა შინაარსს და ტიტის წასაკითხად არ აძლევდა. წაკითხვას ბათოს ღულუნი, ტკბილი ღულუნი არ ერჩია?! მერე, რა ტკბილად უამბობდა ხოლმე! ის ბათოს გაღვივებულ ტუჩებს ჩაუკოცნიდა ხოლმე, როდესაც-კი გაათავებდა წერილის შინაარსის გადაცემას, რომ უფრო ტკბილად ეამბნა შემდეგში.

— გენაცვალე, ბათო, წერილია შენთან და... — მუხლ-მოდრეკით ჩალუღლულა ტიტის კომ და წერილი სახესთან ახლო მიუტანა.

ბათოს სახეს დააცქერდა, თითქოს უნდოდა ამოეკითხნა, თუ რა უყოს წერილს, მაგრამ ბათოს სახე არას ეუბნებოდა, გაფითრებული, თვალვებ-მიღუღლული ლამპრის მოციმციმე შუქზე ოდნავ ირხეოდა და სააქაოსი აღარა ეყურებოდა-რა.

— გენაცვა, ბათო, დაროს წერილია და

რატომ... რატომ... წინად ხომ სიხარულით
იღებდი ხოლმე და მიაშობდი შინაარსს?! ეხლა
რატომ... ოხ!...

ტიტიკომ თავი დახარა და თვალ-ყური
გადაუკოცნა, მაგრამ ბათოს სააქაოსი აღარა
ეყურებოდა-რა...

— ეხლა მე წაგიკითხავ, მე გიამბობ შინა-
არსს დაროს წერილისას!... შენი საყვარელი
დაროს წერილია უთუოდ. — ჩაელაპარაკა ტიტი-
კო და წერილი გახსნა.

„ჩემო ბათო!“

— ჩემო ბათოვო, გწერს, გენაცვა, ყუ-
რი დაუგდე!... — ჩასძახა უსიცოცხლო ბათოს
და წერილის კითხვა ისევ ხმა-მალლა დაიწყო:

„მინდა ყოველ დღე შენს გვერდით ვიყო,
ყოველ წამს შენ გეხვევოდე და შენს მკერდზე
ამომდიოდეს სული და შენ-კი კვირაში ორი
დღე დამინიშნე და ამ ორ დღესაც აღარ მოს-
დიხარ“...

— რაო?! — ქვანაკრავით შესწყვიტა წე-
რილის კითხვა და ბათოს გადახედა, რომლი-
სათვისაც სააქაო აღარას შეადგენდა. იმას არ
ეყურებოდა და სააქაოსი არა ესმოდა-რა. — ბა-
თო, ვინა გწერს?! — ჩაეკითხა და წერილის ბო-
ლოს დახედა, სადაც „შენი ვახტანგი“ ამოიკი-

თხა.—არა, არა!... ტყუილია, ტყუილი!—წამოიყრანტალა და კანკალით წერილის კითხვა დაიწყო:

„ხომ იცი, ჩემო კარგო, ამ თვის გასულს სოფელში წავალ, სადაც ორი თვე მეტი მომიგვიანდება და მაშინ მარტო შენი წერილებით-ღა უნდა დავსტკბე. არა, ჩემო ბათო, სანამ აქა ვარ, დამატკბე შენის ალერსით. წარსულ კვირას რა კარგი დრო გავატარეთ, ხომ გახსოვს?!“

„მართლა, ჩემო გვრიტო, ხომ არ გაცივდი? საშინელი ქარიშხალი იყო, როცა შინ დაბრუნდი და იქნება ავად გახდი და ამის მიზეზით დანიშნულ დროს ველარ მოხვედი! ღმერთმა ნუ ქნას!... მინდოდა, დღეს მევე წამოვსულვიყავ შენთან და შემეტყო შენი გარემოება, მაგრამ ველარ გავბედე. იქნება შენი ქმარი შინ იყოს-მეთქი, ვიფიქრე და ამის მიზეზით ისევ წერილის მოწერა ვარჩიე. როგორც შენ მითხარ, წერილებს შენი ქმარი არ კითხულობს და ამ წერილის მიღების დროს, რომ შინ იყვეს შენი ქმარი, მგონი, არა დაშავდება-რა...“

„ხვალ უსათუოდ მოგელი...“

„მარად შენი ვახტანგი.“

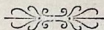
— ააახ!... — ფეხზე წამოვარდნით წამოიძახა

საშინელის ხმით ტიტყომ, როდესაც წერილის
კითხვა გაათავა და გულზე ხელი იტაცა.

კანკალმა და თახთახმა აიტანა. თითები
უნებურად ეკვლანჭებოდა, და ტანისამოსს იგ-
ლეჯდა...

— აახ!.. — უფრო საზარლად წამოიძახა და
და ორივე ხელი თმაში წაივლო, თითქოს უნ-
დოდა შეეყენებინა თავის არევა, მაგრამ ვერ
შესძლო. იმას თავში ტვინი გველივით გაეხ-
ლანა, გაუჩუჩუნდა და უეცრად თვალი დაუბ-
ნელდა, მაგრამ დიდხანს არ გაგრძელებულა ტი-
ტიკოს ამგვარი მდგომარეობა.

დაქიმული ძარღვები მოუდუნდა, მოელე-
შა. ღრმად, ძალიან ღრმად ჩაისუნთქ-ამოისუნ-
თქა და ჩულივით იქვე ტახტის გვერდით ჩაეხ-
ვია. თითქოს ამოსუნთქვას ამოაყოლოა ყოვე-
ლივე ის, რაც-კი წმიდათა-წმიდას შეადგენდა,
რაც რწმენა ჰქონდა და სააქაოსთან აკავშირებ-
და. ეხლა მხოლოდ სიფუღუროვეს, სიცარიე-
ლეს-ლა გრძნობდა. აღარც თავში და აღარც
გულში აღარა დარჩენია-რა, და სააქაოსი, რო-
გორც ბათოს, აღარა ეყურებოდა-რა, თუმცა-კი
ქარი ამ დროს ზუოდა, კვნესოდა და გმი-
ნავდა...

„ღმერთო, რა დაგიშავე!“

(ეტიუდი)

„...ღმერთო, იესო ტკბილო, შემინდე და შემიწყალე!...“ — ჯვარცმულის ხატის წინ მუხლ-მოძრეკილი და ხელებ-აღპყრობილი ლოცულობდა წვერ-უღვაშ ახლად ამოფეთქილი მწირი, რომელიც აგერ ერთი კვირაა, რაც საბეროს გამოეთხოვა და შიო მღვიმელის ერთ მიუვალ კლდის ტახტით გადმოკიდებულ პატარა კალთაზე დაესახლა. დღე — მზის ამოსვლიდან ჩასვლამდის — განუწყვეტლივ მუშაობდა, ჰქვაბამდა კლდეს და თავშესაფარს იკეთებდა. მარტო სადილობისას და სამხრობისას შესწყვეტდა ხოლმე მუშაობას და ტყეში მიდიოდა საზრდოსათვის. ღამე-კი, როდესაც შესწყდებოდა ფრინველთა ჟრიაბული და ბუნება მიიძინებდა, ლოცულობდა, მკერდს იბეგვდა, წვერსა და თმას იგლეჯდა, მაგრამ გონება ვერ დაემორჩილებინა და ლოცვის შინაარსით ვერ გაემსქვალა. მარტო ენა ირხეოდა და სიტყვებს გამოსთქვამდა, გონება-კი მონაწილეობას არ იღებდა და ხან

წარსულს, ხან აწმყოს და მომავალს, ხან მთასა და ველს ეკონებოდა. მწირს სურდა, რომ მთელი იმისი არსება მოცულობით ლოცვის შინაარსით; უნდოდა—გონება შეეებოქნა და უფლისადმი მიემართნა, მაგრამ ამაოდ, გონება არ ემორჩილებოდა. ეს იყო მიზეზი, რომ ამ ერთი კვირის წინად დაღონებული მივიდა წინამძღვართან და ფეხებ ქვეშ ჩაუვარდა.

— წმიდაო მამაო!—ტირილით შესძახა და თავი მაღლა ველარ აიღო, თითქოს შეხედვისა ეშინიან ან რცხვენიანო.

— უფალი იყოს შენი მანუგეშებელი, შვილო!.. რა მოგივიდა?—მამობრივის თანაგრძნობითა და სიყვარულით დაეკითხა წინამძღვარი და თავი მაღლა ააღებინა.

წინამძღვრის ამგვარმა კილომ შიში და კრძალვა დაუკარგა მწირს. ღმობიერად შეხედა წინამძღვარს და გულახდით უამბო ყოველივე.

— ილოცე ჩემთვის, წმიდაო მამაო,—დააბოლოვა მწირმა:—რათა შემინდოს მე ცოდვისა და შიხსნას ამ განსაცდელისაგან. განვიზრახე განდეგილობა და მოვედ შენთან ლოცვა-კურთხევის მისაღებად. ეგებ განმარტოვებულმა ცხოვრებამ დამიბრუნოს სულ შევძლო ლოცვა გულმოდგინებით.

წინამძღვარი გაჩუმებული ყურს უგდებდა და სახე თანდათან ეკმუხნებოდა. იმსჯელებოდა მწირის მწუხარებითა და უსიტყვოდ ავედრებდა მწირს უფალსა.

— მამო, ნუ დამიჭერ შენს ლოცვა-კურთხევას და ნუ მეტყვი უარს?! არ ძალ-მიძს წმიდა ადგილსა ამას დაყოვნება. — ტირილით მიმართა მწირმა, რაკი დუმილმა დიდხანს გასტანა, და მუხლებზე მოეხვია.

— სიკვდილის დამთრგუნველო იესო, შენ მიეც ძალი ყრმასა ამასა, რათა სძლიოს უჩინარი მტერი და აღიღოს სახელი შენი! — აღფრთოვანებულის ლაღადებით წარმოსთქვა წინამძღვარმა და ორივე ხელი დაადო მწირს თავზედა.

მწირი განუსაზღვრელმა სიხარულმა შეიპყრო. აქამდე თუ სულის კვეთების ცრემლი ახრჩობდა და სულს უხუთავდა, ახლა სიხარულის ცრემლმა გადმოხეთქა. გიჟივით ჯმუჯნიდა წინამძღვრის მუხლებს და უზომოდ ჰკოცნიდა.

— კმარა, შეილო, აღსდევ! — წინამძღვარმა წამოაყენა მწირი და გადაჰკოცნა.

სამი დღე ლოცვა-ვედრებაში გაატარეს წინამძღვარმა და მწირმა. მწირი წმიდა საიდუმლოს მისაღებად ემზადებოდა.

მეოთხე დღეს მწირმა მიიღო წმიდა საი-

დუმლო. ძმათაც შეიტყეს მწირის განზრახვა და წირვის შემდეგ მუხლ-მოდრეკილნი ავედრებდნენ მცირე ძმას. ლოცვის შემდეგ ყველანი გულ-ხელ დაკრეფილნი და თავ-ჩაღუნულნი იდგნენ საზოგადო ტრაპეზის გარშემო და ელოდნენ სუფრის კურთხევას.

წინამძღვარმა აკურთხა სუფრა და პური გადატეხა. ყველანი მოწიწებით შეუდგნენ პურის ჭამას.

სკამდნენ გაჩუმებულნი, თავ-ჩაღუნულნი და მარტო დრო-გამოშვებით რომელიმე ძმა ღრმად ამოიოხრებდა და წამს ჭამას შესწყვეტდა.

— ძმანო, — კარგა ხნის ჩუმად პურის ჭამის შემდეგ მიმართა წინამძღვარმა ძმათა და ღვინით საესე თიხის ფიალა ხელში აიღო.

ძმათ-კი ამ ხმის გაგონებაზე შესწყვიტეს პურის ჭამა და გულზე ხელებ-დაკრეფით თავები ჩაღუნეს.

— ძმანო, — განიმეორა კიდევ წინამძღვარმა და თვალი გადაავლო ტრაპეზის გარს მსხდომთა: — დღეს გვტოვებს ჩვენი უმცროსი ძმა სერაფიონი, ჩვენი საყვარელი სერაფიონი. ყველას გახსოვთ, როგორ მოიყვანეს სულ ბავშვი — ცხრა წლის ყრმა მშობლებმა და დაგვიტოვეს აქ უდაბნოში. მას შემდეგ თერთმეტმა წელიწა-

დმა განვლო და ამ ხნის განმავლობაში შვილსა-
ვით ვზრდიდით. ყველა ჩვენგანი შვილსავით
უყურებდა და შევიყვარეთ კიდევცა მამობრივის
სიყვარულითა. ფეიქრობდით, ჩვენი აღზრდილი
ჩვენთანვე დარჩებაო, მაგრამ განგებამ სხვაფრივ
ინება. სერაფიონმა ამოიჩინა მეტად ძნელი და
ეკლიანი გზა... — წინამძღვარმა ცოტა ხანს
შესწყვიტა სიტყვა და სერაფიონ მწირს შე-
ხედა. სერაფიონი გულ-ხელ-დაკრეფილი იდ-
გა და ისე ისმენდა წინამძღვრის სიტყვას.
— შვილო, ვშიშობ მტერმა არ გძლიოს და
ამის გამო მენანები. ჯერ უსუსური ხარ და
მეტად ძნელი გზა-კი ამოიჩინე... ვაი თუ... —
ველარ შესძლო ლაპარაკი წინამძღვარმა, რად-
განაც ტირილი ყელში მოებჯინა და სუნთქვა
გაუძნელდა. ფიალა დასდგა. სერაფიონი მწირი
გულში ჩაიკრა და ქვითინის შემდეგ განაგრძო:

— უფალმა გაგაძლიეროს და გაგამხნევოს..
ნეტარება შენ, შვილო, თუ გზამ არ შეგაშინა
და ძლევა-მოსილი გამოხვედ... რაც ეკლიანია
გზა, მით ნაყოფი უტკბესია, მით უფრო დიდი
ნეტარება მოგელის...

საღილს შემდეგ შიო მღვიმელის ხატის წინ
პარაკლისი გადუხადეს, შეავედრეს უფალს და
გზა დაულოცეს.

„...ცხოვრების მომნიჭებელი იესო!..“
 ხშირად წარმოუთქვამს ეს სიტყვები სერაფიონს
 მას შემდეგ, რაც განმარტოვებული ცხოვრება
 დაიწყო და ეხლაც ხშირად ამბობს ამასვე და-
 ლდებით, მაგრამ იმისი გონება მაინც „ცხოვ-
 რების მომნიჭებელს“ არ უერთდებოდა.

გონება თითქოს დასცინოდა სერაფიონ
 მწირის სურვილს. უეცრად დაუბრუნდებოდა
 მის სხეულს, აგრძნობინებდა, რომ კერპივით
 უგრძნობლად სდგეხარ და უაზროდ გაიძახი
 სიტყვებსაო, დაღრეჯავდა, მოკუმშავდა და ისევ
 სწრაფად მიატოვებდა. აგერ, ეხლაც ხელები გა-
 აწოდებინა ჯვარცმულის ხატისადმი, თვალები
 ზეცად მიაპართვინა, დააწყებინა თქმა ლოცვი-
 სა და... განჰქრა, წავიდა, სულ სხვა სახე
 მიიღო...

სერაფიონ მწირი შუაზედ გაიყო, ორ არ-
 სებად გადაიქცა. ერთი სდგას მუხლ-მოდრეკი-
 ლი ჯვარცმულის წინაშე, ხელებ-გაპყრობილი,
 სახე-დაღმეჭილი და ამბობს უაზროდ ლოცვას,
 ბუტბუტებს გონება-დაუტანებლად, ხოლო მეო-
 რემ შვიდი-რვა წლის ყმაწვილის სახე მიიღო
 და თავის ტოლ-ამხანაგებში დარბის, დახტის
 და თამაშობს. გრძნობს, რომ ბედნიერია...

კმაყოფილი, ოფლში გაქანებული შინ

დაბრუნდა და დედას ეტიტინება, უამბობს, ვის-
თან და როგორ თამაშობდა.

— შვილო, — ალერსიანად სტუქსავს დე-
და: — შორს ნურსად მიხვალ, თორემ ოსები
თავს დაგესხმიან და დაგატყვევებენ...

— როგორ დამატყვევებენ, დედი, ხანჯა-
ლი აქ არა მაქვს?! ისე დავიფრენ, ისე რომ... —
გულ-დაჯერებით წამოიძახა და ხანჯალს გაიფ-
ლო ხელი.

— შენ-კი გენაცვალოს დედა, შვილო!... —
სიხარულით ჩაიკრა გულში და დაუმატა:
— ჯერ პატარა ხარ, შვილო!... ვერას გახ-
დები!...

— დიად, პატარა... თუ-კი მამა-ჩემი და
სოლო ომში არიან, მე რაღა ვარ...

— ეჰ! — ამოოხვრით გააწყვეტინა სიტყვა
დედამ და სახე მოედრებოდა.

— რა იყო, დედი, რად ამოიოხვრე?! —
მშობლის ამოოხვრამ საჩქაროდ შეუცვალა სა-
ხის მეტყველება პატარა სერაფიონს.

— არაფრად, შვილო, ისე! — ნაღვლიანად
უბასუხა და უფრო ძლიერ მიიკრა გულში სე-
რაფიონი...

მთელი სოფელი გაიხვეტა იქითკენ, საიდანაც
სიმღერის ხმა მოისმის. დედაშვილიც საჩქაროდ

გაქანდა იქით. ყველანი სიხარულით გაიძახიან: გაუმარჯვნიათო, და ფეხს უფრო უჩქარებენ. აგერ კიდევაც შეხვდნენ გამარჯვებულ მეომართ და შეიქნა ხვევნა-კოცნა და ღვთისადმი მადლობის შეწირვა...

შვილი დედითურთ ეხვევა მამას და ძმას. მამამ ხელში აიყვანა და გულში ჩაიკრა. სოლო-კი ამ დროს აქეთ-იქით იყურება და ვილასაც დაეძებს. დედის ლაპარაკს ყურს არ უგდებს.

—სოლო, ბევრი მტერი მოჰკალი?!.—დაეკითხა სერაფიონი თავის ძმა სოლოს, რომელიც თვალებს აცეცებდა აქა-იქ, მაგრამ სოლოს იმისი ხმა არ გაუგონია.—ვის ეძებს?—ჰკითხა კვლავ სერაფიონმა და დაუწყო წევა ჩოხის კალთას.

—რა გინდა?..—ჰკითხა სოლომ ძმას ისე, რომ არც მოუხედნია მისკენ და მსწრაფლ გაექანა იმისკენ, ვისაც დაეძებდა. მეზობლის ახლად გაფურჩქენილი ქალი თამო მოეგება წინ და ათრთოლებული ჩაეკრა სოლოს...

ორად გაყოფილი ისევ ერთ არსებად გარდაიქცა. სერაფიონ მწირს თვალ-წინ წარმოუდგა ზემოხსენებული სურათი და შეიპყრო მთელი იმისი არსება. თუ აქნობამდე ლოცვის სიტყვებს მაინც ამბობდა, ახლა ამასაც ველარ ახერ-

ხებდა და იმ სურათს-ლა ხედავდა. ახლა ცხადად უყურებს თამოს, მშვენიერ თამოს, სოლოს მკერდზე მისვენებულს, რომელიც მეტის-მეტი სიამოვნებით ოდნავ-ლა სუნთქავს. ამ სურათის მხილველს სერაფიონს გული აუტოკდა, სახსრებში მოდუნდა და თახთახმა აიტანა...

მაშინ, როდესაც მოხდა ეს ამბავი, ვერ გაიგო მისი მნიშვნელობა, ვერ მიხვდა, ისე დაბნევით რად მიეგება სოლო დედას და მას, თავის უმცროს ძმასა, და თამოს-კი, რომელიც არც და იყო და არც ნათესავი, ისე გატაცებით რად გადაეხვია. მაშინ ვერ მიხვდა და ახლა-კი გაიგო ამისი მიზეზი და ამ მიხვედრამ სერაფიონი მწირი ჩაფუფქა, გული აუჩუყა და აგრძნობინა, რა იყო მიზეზი, რომ გულმოდგინედ ლოცვას ვეღარ ახერხებდა. მიხვდა ახლა, რომ იმისი ბუნება სხვას თხოულობდა და ის-კი, წინააღმდეგ ამისა, ძალას ატანდა თავის თავს და ტყუილ-უბრალოდ სახეს კმახავდა... იგრძნო სულის ობლობა, განდეგილობა. იგრძნო, რომ იმის გულს არ ათბობს და არც. როდის გაუთბია იმ ზენაარ გრძნობას, რომელიც ტანჯვით და ვაებით მოცულ წუთიერ ცხოვრებას ნეტარებად ხდის, აყვარებს თვით ამ წუთიერ

ცხოვრების შხამსაც-კი და აფრთოვანებს სა-
კეთილოდ. გრძნობს სერაფიონ მწირი, რაც
აკლია მის გულს, გრძნობს ისეთი ძლიერე-
ბით, რომ ცეცხლი ეკიდება, ხორცი სტკივა და
იწვის...

აქნობამდის თუ ეგონა, ცოდვილი ვარო და
შელაღაღებდა უფალს: შემინდე და შემიწ-
ყალე მე ცოდვილიო, ახლა ტანჯულად, წა-
მებულად მიაჩნია თავისი თავი...

— ღმერთო, რა დაგიშავე?! — საყვედურით
მიმართა მან უფალს და პირქვე დამხობილმა
დაიწყო ქვითინი.

მთვარემ ამ დროს ღიმილით გადმოხედა
უკანასკნელად მომტირალ მწირს და შორს,
ცის კიდესთან ამართული მთის იქით, ნაზად ჩა-
ესვენა. აქნობამდის გაცრიაკებულმა ვარსკვლა-
ვებმა კაშკაში დაიწყეს და ერთმანეთს გამოე-
ლაპარაკნენ. მოდუდუნე მტკვრის პირიდან ნიაფ-
მაც დაიწყო სისინი და ფოთლები ააშრიალ-
ათამაშა; ხის ტოტებზე ჩამწკრივებული ბე-
ღურები გამოაღვიძა, მოასმენინა მწირის ქვითი-
ნი და ზევიდან ჩაწივწივებით ანუგეშებინა. არა-
გვი ხომ მთის იქიდან დიდი ხანია გადმოსჰყი-
ვის და ამხნევებს მწირს და ეუბნება, მარტო
არა ხარო, მაგრამ მწირს არც ბელურების

ნუგეში და არც არავის გამხნეება არ ეს-
მოდა.

მწირი მაინც უფლისადმი საყვედურით
აღესილი ქვითინებს და ქვითინებს...

„ეჰ, ჯანდაბას ჩემი თავი და ტანი!..“

(საშობაო ეტიუდი)

„ხვალ შობაა!..“ — მოწყენით წამოიძახა ალექსა სალახმა*) და ხორცის სავაქრო ღუქნის კარებს დარაბები აუღდო. ეს-ეს არის ოცამდის ნავთლუხში დაკლული ცხვრის გატყავებას მორჩა, ღუქნის კედლებს გარს ჩამოურიგა და მთელი დღის ნაწოწიალი და მუშაობით მოქანცული ორად მოკრუნჩხული ღუქნის კუთხეში დასაძინებლად მიეგდო. მაგრამ ძილი გაუკრთა...

„ხვალ შობაა!..“ — გაიმეორა ალექსა სალახმა და ძველი ფარაჯა აქეთ-იქიდან ამოიკუნჭა, მაგრამ დაცხავებული ფარაჯა არ ათბობდა.

„ჰმმ!..“ — მწარედ ჩაილიმა ალექსამ და გვერდი იცვალა, როდესაც თვალწინ წარმოუდგა ყმაწვილობაში გატარებული შობა-ლამე...

ოხ, რა ბედნიერი იყო, როდესაც გალადლადებული კერის პირას იჯდა თავის დაძმებს შუა და სახოწაო თხილით და კაკლით სავსე პარკუჭანა კალთაში ედო!.. რა უდარდელად

*) სალახს საქონლის დამკვლელს უწოდებენ

იცინოდა და-ძმებთან ერთად თბილისა და კაკლის
მტკრევაში!..

ეხლა?..

მწარე ჩალიმებაა ამისი პასუხი.

„წელიწადი — თორმეტი თვეა, — ფიქრობს
ალექსა სალახი: — და ამ თორმეტ თვეში არც
ერთი დღე მოსვენება არა მაქვს!... შობა,
ახალ-წელიწადი, აღდგომა — ესაც არ მათავი-
სუფლებს, და ჩემ ცოლ-შვილში ვერ ვატარებ
დროს... ეეჰ!...“ — ოხრავს ალექსა და სიცივი-
საგან შამფურივით ტრიალებს თავის ფარაჯის
ქვეშ.

ქარი-კი ამ დროს შემოგუგუნებს დარა-
ბებს შუა დარჩენილ ფარღალალებიდან და თან
ნამქერი შემოაქვს...

„ჩემმა პატარა ანდრომ მაინც გაიხაროს..
გაიხაროს სანამ პატარაა. ის, ვინ იცის, დედას
ჩახუტებია და ტკბილად სძინავს...“ — გადებრუ-
ნებით წაილაპარაკა და ანდროს მომავალზე
ფიქრს თავი მისცა...

ჰქრის ქარი. ფიქრობს ალექსა, ფიქრობს
და...

— მუუუ!.. — უნდოდა წამოლაპარაკება
ალექსა სალახს, მაგრამ სიტყვების მაგივრად
ზმუილი გამოსცა იმისმა პირმა.

„ეს რა ამბავია ჩემ თავს?! თითქოს ლაპარაკი შემეძლო?! ეს არის ეხლა ჩემ ანდროზე ვფიქრობდი, მინდოდა ღმერთისთვის შემევედრებინა და სიტყვის თქმა-კი აღარ შემიძლიან,“ — გაიფიქრა ალექსამ შიშით.

— მუუუ!... — წამოიზმუვლა „ღმერთო“ წამოთქმის მაგივრად.

„ვააა, რა ღმერთი გამიწყრა!...“ გაიფიქრა ალექსამ და მიიხედ-მოიხედა...

ხედავს, ბაკში მუხლებამდის წუმბეში სხვა საქონელს შუაა. დაიხედა ძირს და წყალში თავისი თავის მაგივრად ძროხა დაინახა...

„როგორღაც მეცნობა ეს ძროხა... თითქოს, მინახავს სადღაც... ღმერთო, მომაგონე!“ — ძირს ცქერით გაიძახდა უსიტყვოდ და გონს ვერ მოსულიყო... უეცრად შეკრთა. უნდოდა წამოეყვირნა: „ნუთუ მე ძროხა ვარო,“ როდესაც წუმბიდან ამომჰყვრეტ ძროხის ლანდში თავისი ლანდი იცნო. თავი მაღლა ასწია. აღარ უნდოდა ემზირნა...

„ღმერთო, მაპატივე და მიხსენ ამ განსაცდელისაგან!..“ — უსიტყვოდ შეევედრა უფალს და უკან მიიხედა. თავის გვერდით მდგომ ხბოს თვალი მოჰკრა. ჩააკვირდა და — ოხ, ღმერთო! — თავისი ანდრო იცნო...

ამას-კი აღარ მოელოდა. გაშმაგებული მოტრიალდა ანდრო-ხბოსკენ და უნდოდა გულში ჩაეკრა, მაგრამ ხელების მაგივრად ჩლიქებიანი ფეხები ჰქონდა და ვეღარ მოახერხა.

„ანდრო, ანდრო!.. — შეშმუვლა ანდრო-ხბოს და თან ლოკვა დაუწყო. — რა მოგველის, რისთვის ვართ აქა, ამ წუმპეში?“ — უსიტყვოდ ეკითხებოდა თავის თავს და პასუხს-კი ვერსაიდან ღებულობდა.

დაუკვირდა თავის გარემოებას. მიიხედ-მოიხედა. ხედავს ბაკების წინ გრძლად ამართულ რაღაცა ფიცრულს, საიდანაც გამოისმის სხვილ-ფეხა საქონლის საცოდავი ზმუილ-ხრიალი, ცხვრისა და თხის კიკინ-ბლავილი, რახა-რუხი და ხალხის ლანძღვა-გინება და სიცილ-ხარხარი...

„ღმერთო!..“ — წამოიზმუვლა აღექსა სალახმა და შიშის კანკალმა აიტანა.

ჰგრძნობს, რომ რაღაც უბედურება მოეღოს. ტანში ჟრუანტელი უვლის...

— კარები დახურეთ, კარები!.. — ეზოს ბოლოში რამდენმამე ხმამ შეჰყვირა ერთად და იმავე დროს ალაყაფის კარებიც მიჭრიალდა. სასაკლაო ოთახების კარებიც დახურეს.

— ფშუუ, ფშუუ!.. — საშინელის ფშუილით და თქარა-თქურით გამოარღვია ეზოს მო-

რევი გაშმაგებულმა კამეჩმა და ალაყაფის კარებს რომ მიაღვა, ტოკვა და თვალების ბღვრიალი დაიწყო.

სალახები და მეხაშეები*) შიშისაგან ეზოს ფიცრულს შეეკუნჭვლნენ და იქიდან დაუწყეს ქამანდის სროლა.

სალახების ამ გვარმა მოქმედებამ უფრო გააცეცხლა და გაალომა კამეჩი...

ალექსა სალახმა თვალი მოჰკრა გაცეცხლებულ კამეჩს და შეძრწუნდა. გასისხლიანებული სალახების და მეხაშეების დანახვამ ხომ სულ გადარია. სისხლის სუნი მოედინა. იგრძნო სიკვდილის მოახლოვება. წინაგრძნობამ ამცნო და...

„ოხ, ღმერთო, უნდათ სიცოცხლე მომისპონ!.. წუთი-სოფელს გამომასაღმონ!.. რა-და?!“ — გაიფიქრა ალექსამ და ტირილი მოერია.

თავი ძირს დახარა და წუმპეს საცოდავად ჩაზმუვლა, თითქოს იქიდან მოელოდა შველას, მაგრამ...

— მეეე!.. — მოესმა ანდრო-ხბოს ბლავილიც და ამ ხმამ სულ მოშალა ტანში.

*) მეხაშეები შველიან სალახებს დაკვლასა და ყოველ მუშაობაში, რაც-კი შეეხება საქონლის დახოცვას, და ამ შრომაში ფაშვს იღებენ. შრომის გარდა მეხაშეები თითო ფაშვში 10 კაპ. აძლევენ საქონლის პატრონს.

— ჭახ-ჭახ!..—ჭახ-ჭახი და ლაწუნი შეუდგა ეზოს ფიცრებს.

— თოფი ესროლეთ!.. ოი, ეგ ვერანა!..

— გაიძახოდნენ სალახები და მეხაშეები.

ალექსამ მიიხედა და მინდვრად გავარდნილ კამეჩს თვალი მოჰკრა.

„ნეტავი მაგას!.. თავს უშველა და ამ ადგილს მოშორდა!..“—შენატრა ალექსამ კამეჩს...

— რავა გაამტვრია ე ფიცარი და გავარდა?!—გაკვირვებით იძახდა მეხაშე და კამეჩს გასცქეროდა.

— გამორეკეთ საქონელი!..—ბრძანების კილოთი დაუყვირა სალახმა მეხაშეებს, რომლებიც მაშინვე შეცვივდნენ ამ ხმის გაგონებაზე და რამდენიმე სული საქონელი კამეჩს უკან გამოუყენეს.

— ოხრად დაგარჩენ, ხელში კიდევ ჩაგივლებ და, ღვთის წყალობა მაქვს, ურიასავით დაგტანჯავ!—გაბრაზებით დაიღრიალა სალახმა, და ისიც უკან დაედევნა.

მისწყდა ყიჟინა. ჩვეულებრივი მუშაობის ხმა ჩამოვარდა. ალექსა სალახსაც მიაღიწყდა ყველაფერი და გამოურკვეველმა გრძნობამ შეიპყრო. თავის გარშემო აღარას ხედავს...

„რა ამბავია, რას მიშვრებიან?!“ — შიშით გაიფიქრა და ტანის თახთახმა აიტანა, როდესაც სალახმა და მეხაშეებმა შემოაღეს ბაკის კარი, რომელშიაც ის იყო დამწყვდეული, შემოთქვიფეს წუმბე და რქებში თოკი ჩააბეს.

— მუუუ! — წამოიზმუვლა და მიხედა ანდრო-ხბოს, რომელსაც ამ დროს ჯოხი წამოჰკრეს. — მუუუ!.. — წამოიზმუვლა უფრო საცოდავად, როდესაც თოკს გასწიეს და, რადგანაც ადგილიდან არ იძროდა, ფეხებში კეტი სდრუზეს.

ანდრო-ხბო კი ჯოხის პირველ წამოკვრაზედვე გავარდა ბაკიდან ეზოში. ამის დამნახავი ალექსაც გაჰყვა და, ოჰ, ეზოში რომ გავიდა, საზარელი ოთახის კარი ღია დაინახა. იქ უნდა შეეყვანათ. იქ მოედებოდა ბოლო. ამას იმის სხეულის ყოველი წერტილიც-კი გრძნობდა და შიშით თრთოდა. ტვინი აერია. ერთად ერთი აზრი-ღა შერჩა თავში და ეს აზრი ძვალსა და რბილში გაუჯდა... უნდა მომისპონ სიცოცხლე!.. ოჰ, რა საზარელია წინად ამის გაგება!..

მოძრაობისთვის მოსაზრების ძაფი გაუწყდა. კარებისაკენ ეწეოდნენ, ჩლიქებში კეტსა სცემდნენ, მაგრამ გონს ვერ მოსულიყო, საით და როგორ გადაედგა ფეხი...

— კუდი, კუდი!.. — დაუძახა თოკის გამ-

წევმა უკან მდგომთ და უფრო ძლიერად გას-
წია თოკს.

უკან მდგომთ მოავლეს კუდში ხელი და
შუაზედ გადაუტეხეს.

საშინელი ტკივილი იგრძნო ალექსამ.

— მუუუ!... — გულსაკლავად წაიზმუვლა და
თავისდა უნებურად წინ წამოტორტმანდა, მაგ-
რამ ისევ შესდგა.

უნდოდა ამ ამოკვნესით ეთქვა: „წავიდო-
დი, მაგრამ რა ვქნა, რომ ფეხები არ მემორჩი-
ლება, რომ არ ვიცი, საით და როგორ გადაე-
დგა ფეხები!...“

„ოხ, რა ძნელი ყოფილა უენობა!..“ — გაი-
ფიქრა ალექსამ და კიდევ უნდოდა შეეზმუვლა,
მაგრამ ამ დროს ისევ იგრძნო საშინელი ტკი-
ვილი. კუდი ახლა მეორე ადგილას გადაუტეხეს.
კიდევ წატორტმანდა.

ამ ვაი-ვაგლახით შეიყვანეს სასაკლავო ოთა-
ხში. შეიყვანეს იქ, სადაც ხორცი და ყოველი-
ვე სიბინძურე ერთად იყო არეული.

— მეე!... — გულ-საკლავად დაიბლავლა სა-
სისხლესთან წამოქცეულმა ანდრო-ხბომ.

მშობლის გულმა იგრძნო, რომ მისი ანდ-
რო განსაცდელშია. თვალები მოეწმინდა და
დაინახა, რომ სალახმა ყელში დანა გაუგდო

იმის საყვარელ შვილს... სისხლმა გადმოსჩქეფა...

— მუუუ!.. — დაიზმუვლა და შვილისაკენ გასწია, მაგრამ ამ დროს პეხაშემ მარცხენა ხელი ქვედა ყბაში ჩაავლო, მარჯვენა კიდეც მარჯვენა რქაში...

— ღრაჰ!.. — უეცრად მოიღო ალექსას კისერმა ღრაქანი და ძირს მოწყვეტით ზღართანი მოსძვრა.

ამ გვარი ტკივილი არას დროს არ უგრძნია თავის სიცოცხლეში. თავისდა უნებურად წაიზმუვლა უკანასკნელად და გონება დაჰკარგა.

როდესაც გონს მოვიდა, ის უკვე ფეხებგაკრული და ყელ-გადაწეული სასისხლესთან ეგდო...

— ხა-ხა-ხა!.. ალექსი, მოგხვდა?!.. შენც ხომ მაგრე სტანჯავდი საქონელს, უენო საქონელს?!.. შენც ხომ სალახი ხარ?!.. — ამ დროს ხარხარით ჩასძახა რალაც ნაცნობმა ხმამ.

— მე ვტანჯავდი?! ჰო, მე ხომ სალა... — აღარ დასცალდა აზრის დაბოლოვება. სალახმა ყელში დანა გაუგდო და აზრის მიმდინარეობა შეუწყვიტა...

გაფითრებული ალექსა სალახი უეცრად წამოჯდა და ნამქერ-წყარილი ფარაჯა იქით სტყორცნა. გული საშინლად უხტოდა...

— შე ოჯახ-დაქცეულო, მოჰკვდი თუ რა მოგივიდა?! რამდენი ხანია დუქნები დაიღო! — შემოესმა ბრახუნთან ერთად დუქნის პატრონის ხმა.

— ჰო, ეხლავე!.. — უბასუხა ალექსა სალახმა და ხელი პირისახეზე ჩამოისვა...

ყაბალახ-შემობობლილმა ალექსამ კახეთის გზიდან გადმოუხვია ნავთლუხისაკენ და...

— ფუი!.. — ბრაზ-მორეულმა გადააფურხა და ქალაქის მმართველთ ერთი გემრიელად შეუკურთხა, რადგანაც, კახეთის გზას გადმოუხვია თუ არა, მუხლებამდის ტალახში შეეურია.

ბურღლუნით და ლანძღვა-გინებით მიერეკებოდა საქონელს სასაკლაოსაკენ და საქონელზე ყრილობდა უდიერის ცემით ქალაქის გამგეობისაგან გამოწვეულ ჯავრს.

ხან ერთ ცხვარს ამოაძრობდა ტალახიდან და წინ ისროდა, ხან კიდევ მეორეს. ხბო თითქმის ზურგით საშიდი გაუხდა...

დაუახლოვდა სასაკლაოს. მეხაშეები მიეგებნენ და უშველეს ჯერ ეზოში შერეკვა და შემდეგ ბაკში.

ქალაქი მოიცვა ამ დროს ზარების გუგუნმა. სასიხარულო ხმა გაისმოდა ტფილისის ჰა-

ერში. ყველა ეკლესიისკენ მიეშურებოდა, ყველას სახე უბრწყინავდა და გაუგებარის სიხარულით იყო მოცული. აქ-კი, სასაკლაოში, გაცხარებული მუშაობა იყო. საღახები გაბრაზებულნი, რომ ამისთანა ბედნიერ დღესაც გვა-მუშავენებნო, უღმობელად ექცეოდნენ უნო საქონელს და შეუბრალებლად უსპობდნენ სიცოცხლეს...

— კუდი მოუფრიხეთ მაგ სავერანეს, მაგას!.. — შეტევით დაუყვირა ალექსამ მეხაშეს და უფრო ძლიერად გასწია თოკს.

მეხაშემაც გადუტეხა კუდი ძროხას, რის შემდეგაც მთრთოლარე ძროხა სასაკლავო ოთახის კარებში შეტორტმანდა, სადაც ყელ-გამოდარდული წვრილფეხა და სხვილფეხა საქონელი ჭერახებივით ეყარა.

რაკი ძროხა ოთახში შეიყვანეს და სასისხლესთან დააყენეს, ალექსა საღახმა თოკს ხელი ანება და იქავ, ძროხის თვალ-წინ, ხბოს ყელი გაულადრა...

— მუუუ!.. — შეჰხმუვლა ცრემლებ-მოჩეულმა ძროხამ...

მთრთოლარე ტანი მოელეშა, მუხლები ჩაეკეცა, თავის შვილის გვერდით წამოიქცა და ყელის გამოსაჰრელად კისერი გადაჰიმა.

— აი, შე დალოცვილო, შენა!.. ყველა ემაგრე რო წვებოდეს, კარგი იქნებოდა, თორემ ზოგი რო გაცოფდება ხოლმე, რასა გავს!.. — ღიმილით ლაპარაკობდა მებაზე და თან ფეხებს უკრავდა ძროხას.

აღექსა სალახმა-კი კისერი უფრო გადუქიმა, რქაზე ფეხი დაადგა და მარცხენა ხელით ყელის ტყავი მაღლა აუწია, მარჯვენით-კი სარტყელში ჩარქობილი ქარქაშიდან დანა ამოიღო და...

რა მოუვიდა აღექსა სალახს, რომ ყელთან მიტანილი დანა ხელიდან გავარდა და გაფითრებულ სახეზე ქირის-ოფლი გადმოსკდა?!

— ოოჰ, სიზმარი!.. — ღრმად ამოხვნეშით წამოიძახა, მოისვა მაგრა შუბლზე ხელი და ოფლი მოიწმინდა.

— აღარ დაჰკლავ, აღექსი? — დაეკითხა მებაზე, რაკი აღექსა წელში აიმართა და დანა ქარქაშში ჩააგო.

— აღარა... ჰო... ფეხები გაუხსენი... — დაბნევით უპასუხა აღექსამ და რაცრაცით გამოვიდა.

გამოსტოპა ეზოს მორევში და გზას გაუდგა, თუმცა-კი არ იცოდა, რისთვის მიდის და ან საით.

პირდაპირი ქარი-კი გახურებულ სახეს და გადაღელილ მკერდს უშვებავს, ნამქერს აყრის და იღუმალად ჩაბზუის: „ხბოოო.. ხბოო!..“

— ხბოოო!.. უსუსური ანდრო!.. ვაიმე! — წამოიღრიალა და ტანში ჟრუანტელმა დაუარა. — შე თათარო, შენა!.. — მკაცრად მიმართა თავის თავს და ხელი მაგრა შემოირტყა თავში.

— ნაუუუ!.. — მოისმა ამ დროს წმიდა ბარბარეს ეკლესიიდან შუა წირვის ზარის რეკვა.

— ღმერთო!.. — ქუდის მოშვლებით წამოიძახა ზარის ხმის გაგონებაზე და გულში იმედ-ჩასახული ეკლესიისკენ გაეშურა.

იქ მოელოდა ხსნას, სანუგეშებელ სიტყვის გაგონებას და შვებას. ოხ, რანაირად იტანჯებოდა!.. შობა დღეს სისხლის დაღვრა?!

— ღმერთო, ღმერთო!.. — გაიძახოდა და თვალწინ სისხლის მორევი და იქიდან ყელ-გამოღადრულ ხბოს ღმოზიერად გამომჰყრეტი თვალები ეხატებოდა...

ტალახში ამოსვრილი, გასისხლიანებული შევარდა ეკლესიაში და მაშინვე მუხლი მოიდრია წმიდა ბარბარეს ხატის წინ.

ამის დანახვაზე ხალხს ფრუტუნ-ჩურჩული აუტყდა; მღვდელ-მთავარ-დიაკვანი კიდევ

„პაკი-პაკი, გოსპოდო პომილუი! დნეს ხრისტოს...“-ს გაიძახოდნენ, წმ. ბარბარეს ხატი-კერტოს წერტილს მისჩერებოდა და ალექსა სალახს ყურადღებას არ აქცევდა.

ხალხმა დასცინა. მღვდელ-მთავარ-დიაკონისა იმას არა ეყურებოდა-რა და იმათი სიტყვები: „დნეს ხრისტოს...“ „დნება ქრისტე“-დ მოესმოდა.

— ღმერთო! — ცრემლით მიმართა უხილავს არსებას, რაკი ხილულთ შორის თანაგრძნობა ვერ ნახა და სანუგეშო სიტყვა ვერა გაიგონა-რა.

მაგრამ უხილავმა არსებამ ნუგეშის მაგიერად ეს ჩასძახა ყურში: „სისხლი... ხბო... ანდრო... ხა, ხა, ხა... სად შემოხვედი?... აქ შენი ადგილი არ არის!“

„ხბო!...“ — გული მოეკუმშა, ყურებმა შუილი დაუწყეს და ეს სიტყვა ძლივს-ღა წამოიღულღულა.

მაშინვე წამოდგა და ჩუმად, მობუზული ფეხ-აკრეფით გარედ გავიდა.

„ხსნა არ არის!“ — ცეცხლის მოდებით წამოიძახა და შეუმჩნევლად დუქანში შევიდა.

— ოხ, ალექსი! ქაქაა? — ცბიერად დაეკიოხა დახლიდარი.

ჰო!... — უპასუხა ალექსამ.

— თხლაშო თუ წრუტო? *)

— თხლაშო!..

დახლიდარმა საჩქაროდ ჭაჭის არყით სავსე ჭიქა გადმოაწოდა, ალექსამ ჩამოართვა და სწრაფად გადაჰკრა.

გული ჩაფხანა, უმა.

— კიდევ! — დაიძახა ალექსამ და ცარიელი ჭიქა დახლზე დაახეთქა.

— ეჰ! ჯანდაბას ჩემი თავი და ტანი!.. — ხელის ჩაქნევით წამოიძახა, როდესაც დახლიდარმა სავსე ჭიქა გამოუწოდა, და ისიც ისე გადაყლაპა, როგორც პირველი.

მეორეს მესამე მოჰყვა, მესამეს — მეოთხე და...

ალექსა სალახი კარგა შეხურებული გამოვიდა დუქნიდან და სასაკლაოსკენ გასწია.

ეხლა ალექსასთვის სულ ერთი იყო, თავისი თავი დაღუპულად სცნო: კაცი რომ წამოუქციონ, იმასაც-კი ყელს გამოლადრის, თორემ საქონელს ხომ სიკეთეს არ დააყრის და არა.

*) „თხლაშოს“ სალახები ეძახიან შაურიან არყის ჭიქას, „წრუტოს“ — სამ კაპეიკიანს.

„...ხითხითებს და ხითხითებს...“

(ეტიუდი)

სიცილი, ტირილი, კოცნა, ლაპარაკი, ფეხის ხმა და ხრიალ-ჩხრიალი ერთმანეთში ირეოდა და გამოურკვეველი ხმა გამოისმოდა...

მატარებელმაც დაუსტვინა. დაიძრა... ფეხის ხმა მისწყდა. ხალხი დაიშალა. თითო-ორო-ლა-ლა დადიოდა ჩემს ახლო, ისიც რკინის გზის მოსამსახურე...

მე-კი იქავე ვიდექი და ნაზად, ჰარმონიულად მეწვეთებოდა ყურთ ანნას სიტყვები: „ხომ გაიგონეთ, რასაც ქაიხოსრო გეუბნებათ?!“

რას არ გავიგონებდი ქაიხოსროს სიტყვებს?! მაშ რაღას გავიგონებდი, თუ არა იმის ქმრის სიტყვებს: „არ დაგვივიწყოთ, გვეწვიეთ ამ ზაფხულს!..“ ქაიხოსრომაც რა ზრდილობით მომმართა ამ სიტყვებით, როდესაც გამომემშვიდობა?! ვიდექი და ზევით, იმ მხარისკენ გაშტერებული გავიცქირებოდი, საითაც მატარებელი გაგნულდა, და ანნა თვალიდან მომტაცა...

რომ არ მომრიდებიყო, იმ წამსვე ვისარ-

გებლებდი დაპატიჟებით და ფეხით გავუდგებო-
დი გზას. შუადღის მატარებელსაც აღარ მოვუ-
ცდიდი...

—

„მგონი დამივიწყე,—მწერდა ერთი თვის
შემდეგ ანნა:—და აღარც-კი გაგონდები...“

— ანნავ... ანნავ!.. შენ დაგივიწყებ რო-
დისმე?!.—წამოვიძახე წერილის წაკითხვის შემ-
დეგ და მაშინვე ვაგზლისკენ გავქანდი.

ჯერ მატარებლის გასვლის დრო არ იყო.
ორი ჟამი მეტი სადგურზე ველოდი.

ოხ, რა ძნელია ლოდინი!.. მე მივისწრა-
ფებოდი და უნდა მელოდნა კია. ორი ჟამი ორ
საუკუნედ გარდამექცა... ვნატრობდი ფრთებს,
მაგრამ ფრთებს ვინ გამომასხამდა.

გონების ფრთებმა-კი დიდი ხანია მიმაფრინ-
ეს ანნასთან და იმის სპეტაკ ხელებს დამაკო-
ნეს, მაგრამ ამით ვერა ვკმაყოფილდებოდი...

—

მიგნულავს მატარებელი, გააქვს დაგა-ღუგი,
მაგრამ... ფუი!.. მაგრამ ისა, რომ თითქოს კა-
მეჩები აბიანო, ისე მიიზლაზნება, მიცურავს...
კედლებს ვაწვები, მინდა ავაჩქარო, ცოტათი
მაინც წინ წავსწიო...

ახ, რატომ მკმანქანე არა ვარ, რომ

ელვასავით გავიტაცო მატარებელი და თვალის დახამხამებაზე ანნას მივესალმო, რომლის ლანდიც თვალ-წინ მეხატებოდა და მიახლოვებას მანიშნებდა, მაგრამ, აი გაოხრდეს მატარებელი, წამ-და-უწუმ შეჰყვირებს, შეყვირებასთან ერთად მძიმედ ქშინვას ჰყვება და — ღმერთ-გამწყრა-ლი! — დგება...

ეს გარემოება ხომ სულ მწამლავდა და ტანში მშლიდა. ვლანძღავდი ჩემ თავს, რომ წინაღვე არ ვისარგებლე დაპატიჟებით და ერთი კვირის შემდეგვე არ ვეწვიე. ვლანძღავდი ჩემს მოკრძალებას, მორცხვობას, უიმედობას. ამის-თანა დროს, გაბედულობა, ურცხვობა უნდა და მე-კი უმანკო ქალივით ვწითლდებოდი, მერიდებოდა და მარტო ვოცნებობდი...

ხა, ხა, ხა!.. რა სულელი ვიყავ!..

ანნა საოცნებო არსებაა?.. გული მოგტაცა და დაისაკუთრა?.. მიდი შენც, რომ იმისი გული დაიმონავო და არა შენს ოთახში იოცნებო, ინატროდე.

მაგრამ ახალგაზდა ვიყავ მაშინ, მეპატივება. პირველი შემთხვევა იყო ჩემ ცხოვრებაში, რომ ისე გავეგოყებინე ქალს. ანნამ გამიღვია პირველად გული, იმან დამიმონა და აბა პირველ ხატს, პირველად წმინდანად

აღსარებულ ქალს როგორ გავუბედავდი რასმე?!..

ვცდილობდი ჩემი გრძნობა დამემალა, რომ ამით შეურაცხყოფა არ მიმეცნებინა. გამომჟღავნება, მეგონა, შეურაცხყოფას მიაყენებდა. ამგვარი შეხედულობის პატრონი რას გავბედავდი?!.

შესაძლებელი იყო, სრულებით არ ვწვევოდი, რომ ანნას არ მოეწერა.

წერილმა-კი თვალები ამიხსნა და დამარწმუნა, რომ ისიც გულ-გრილად არ მიყურებს, რომ იმასაც უნდა ჩემი ნახვა. უთუოდ იცოდა, რომ მე ქაჩრამდის ვიყავ ჩაფლული და მხოლოდ ის იყო ჩემი ჩასაფიქრებელი...

—

— ძლივს!.. — წამოიძახა ანნამ, როდესაც დილა ადრინად აველ იმათ აივანზე და წინ შემეფეთა.

— დილა მშვიდობისათ!.. მე მეგონა, ჯერ ისევ გეძინებოდათ და თქვენ-კი რა ადრე გაგიღვიძნიათ, — მივესალმე და ხელი მოწიწებით ჩამოვართვი. იმან-კი ხელი ხელს მაგრად, მაგრად მომიჭირა და თვალი-თვალში გამიყარა.

— ტყუილად გიფიქრნიათ, მე ყოველთვის

ადრე ადგომა მიყვარს.—მიპასუხა ანნამ და უფრო ძლიერ მომიჭირა ხელი.

იმის ხელის შეხებაზე მე ჩემი დამემართა: გული გადამიქანდა, უეცრად სუნთქვა შემიღება, მგონია, უგრძნობლად გულზე მივესვენებოდი, რომ ქაიხოსროს აივანზე გამოსვლას გონს არ მოვეყვანე...

— კარგია, ყმაწვილო, გაგიბედნიათ! რატომ მაგრე გვიან მოგაგონდით?! — მეტის მეტი ზრდილობით მომმართა ქაიხოსრომ და ხელი გამომიწოდა.

— საქმეები მქონდა, თორემ თქვენ როგორ არ გეწვევოდით.— ვუპასუხე და კარ-მიღამოს გადავხედე, რომ შეკრთომა არ შეემჩნია ჩემ სახეზე...

მგონია, ქაიხოსროს არა დაუხარჯავს-რამ საუცხოვო ქალა-ტყეზე და ბუნებისათვის ჩაუბარებია იმისი მოვლა-პატრონობა. იქნება მხოლოდ ამისათვის იყო საუცხოვო, რომ ქაიხოსროს მზრუნველობითი ხელი არ შეხებია!..

— როგორ მოგწონთ აქაურობა?!

— მშვენიერება რამ არის!..

— ეს რა არის! აი, მთის წვერიდან უნდა გადმოხედოთ, რომ მაშინ შეიტყოთ აქაობის სიმშვენიერე!.. — თითი მიაშვირა ქაიხოსრომ ტყით

შემოსილ მთას, რომელიც იქვე, სახლის გვერ-
დიდანვე იწყებოდა, და შემდეგ ბიჰს გადასძახა:

— ბიჰო, ამოდი ბატონს პირი დააბანინე
და ტანისამოსი გაუწმინდე!

ეხლა-ლა მომაგონდა, რომ მთელი ღამე
სადგურიდან ცხენით ვიარე და კარგა მტვერიც
დამედო.

— უკაცრავად, რომ ასე გეახელით!—და-
რცხვენით ვუთხარი ცოლ-ქმარს და ტანსაცმელს
ყურება დავუწყე.

— რა ბოდიშს იხდით. მგზავრის წესი ეგ არის.
თქვენ კიდეც რა გიჭირთ, გუშინ ილიკო, ან-
დრო, ლევანი, თამარი და ელენე ისე დაგუნ-
გლულები მოვიდნენ, რომ პირი-სახე აღარც-კი
ემჩნეოდათ. ეხლავე გაიღვიძებენ და თუ გინ-
დათ ჰკითხეთ.—მითხრა ანნამ და ოთახისკენ
გამიძღვა, სადაც პირი უნდა დამებანა და ტა-
ნისამოსი გამეწმინდა.

—

მთელი ღამის უძილობამ იმოქმედა. რო-
დესაც ბიჰმა მარტოდ დამტოვა, მოწყვეტით
მივწეკი ლოგინზე, რომ ცოტათი მუხლი მო-
მესვენებინა, და ოცნებობა დავიწყე. საოცნებო.
საგნად, რასაკვარველია, ანნა მყვანდა და იმა-
ზე ვფიქრობდი. სოფელი მოხდენოდა. იმისი

სიმშვენიერე გაათკეცებულიყო... ჩემს ოცნებაში ხომ გადიდდა იმისი სიმშვენიერე... გაფართოვდა... ეთერად გარდიქმნა... ოთახი მხოლოდ იმისი სიმშვენიერით იყო მოცული... ანნა ყველგან არის: იქაც... აქაც...

— უხ!..— წამოვიძახე, თვალები მოვიფშენიტე და საათს დავხედე.

უკვე მეთორმეტე ჟამი შესრულებულიყო, სრული ექვსი ჟამი მძინებია. საჩქაროდ შევიბანე პირი და გარედ გაველ.

— ოხ, მძინარავ, საით მიემგზავრები!— წამოიძახა ნაცნობმა ძვირფასმა ხმამ, როდესაც ბალი გავიარე და მთის ბილიკს შევუდექი...

— თქვენ აქა?!.. განა სხვებთან ერთად იქ არა ხართ?!..

განცვიფრებით დავეკითხე ანნას და ხელი მთის წვერისკენ გავიშვირე.

— მაგრე რად გაიკვირვე?!— ღიმილით მკითხა და ჩემსკენ წამოვიდა.

— ქაიხოსრომ მითხრა, ყველანი ზევით წავიდნენო...

— განა მე „ყველას“ შევადგენ?

— ჩემთვის?— კი...

— სუ!..— ღიმილით თითი დამიქნია და აღარ განმაგრძობინა. — ეხლა პირდაპირ იქ ახვი-

დოდით?..—მკითხა ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ.

— დიად!... მხოლოდ იმ იმედით, რომ იქა გპოვებდით.

— კიდევ, ცბიერო!?. მე ვიცი, ვინც არის შენი „ყველა“ და ვისთვისაც ახვიდოდი მთის წვერზე. ელენე, თამარი, კატო და... იქ არიან, ხომ მოგწონან და ერთი მათგანი კიდევ გი...

— ანნავ!..—გავაწყვეტინე ხმა.

— რა, განა ტყუილს გეუბნები?!

— დამცინით თუ რა არის, როდესაც კარგად...

— წავიდეთ იქ. მე ხელს არ შეგიშლი. პირიქით, საშუალებას მოგცემ უფრო დაგაახლოვო იმასთან...— თითქოს ჩემი სიტყვები არც კი შესმენიაო, ისე ლაპარაკობდა და თან საითკენაც გაიცქირებოდა. მე არც-კი მიცქეროდა.

მე-კი შევცქეროდი და იმისი ამგვარი გულგრილად ლაპარაკი ცეცხლს მიკიდებდა.

— ანნავ, მე თქვენს გვერდით მინდა ამომვიდეს სული და თქვენ-კი...

— მაშ კარგი!..—უეცრივ კილო შესცვალა და შუბლი შეკმუხნა.

— ანნავ!..—ეს-ღა წამოვიღულულე და ცივ-ოფლ-დასხმულმა უკან დავიწიე.

მეგონა ჩემმა თავხედურმა ლაპარაკმა გული მოაყვანინა და ამის გამო დარცხვენილი თავის მალლა ალებას ველარ ვბედავდი.

— ჩემო მიტრო, მაგრე უეცრად სასოწარკვეთილებამ რად შეგიპყრო?!— ისე ჩუმად, ტკბილად და სიყვარულით მითხრა, რომ გამომაცოცხლა, ღრუბელი გადამწმინდა და ნეტარებით დამადნო...

— ანნავ!.. ანნავ!.. ჩემო ანნავ!..— დაბნევით გავიძახოდი და თან გარს ხელებს ვხვევდი...

— მიტრო, მიტრო!..— ჩემ მკერდზე მოსვენებული და თვალე-მილუღვილი ნიაესავით ჩამჩურჩულებდა მისუსტებულის ხმით, თითქოს თავის განძრევის ძალა აღარა აქვსო...

ამ გარემოებამ ხომ სულ გადამრია, თვალით დამიბნელდა და...

— მხეცო!..— მრისხანედ წამოიძახა, როდესაც თრთოლვით შევახე ტუჩები იმის თბილ ტუჩებს, და ერთი ისეთი სილა გამიშალა, რომ თვალთაგან ნაპერწკლები გადმომცვივდა...

არ ვიცი, როგორ და რისთვის! გონება რომ შემრჩენოდა, იქნება, როდესაც სილა გამარტყა, ბოდიში მომეხადნა და მოვშორებოდი, მაგრამ ეხლა-კი მოვხვიე ხელები და მაგრად, მაგრად ჩავჭუჭნე.

— რაო, ძალასაც ხმარობ?!. ვაი, მიშველეთ!.. — დაიწივლა სასოწარკვეთილებით ანნამ და ისტერიული ქვითინი აუვარდა.

გამიკვირდა კიდევაც, ქაიხოსრო რომ იმ წამსვე იქ გაჩნდა და შემომიტია: „შემდეგ მოგთხოვთ პასუხს“-ო და მაშინვე ანნას გვერდით მუხლებზე დაეცა: ხელებს უკოცნიდა, ამშვიდებდა, ეხვეოდა და...

მე?.. მე-კი შერცხვენილი, დამცირებული ფეხ-აკრეფით გამოვიპარე...

ვინ იყო დამნაშავე?.. მე თუ ის?.. არ ვიცი. მე-კი ორსავე ვლანძღავდი: ჩემ თავს, რადგანაც გრძნობას თავისუფლება მივეცი და ისე ავეტაცინე, ანნას-კი იმის გამო, რომ მითვალთმაქცა, წამაცდინა, რომ დავემცირებინე... ორნივე შემძულდა, შემეზიზღა.

პირველად გადამხდა თავს ეს დამცირება, და ამისთვის მეტად მწვავია, გონების ამხდელია. კიდევ კარგი, რომ თამარი და სხვები მთის წვერზე იყვნენ და ანნას კივილი ვერ გაიგეს, თორემ, შენ მტერს, გარედ აღარ გამომესვლებოდა...

— ხა, ხა, ხა! — ვხარხარებდი გიჟივით: ვესტუმრე და იმავე წუთს შეურაცხყოფა მივაყენე ოჯახს. კარგია, შენმა მზემ, აი!

— აბა რას დადგებოდნენ და არ უამბობდნენ!— თან ამასაც ვფიქრობდი და ტანში ჟრუანტელი მივლიდა.

რაც დრო გადიოდა და ვუკვირდებოდი ჩემ საქციელს, უფრო მეტ სისაძაგლეს ვპოულობდი და უფრო მეტად ვიტანჯებოდი. დრომ მალამო ვერ დამდო.

—

ოთხი დღე გავიდა. მე კიდევ მაინც ის შემთხვევა თვალიდან არა მშორდებოდა და ოთახში ტრიალის დროს ვიფურთხებოდი. ოთახიდან გარედ აღარ გავდიოდი. მეგონა, ყველამ იცის და მასხარად მიგდებს. კედლებსაც-კი ვეღარ შევცქეროდი, თვალს ვერ ვუსწორებდი; რადგანაც ისინიც-კი იცინოდნენ, მასხარად მიგდებდნენ... ოთხი დღე შინ დავაღამე და მეხუთესაც დავაღამე, რომ შუადღისას ორი წერილი არ მომსვლოდა.

ორსავე შტემბელი იქაური ჰქონდა.

— ძლივს!...— წამოვიძახე და თავისუფლად ამოვისუნთქე...

ვიცოდი, ქაიხოსრო მომწერდა. დაკმაყოფილებას მომთხოვდა. გადაწყვეტილი მქონდა გული მიმეშვირა და მე-კი ხელი არ გამომეღო.

მაგრამ შინაარსმა გამაოცა.

„პატივცემულო დიმიტრი ნიკოლოზის ძე,
—მწერდა ქაიხოსრო:—ძლიერ ვსწუხვარ, რომ
ცოტათი გაწყენინეთ. გთხოვთ, დაივიწყოთ ყვე-
ლაფერი და ისე ძველებურად იაროთ ჩემს
სახლში. ვიცით, თქვენ სიყმაწვილით მოგივიდათ
და ამისთვის ყურადღებას არ ვაქცევთ. იმის და-
სამტკიცებლად, რომ დავიწყებული გაქვთ, ამ
კვირია გვეწვევით. დროსაც კარგად გაატარებთ,
სტუმრები ბევრი გვყავს. ანნაც გწერთ წერილს.
იმედია, არ გაგვაცრუებთ...

„თქვენი პატივის მცემელი ქაიხოსრო მახა-
თელი.“

—დამცინის, თუ რა არის?? —ბრაზ-მო-
რეულმა წამოვიძახე და დაქმუქნული წერილი
ოთახის კუთხისკენ ვისროლე.

წაუკითხავი ანნას წერილისათვისაც ისევ ის
გზა მინდოდა მეჩვენებინა, მაგრამ ცნობის მოყ-
ვარეობამ შემაყენა და გავხსენი.

„ჩემო მიტრო! უთუოდ მიწყრები, რომ
ისე კაღნიერად მოგეპყარ. ჩემი ბრალი არ იყო.
იძულებული ვიყავი, ისე მომემოქმედნა. ეს-კი
იცოდე, ყველაფერი შენის გულისთვისვე ჩავი-
დინე. შენ ვერც-კი წარმოიდგენ, რანაირად მიყ-
ვარხარ. ნეტავი შენც ისე გიყვარდე, როგორც
მე შენ მიყვარხარ. კოცნის გულისთვის მოგა-

ყენე შეურაცხყოფა. კოცნა-კი არა, მზადა ვარ მთლად მოგეცე, დღე-მუდამ შენთან ვიყვე. ჩემი სურვილი ესაა და ესავე იყო კოცნამდისაც. სურვილი რომ სურვილადვე არ დამრჩენოდა და ოდესმე გამხორციელებოდა, შეურაცხყოფა მოგაყენე პირველი კოცნის დროსვე. მიხარიათ კიდევაც, რომ პირველი შემთხვევისათანავე გარემოება მაგრე მოეწყო...

„ჩემი ბებრუცუნა საშინლად იქვნეულობდა, თუმცა-კი პირდაპირ გამოთქმას ვერ მიბედავდა. ვატყობდი, თვალ-ყურს ადევნებდა ყოველ ჩემ ნაბიჯს და უზომოდ იტანჯებოდა. გეფიცები, შენს მეტი მე არავინ შემეყვარებია და, ხომ იცი, რანაირად შორს ვიქერდი თავს. რა ჰკლავდა, რა სტანჯავდა?!“

„შენ რომ შეგხვდი მთისკენ მიმავალ ბილიკთან და ლაპარაკი დაგიწყე, ხომ გახსოვს, უეცრად როგორ სახე შემეცვალა? აი, სწორედ მაშინ შევნიშნე, რომ ქაიხოსრო მოიპარებოდა ჩვენსკენ და ჩუმად ხეს ამოეთარა. საშინლად მეწყინა. ავირიე. მაგრამ იმავე დროს უეცრად გამიელვა აზრმა, რომ იმისთვის თვალეები ამეხვია და იქვნეულობა მომეშორებინა. მერწმუნე, იმ დღეს შენ იმდენად ნებას არ მოგცემდი, რომ საკოცნელად მომტანებოდი. ქაი-

ხოსროს უმადლოდ, რომ ისე ჩქარა დავუახლოვდით ჩვენ ერთმანეთს. განა, მე გაგაბედვინე?!

„საუცხოვოდ დაბოლოვდა ჩემი განზრახვა... ვერ წარმოიდგენ, ხელ-ფეხს რანაირად მიკოცნიდა, როდესაც შენ ფეხ-აკრეფით გაიპარე და მე კიდევ განგებ ისევა ვქვითინებდი!..

„მაპატივე, ჩემო ანნავ!.. ნუ გამიწყრები!.. მე, სულელს, ექვი შემომქონდა!.. უსინიდი-სოდ გზვერავდი... ვიქვენეულობდი... განა არ ვიცოდი, რომ ერთგული ხარ, გიყვარვარ და მე-კი... გეფიცები სიყვარულით მომდიოდა... ეხლა-კი...“ — უგონოდ ხან რას გაიძახდა და ხან კიდევ რას...

„ძალიან ეწყინა, როდესაც შეიტყო, რომ წამოსულიყავ. საწყალ ბიჭს, როგორ შერცხვებოდა თავისი მოუფიქრებელი საქციელისათვის, — გაიძახდა და ბიჭის დადევნება უნდოდა, მაგრამ მე არა ვქენი.

„მე განგებ ძალას ვატანდი, უნდა საბრძოლველად გამოიწვიო და სამაგიერო გადაუხადო-მეთქი.

„— ეხლა ველარ, ეხლა ველარ... ეხლა ისე ბედნიერი ვარ, რომ მინდა ყველამ იცოცხლოს, ყველანი მიყვარან, ჩემო სულო, და შენც გთხოვ, აპატიო... — დაჟინებით მეუბნებო-

და და ძალად (ეს ჩვენ შორის იყევს: „ძალად“) წერილი მომაწერინა პატიების ნიშნად...

„ეხლა, ჩემო კარგო, ქაიხოსრო ისეა დარწმუნებული, რომ ერთ საბან ქვეშაც რომ გვნახოს, სიამოვნებით გაიცინებს და სრულებით ექვს არ შემორტანს ჩემზე...

„ასე არა სჯობია?!. საწყალი ქაიხოსრო, რად უნდა იტანჯებოდეს?!.

„საფლავამდის შენი ანნა.“

„წ. კ. სტუმრებს ასე ვუთხარით: მიტრო ტელეგრამით დაიბარეს და იმ კვირია ისევ ამოვაო. ეს ქაიხოსრომ მოახერხა. შენი აქ ყოფნა ძალიან უნდა და მე ხომ—გეცოდინება... უეჭველად გვეწვევი.

„შენი ანნა.“

—საზიზღარი თვალთმაქცი!..—წამოვიძახე და ანნას დაფლეთილი წერილი ქაიხოსროს წერილს მივაყარე. გაბრაზებული ოთახში დავრბოდი, ანნას ვლანძღავდი, იმის საქციელს ვკიცხავდი და ქაიხოსროს უტვინობას ხომ... მაგრამ მეც რომ მომატყუა და წამაცდინა?.. ხა, ხა, ხა, ხა!.. —უეცრად გიჟივით გაღვიხარხარე, როდესაც ჩემი წაცდენა მომაგონდა და განცვიფრებული ოთახის შუა შევდექი.

საჩქაროდ ანნას საწინააღმდეგო გრძნობა

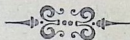
საღლაც განჰქრა და ეხლა მხოლოდ განცვიფრებამ შემიპყრო...

გადაწყვეტილი მქონდა, ანნა აღარ მენახა, მაგრამ დავიძლიე, იმისმა ხორცმა წამძლია. მშვენიერი ხორცის პატრონია ანნა, მშვენიერისა: ეხლა ანნა-კი აღარ მომწონდა, იმისი ხორცი...

შინაური გავხდი. ანნა უჩემოდ ველარა სძლებს, სულ ჩემთან არის და მე კიდევ იმასთან...

ქაიხოსრო?..

ქაიხოსრო-კი, როდესაც ანნასთან ერთად მნახავს, კმაყოფილებით ხითხითებს და ხითხითებს...

„...მხრები-ღა ავიჩეჩე...“

(ეტიუდი)

„...გადასცემ-გადმოსცემო,--მწერ:— და აბ-
და-უბდა, გადასკუბდას მომითხრობო...“ სა-
მართლიანად მისაყვედურებ, ძმაო ვარლამ. მარ-
თლადაც, წინა წერილში მოვდექი და გავიძახო-
დი: ვიტანჯები... სული მეხუთება... არიქა წყა-
ლიო... და სხვას არაფერს. რამ გამოიწვია ის
სულის კვეთება?... რამ მიმიყვანა ამ ზომამდის?..
ამაზე კრინტიც არ დამიძრავს... გაუგებარი
იქნებოდა, მაშ რა! არ მეკიჟინა, ძმაო, წინან-
დელი წერილი, რადგანაც ის შედეგი იყო დი-
დის ხნობით შეგუბებული ტანჯვის გადმონახე-
თქისა. ხომ კარგად იცი, როცა წყალი გადმო-
ხეთქავს და წინ ვაკე აღვილი უძევს, ათას ტო-
ტად გაიყოფა, განაწილდება და უგზო-უკვლოდ
გაიფანტება?! მეც ისე დამემართა. ვაგუბე, ვა-
გუბე ხმის ამოუღებლად ჩემი ტანჯვა და, რო-
დესაც უკიდურესობამდის მიაღწია, ჩემდა უნე-
ბურად გადმოხეთქა, აქა-იქ დაიქსაქსა და თავი
თავს ველარ მოვეუყარე. აი, ამისათვის იყო ისე
გაუგებარი. ჯერ ეხლაც ვერ შემიკრებია, ვერ

დამილაგებია და, აბა, მაშინ რაღა იქნებოდა. არ ვიცი, ყველაფერს დაწვრილებით მოგწერ, თუ არა, მაგრამ ყველაფერს ნათლად დაგანახვებ. ჩემი განზრახვა და სურვილი ეს არის. ნამეტნავად, მინდა, ყველაფერი ნათლად დაგანახვო, რადგანაც მხოლოდ მაშინ მიმიხვდები. გეყურება, მინდა მიმიხვდე-მეთქი და თანამიგრძნო...

„არა! ეხლა არ ვეძებ თანაგრძნობას. ამისთვის არ გწერ: თანამიგრძნობ თუ არა—სულ ერთია. მე გამოთქმა მომინდა. შენმა სიტყვებმა: გამომჟღავნება ტანჯვას გაგინახევრებსო, ისე ამაკანკალეს, როგორც მშიერ კაცს ყველისა და პურის დანახვა. მე მგონია, მარტო გამომჟღავნებაა საკმარი, რომ ტანჯვა შემიმსუბუქდეს და იმას-კი აღარ დავსდევ, გამკიცხავ, თუ თანამიგრძნობ.

„ერთი ეს კია, შენი სიტყვები: „მე გამოუსადეგარი წერილების და ბარათების კალათას დამამსგავსეს: ვინც არა მგონია, თავის დარდს და ვარამს მესვრის და მიმატოვებს, თითქოს მოვალე ვიყო ყველას მოვუსმინო და მისი საიდუმლო მე ვატაროვო,“ მაგონდება და ცოტა არ იყოს მადუმებს. მით უმეტესად არ მეხერხება გამოთქმა, რომ ჩემი მტანჯველი საგანი ზოგადი არ არის, სხვისთვის სულ უმნიშვნელოა;

მხოლოდ მე შემეხება და გრძნობაზე არის აშენებული. აბა, რა სასიამოვნო იქნება შენთვის ამისთანა დროს ამის მოსმენა! ვის რად ესიამოვნება ეხლა ჩემი, ვილაც მოხელის, კერძო ტანჯვა მოისმინოს, როდესაც ყველა, თითქმის მთელი საქართველო გაფაციცებით თვალყურს ადევნებს ბანკის საქმეს, ადევნებს კი არა, მხურვალე მონაწილეობას იღებს ქავჭავაძისა და მაჩაბლის ერთმანეთის თავ-პირის მტკრევაში.

„დარწმუნებული ვარ, შენც მხურვალე მონაწილეობას იღებ და ჩემ „აბდა-უბდა“-ს მოსამენად, წაკითხვისთვის დრო აღარ გექმნება.

„მაგრამ, ვარლამ, გეუიციები ძმობას, გწერ მხოლოდ იმისთვის, რომ შენვე მამედვინებ, შენვე მეუბნები წერილით: უეჭველად მომწერე, რა გტანჯავსო...

„იმედია, რადგანაც შენვე მთხოვე, წაიკითხავ და არ დამცინებ, არ გამკიცხავ, როდესაც ჩაიკითხავ ბოლომდის, რომ ამისთანა დროს რაღაც გრძნობაზე, სიყვარულზე გწერ...

„ეს კი მინდა გითხრა, რომ რანაირი დროც უნდა იყოს, თუ გატაცებული ხარ ერთი საგნით, შენი არსება შეუპყრია ამ საგანს, ლურსმანივით ტვინში ჩაგსმია და ყოველ წუთს თავის არსებობას გაგრძნობინებს, მერწმუნე, მა-

შინ, ჭავჭავაძისა და მაჩაბლის მჭევრ-მეტყველება კი არა, ქვეყანაც რომ ინგრევოდეს, თავს არ მოგაფხანინებს...

„ეს ხომ სულ ერთია, რანაირი ხასიათისაც უნდა იყვეს საგანი. ყველაზე უფრო ძნელი ის საგანია, რომელიც გრძნობაზე არის დაფუძნებული. მაშინ ნამდვილ მონად გარდაიქმნები. კაცი თავიდანვე უნდა ეცადოს, რომ ამ წერტილამდის არ მიაღწევინოს და თუ მიაღწევინა, მაშინ, დამეთანხმე, გასაკიცხი არ არის...“

„მიხვდი?... ახ, რანაირად მინდა მიხვდე... შეიგნო... მხოლოდ მაშინ თანამიგრძნობ და...“

„გავაბი!... მინდოდა კალმის აღებისათნავე დამეწყო საგანზე ლაპარაკი და მე კი, ვინ იცის, რაებს არ ვჩმახავ!... მიზეზი ისევ ის არის: გონება ვერ მომიკრეფია და ვერ დამიწყევია...“

„პირდაპირ მოგწერ: ამ ორი თვის შემდეგ ჯვარს ვიწერ...“

„აი მიზეზი, აი ის გარემოება, რაც მე სულს მიხუთავს, რაც სამსალას მასმევს და მკლავს...“

„გიკვირს განა? თვალ-წინ მეხატება შენი განცვიფრებული სახე და შენი წაბუტბუტება: „გაგიჟებულა! სხვა მოუთმენლად მოელის ამ ნეტარ წუთს და ის-კი რას გაიძახის.“ მკაფიოდ მეყურება...“

„დიალ, სხვა მოუთმენლად მოელის და მე-კი მტანჯავს. რაც ახლოვდება ეს წუთი, მით უფრო ტანჯვა მიცხოველდება.

„რა არის ამისი მიზეზი?

„არ ვიცი. ვიცი, მაგრამ დარწმუნებული არა ვარ. ყველაფერს თავიდან მოგწერ, მოგწერ უტყუარ ამბავს და მერე შენ თითონ დაასკვენ. მაშ ეგრე:

I

„ბედმა თუ უბედობამ ამ ორი წლის წინად, როგორც იცი, ქ. ქ. მარგუნა საცხოვრებლად. ნაცნობი არავინ იყო ჩემი და თვისი ხომ სულ არავინ.

„მატარებელი უახლოვდებოდა. მე სარკმელს არ ვშორდებოდი, ისე გამიტაცა ბუნებამ: ტყე, ველი, ხევი, ღელე, მინდორი გაფურჩქნილი წუთი-სოფელივით მიჰქროდა ჩემ თვალ-წინ და მხოლოდ ერთს, ნაზის სიმშვენიერის, შთაბეჭდილებას სტოვებდა ჩემში; მინდოდა დავმხო-ბილვიყავ და დავკონებოდი ამ ნაზ სიმშვენიერეს, მაგრამ შეუძლებელი იყო: მატარებელი დაგადუგით მიგნულავდა და სურვილი სურვილად რჩებოდა...

„მატარებლიდან სიგნალი მისცეს. მივუახლოვდით სადგურ რიონს.

„რალა მრჩებოდა? სულ ერთი ჟამი ან ჟამ-ნახევარი. სადგური სავსე იყო ხალხით. აქ შეხვდებოდით თავადს, აზნაურს და გლეხს. ყველანი-კი წარმტაცის ზრდილობითი მიხვრამოხვრისანი იყვნენ, ტკბილად, გენაცვალობით მოსაუბრენი...

„ახ, რომ შემეძლოს, ყველას გადავევ-ვევი და გულში ჩავიკრავ-მეთქი, ვიძახდი უსიტყვოდ და გაფაციცებით ყურს ვუგდებდი და თვალს ვადევნებდი იმერეთის ძეთ.

„ბედნიერად ვრაცხდი ჩემ თავს, რომ ბედმა ამ ხალხის შორის მარგუნა ცხოვრება. მინდოდა ჩქარა მივსულვიყავ, დავბინავებულვიყავ, რომ სულით და ხორცილთ მივესვენებოდი ამ ზრდილ საზოგადოებას, ჩემ საუკეთესო მოძმეთ...

„მაგრამ... არ ვიცი, მე ვიყავ დამნაშავე თუ საზოგადოება, მალე, სულ მალე მივატოვე და ჩემს ოთახს და ბუნებას დავუმეგობრდი. მგონი, მე ვიყავი დამნაშავე. მე პატარაობიდანვე განმარტოებას ვეძებდი და ეხლაც განმარტოვ-დი. ყოველთვის ბუნებას ვიმეგობრებდი, ეხ-ლაც ბუნებას მივესვენე და ხშირად, ძალიან ხშირად რიონის პირას ღამეს ვუთევდი. ესცდი-

ლობდი, შემესწავლა იმისი ენა და გამეგო საიდუმლო მისი მოთხოვნა. მაგრამ როდესაც ვიტყვოდი: „აი ეხლა-კი მივხვდი, ეხლა-კი დავირბენ გონების თვალთ უფელ იმის საიდუმლოების ჯურღმულს, ეხლა ყოველივე ცხადი იქნება ჩემთვის“ და გადავხედავდი მჩქეფარე ტალღებს, რომ გულდასმით ყოველივე ამომეკითხნა, მაშინვე უარეს წყვდიადით მოიცვოდა, მოერღვეოდა ძირი და ქვევით, ქვევით სიბნელით მოცულ უფსკრულს მიქანავდა, და უფრო გამოურკვეველ, ჩახვეულ, მიუკარებელ და თვალმიუწდომელ საიდუმლოებად მრჩებოდა...

„— არ გადავარდეთ!.. — შემომესმა ნახი, გულმტკივნელობითი ხმა, როდესაც მე წამოწოლილი რიონის მჩქეფარე ტალღებს დავსცქეროდი და თან-და-თან წინ ვიწეოდი, რომ უფსკრული გაქანებული რიონის ძირისთვის თვალი მიმეყოლებინა.

„ავიხედე ზევით და...

„ახ!.. ჩამავალი მზე ზურგიდან მოჰქცეოდა და მთლად სხივებში გაეხვია თმა-გაშლილი ასული, მეტად მშვენიერი არსება, რომელიც დაღვრემილის სახით შემომცქეროდა და თითქოს საყვედურს მეუბნებოდა...

„— ვინა ხარ, მშვენიერო, მოხვედი სითა,

ხარ ამ ქვეყნისა თუ ციური, მოფრინდი ცითა?...“—ვახტ. ორბელიანის სიტყვებით*) ჩემდა უნებურად დავეკითხე და მუხლ-მოდრეკით ხელეები გავუწოდე. ჩამავალი მზის სხივები-კი, ასულის სხეულიდან უკუქცეულნი, ისრებივით იფანტებოდნენ და ისე მეჩვენებოდნენ, თითქმის ასულია სხივოსანი და ის არის წყარო ამ სხივებისა...

„განცვიფრებული ვიდექ მუხლ-მოდრეკით და ხელებ-გაწვდილი შევცქეროდი უცხო არსებას...

„— ყმაწვილო, ფეხზე ადექით!... — ღიმილით მითხრა და ხელი წამავლო.

„მეც ავყევი. შევხედე მზეს და მოჩვენება განქრა.

„ჩემ გვერდით იდგა მეტად მშვენიერი გულჩინა, რომელიც რამდენჯერმე შემხვედრია ქუჩაში და კიდევაც ვიცოდი იმისი ბინა, რადგანაც პირველ შეხვედრაზე ისე წარიტაცა თავის სიმშვენიერით ჩემი სული და გული, რომ ჩუმად მივყევი და დავიხსომე იმისი ბინა...

„გამეხარდა, რომ ეს გულჩინა იყო და არა ციური არსება, რადგანაც ციური ცისკენვე გას-

*) „იმედი,“ პოემა ვახ. ორბელიანისა.

წევდა და ეს-კი ქვეყნად იქნებოდა, და მეც შემთხვევა მექნებოდა, დავმტკბარვიყავი ამის სიმშვენიერით.

ღიღი, გამეხარდა, რადგანაც მიუწოდმელ არსებად ვრაცხდი და ეხლა-კი თავის ფეხით მოვიდა ჩემთან და ასე თანაგრძობა გამოიჩინა.

„— გულჩინა, ნუთუ თქვენა ხართ?!— დავეკითხე, როდესაც განცვიფრებიდან გამოვერკვიე.

„— რა იყო, არ მომელოდით?! მე აქ დავსეირნობდი, უეცრად დაგინახეთ ნახევრად გადაკიდებული. შემეშინდა, გამოვიქეცი, ისე მოვრბოდი, რომ ქუდი ქარმა მომგლიჯა და აი თმაც გამეწეწა...— დარცხვენით, თითქოს ბოდიშის მოხდით ჩაილაპარაკა და თავი დახარა...

„— ვმადლობ შემთხვევას, რომ...

„— წავიდეთ! აგერ მზეც ჩავიდა. გამაცილეთ...— აღარ დამასრულებინა სიტყვა გულჩინამ და გაბრუნდა ქალიქისაკენ...

„— განა შეიძლება ამით გათავდეს ჩვენი ნაცნობობა?— დავეკითხე, როდესაც სახლს მივუახლოვდით და უნდა გამოვმშვიდებოდი.

— რათა, ხშირად შევხვდებით...

„ ცოტა არ იყოს, უსაზოგადოებამ შემაწუხა. ხშირად, როდესაც განმარტოვებით ვი-

ყავ, ჩემი გარემოებით არ ვიყავ კმაყოფილი, ხშირად კი არა, თითქმის ყოველ წამს ეულობას ვგრძნობდი, და ჩემი არსება თხოულობდა სულით და ხორცით შეერთებას, დაკავშირებას ისე, რომ ორნი ერთ არსებად ვყოფილვიყავით. წინადაც ეს მემართებოდა, როდესაც ჯერ არ გამეწყვიტა კავშირი საზოგადოებასთან. იმათი სული, გული არ მაკმაყოფილებდა და მეც... იქნება ეს იყო მიზეზი, რომ გავშორდი საზოგადოებას...

„— მაშ ნებას მაძლევთ, ვიცნობდეთ ერთმანეთს?.. — სიხარულით, სულ მოულოდნელის სიხარულით დავეკითხე გულჩინას.

„მევე გამიკვირდა ჩემი სიხარულისა და დარცხვენით თავი ჩავღუნე, რომ არ შეენიშნა.

„— ნებას კი არა, გთხოვთ კიდევაც, დაახლოვებით გავიცნოთ ერთმანეთი. — მითხრა და ხელი გამომიწოდა.

„მე მინდოდა მეთქვა: „ცოტახანს ბულვარში გავიაროთ-მეთქი,“ მაგრამ გავჩუმდი და ხელი გავუწოდე.

ბულვარის მოგონებაზე ტანში ჟრუანტელმა დამიარა და, მეგონა, გულჩინას ბულვარის ხსენებით შეურაცხყოფას მივაყენებ-მეთქი. ამის

გამო ჩემდა უნებურად ენა ჩამივარდა და გამოვეშვიდობე.

„შენი არ ვიცი და მე-კი ბუღვარი რაღაც უტვინობის ბუდედ, სამაქანკლო ადგილად მიმაჩნია.

„ჩემზე ასეთი შთაბეჭდილება მოახდინა და არ ვიცი, რამდენად მართალია: იქნება ესცდებოდე და არ დავიჟინებ...

„დავბრუნდი სახლში. მთელ ღამეს გულჩინა სხივებში გახვეული მედგა თვალწინ, და არა მჯეროდა, თუ ყოველივე ზევით აღწერილი ამბავი ცხადლივ მოხდა...

„ერთი კვირა გავიდა და მე გულჩინა ვეღარ ვნახე... რამდენჯერმე ავუარ-ჩავუარე იმის სახლს, მაგრამ ტყუილად, გულჩინას თვალიც ვერ მოვკარი...

„ქვესკნელს ჩავარდა თუ ცაში აფრინდა!“
--გავიძახოდი და გონს ვერ მოვდიოდი...

„მზის ჩასვლისას ხომ ყოველთვის რიონის სტუმარი ვიყავ და იქ გულჩინასაც მოველოდი...

„რად მემართებოდა ეს?!.. რა იყო მიზეზი, რომ ასე გაიტაცა ჩემი გონება, რომ რიონის რისხვა-გმინვა აღარ მეყურებოდა და იმის ბაასისთვის ამ ხნის განმავლობაში ერთხელაც ყური არ დამიგდია?!. არ ვიცი...

„ყოველ წამს, როდესაც-კი ნაცნობ რიონის პარას ვიყავი, გადავეკიდებოდი ხოლმე, რამდენადაც-კი შესაძლო იყო, წყლისკენ ვიწევდი, თითქოს გულ-მოდგინედ თვალს ვადევნებო, მაგრამ ყური და თვალი სხვაგნით მქონდა.

„ან ეხლა და ან ეხლა გაისმის იმისი ხმა და ისევ ისე სხივებში გახვეული თვალწინ წარმომიდგება,“—ფიქრობდი, მაგრამ ამაოდ. გულჩინა თითქოს სამუდამოდ განჰქრა ჩემთვის...

„ხა!...“—ბავშვური სიხარულით წამოვიძახე და ტოკვა დავიწყე, როდესაც მეორე კვირას რიონისკენ მივდიოდი და შორი-ახლოს გულჩინას თვალი მოვკარი.

„არ მინდოდა, რომ გულჩინას შეემჩნია და ამისათვის თავი შევიმაგრე. ვითომ არც-კი ვხედავდი, ისე წავედი იმისკენ.

„—თავის დასახრჩობად ხომ არ მიდიხართ რიონისკენ?—შემაყენა გულჩინამ, როდესაც თავ-ჩაშვებული დავუბირდაპირდი.

„—ახ, ვერ შეგამჩნიეთ!...—ვითომ შეკრთომით წამოვიძახე და შემდეგ ხელის გაწდომით კითხვაზე ვუპასუხე:—იმედია, თქვენ დამიხსნით.

„—დიდის სიამოვნებით, მაგრამ თქვენ-კი გულცივი ყოფილხართ.

„— როგორ?!,

„— ერთი კვირა მეტი ავად იყავი და თქვენ ერთხელაც არ მიკითხეთ...

„— თქვენ ავად იყავით?!

„— რას გაიკვირვებ?

„— გავიკვირვე კი არა...

„— რატომ არ დაათავებთ?

„— გულჩინავ! — უეცრად კილო ჩემდა უნებურად შემეცვალა და აკანკალებულის ხმით დავიწყე: — რომ მცოდნოდა, ვინ თავმკდარი არა განხავდით, გინდაც კეტით გამოვეგდე თქვენებს. ხომ თქვენები არ მცნობენ? ამას არ დავერიდებოდი... არ მოვერიდებოდი მხოლოდ ერთის პირობით, თუ-კი თქვენ საწყენად არ დაგრჩებოდათ.

„— საწყენად რომ დამრჩენოდა, არც გისაყვედურებდით.

„არ მახსოვს, როგორ მოხდა, რომ ამ ლაპარაკში წავედით და ნაცნობ რიონის პირს წავადექით. მაშინ-ღა მივიხედ-მოვიხედე და ძლიერ გამიკვირდა. არა ნაკლებ გულჩინას უკვირდა.

„— თვით განგებამ წამოგვიყვანა აქეთ, რომ ის ნეტარი ჩვენება გამიმეორდეს! — წამოვიძახე და ალერსით შევხედე გულჩინას.

„— თქვენ უნდა კლდეს გადაეკიდოთ, რომ ჩვენებამ თავისი სახე მიიღოს.

„— ამ წუთსავე! — წამოვიდახე და საჩქაროდ კლდის ნაპირს მიველი, რომ გადაეკიდებულვიყავ.

„— რას სულელობთ!... — ისე გულ-მტკივნეულობით წამოიდახე და საჩქაროდ ხელი დამიკირა, რომ მე სულ დავიბნიდე, თვალები სიხარულის წყლით ამევსო და...

„მადლობის გადახდის ნიშნად უნებურად ხელი ისე მოვუჭირე, რომ იმისმა თითებმა ჩემ თითებს შუა ღრაქანი გამოსცა.

„უთუოდ ძალიან ეტკინა თითები, რომ გულჩინა წელში გადიხარა და ოდნავ შეჰკივლა.

— მაპატიეთ, მაპატიეთ! — დაბნევით წამოვიდახე, როდესაც შეჰკივლა და თითებს ოდნავ სრესა დავუწყე, რომ შეყენებული სისხლი მოძრაობაში მომეყვანა.

„— გაპატივებთ მხოლოდ მაშინ, როდესაც ხელს მომირჩენთ. — მითხრა გულჩინამ.

„— როგორ?

„— თუ-კი ტკენა იცით, მორჩენაც უნდა იცოდეთ...

„— ვიცო, მაგრამ... — არეულად ვუთხარი ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ.

„— მაგრამ რა?

„— მაგრამ ისა, რომ ამ საშუალებისათვის ვერ მიმიმართავს.

„— რა საშუალებაა?— დამიჩინა გულჩინამ.

„— ბავშვი რომ იტკენს რასმეს, მაშინ ნატკენ ადგილს დედა ან ძიძა რას უშვრება?! — დავეკითხე და თან ხელს ზევით ვეწევოდი.

„— ოჰ, ჩემო ძიძავ, მომირჩინე ხელი!.. — სლუკუნით მომმართა იმან.

„— მოგირჩია ეხლა, ჩემო პატარავ, ხომ აღარა გტკივა?.. — ვეკითხებოდი, როგორც ძიძა და თან ნატკენ ხელს ვუკოცნიდი.

„— ჰო, ჰო!..

„მეორე ხელსაც დავუწყე კოცნა, მაგრამ გულჩინამ უკან გასწია და ღიმილით შემომ-
დახა:

„— ძიძავ, ეგ ხელი ხომ არა მტკივა?

„— განა არ შეიძლება გატკინოთ?!

„— ეჰე!.. — თავი გაიქნ-გამოიქნია და ხელი მხარზე დამადო, რომ ახლოს არ მივეშვი.

„ასე ვიდექით დიდხანს. ვგრძნობდი იმის ხელის სითბოს მხარზე და ელვასავით ტანში მივლიდა. დამასუსტა, მომქანცა ამ სითბომ, ნეტარმა სითბომ. მგონი, ესევე ემართებოდა იმასაც, რომ ფერი თან-და-თან ეცვლებოდა, რაც

სიმშვენიერეს უათკეცებდა, და პირ-შემცქერს გონებას მხდიდა...

„ქუხდა და მრისხანებდა რიონი... ესროდა თავის ტალღებს იმ კლდეს, რომელზედაც ჩვენ გადახვეულები და ჩაკონილები ვიდექით...

„არა გვეყურებოდა-რა. სააქაოს იმ წამს ჩვენთვის მხოლოდ ერთი, დიადი გრძნობა შეადგენდა, რომლითაც ორნივე ვიყავით გამსჭვალულნი, ერთ არსებად ვიყავით გარდაქცეულნი და ამისთვის ნეტარნი.

„ოხ, რა ნეტარებაა, როდესაც გგონია მაინც, რომ შენი არსება მეორეს შეუერთე, და ორნი ერთ არსებად ხართ გარდაქმნილნი, რომ „შენ“ „ის“ ხარ და „ის“ კიდევ „შენ“...

II

„სწორედ ასეც მომივიდა. მეგონა, მხოლოდ მეგონა, რომ გულჩინაც იმასვე ჰგრძნობდა, რასაც მე. ეს იყო პირველი და უკანასკნელი. მხოლოდ მაშინ გამოვცადე ნეტარება და იმისთვის, რომ მწამდა, რომ გულჩინაც იმასვე ჰგრძნობდა, რასაც მე.

„სულ ერთი წუთის შემდეგ გამოვფხიზლდი...

„— გულჩინავ, მიყვარხარ, მიყვარხარ და შენ კიდევ კითხვას არ გაძლევ: „გიყვარვარ თუ არა,“ რადგანაც, შენი მოქმედება უსიტყვოდ მიმტკიცებს.— ვუთხარი მე, როდესაც ტუჩი-ტუჩს გავაშორეთ და ხელი-ხელს ჩაკიდებულები აღგზნებით ერთმანეთს შევსცქეროდით.

„— გიხარიათ? მე არ მინდოდა გამეგებინა თქვენთვის ჩემი გრძნობა, მაგრამ ეგ არის ჩვენი უბედურება, რომ ვერ დავშალავთ და კაცებიც სარგებლობთ.— დაღონებით მითხრა გულჩინამ და თავი ძირს ჩაჰკიდა.

„— როგორ?!

„— შეურაცხყოფას მიაყენებთ და მერე ეტყვით: უკაცრავად, კი არ მიყვარდით, გამიტაცევითო. ამით გაათავებთ და მიატოვებთ ქალს.

„— მე მაინც ვერ მიგიხვდით!

„— თქვენც სხვებს ჰგვანებიხართ და ამისთვის მეუბნებით: მე მაინც ვერ მიგიხვდითო.

„— მაშ რა უნდა მეთქვა, გულჩინავ, გარკვევით მითხარით?— სიტყვა გავაწყვეტინე და ხელი-ხელს უფრო მოვუჭირე.

„— არაფერი, წავიდეთ!..— მოკლედ მიბასუხა და გზას გაუდგა.

„მეც ამოვუდექ გვერდით და გაჩუმებული გავყევი.

„რა უნდოდა ეთქვა: შენც სხვებს ჰგვანებიხარო... მაგას არ მეტყუდიო...“

„ფეიქრობდი და მაინც ვერ მივხვედრილვით... ხომ არა ეწყინა-რა? ვეკითხებოდი ჩემ თავს და მევე ვაძლევდი პასუხს: რა უნდა სწყენოდა... მხოლოდ ნეტარებას იგრძნობდა, როგორც მე, და ისევე ბედნიერად უნდა სთვლიდეს თავს, როგორც მე...“

„— გიყვარვარ?! მე დიდი ხანია თვალს გაღვენებდი, მომწონდი ძალიან, მაგრამ ვერ ვხედავდი შენს გაცნობას. მეშინოდა...“

„— გულჩინავ!..—იმის სიტყვებით სანთელივით დამდნარმა წამოვიძახე და ღმობიერად დავუწყე მზერა. — მაშ გიყვარვარ? ჰა, ჰა?!“

„— ჩემო გაიოზ, ჯვარს როდის დავიწერთ? —თვალის კაკლების გადატრიალებით დამეკითხა და თავი დახარა...“

„გამოვფხიზლდი. თითქოს ცივ წყალში ჩამაყურყუმელავესო, ისე იმოქმედეს იმისმა სიტყვებმა. ეხლა-კი მივხვდი, რას ნიშნავდა იმისი სიტყვები: „თქვენც სხვებს ჰგვანებიხართ და...“ მეწყინა, საშინლად მეწყინა. გულჩინა მე არ მეკუთნოდა და იმ წამსაც-კი, როცა მეგონა: „ჩემი არსება იმის არსებას შეადგენდა და იმისი კიდევ ჩემსას,“ მე არ მკუთნებია, უთვალთმაქცნია.“

„ტყუილია?! ჰა?... განა გულწრფელი გრძნობა იკითხავს ჯვარის-წერას?!

„ჯვარის-წერა და ყოველი მაგგვარი ჩვეულება თავის თავად შეუმჩნევლად მოჰყვება გულწრფელ სიყვარულს.

„უეცრად, როგორც გწერ, გამოვფხიზლდი და დავინახე ჩვეულებრივი ქალი, გასათხვარი, რომელიც ცდილობს ბადეში გააბას საქმრო. ამ ქალს გულჩინა ერქვა და არაფრით არ განირჩეოდა მარიამებისაგან, კატოებისაგან, ნინო-ელენეებისაგან. იმის კითხვამდის-კი გულჩინა სულ სხვა არსება მეგონა, მეგონა, გულჩინას შეეძლო სიყვარული, სიყვარული უნგარო, გულწრფელი. მაგრამ... აი, სწორედ ეს „მაგრამ“, რომელიც საცა არა მგონია გამოინასკვება, გადამედლობა წინ და შემაყენა და მაშინვე არ მოვკურცხლე, რომ გულჩინა შორს, შორს დამეტოვებინა, რომ იმისი აჩრდილიც-კი აღარ დამენახა...

„—გაიოზ, მაგრე რად დალონდი?!

„— მე?... არა, დალონებული არა ვარ!...— დაბნევით ვუბასუხე და თვალი მოვარიდე.

„— ვიცი, ვიცი... განა ტყუილად გითხარი წელან: შენც სხვებსა გეცხარ-მეთქი...

„— მე?... არა და არა!... ნუ გგონია, მე

უარს ვამბობდე. ჩემი მოქმედება ცხადად გაჩვენებთ ჩემს განძრახვას და აქ სიტყვებს რაღა ადგილი აქვთ.

„— ყველა მაგრე იძახის და ბოლოს-კი გეუბნებიან: როდის გითხარი, შეგირთავო!..“

„ყველა, ყველა...“ გეყურება, ვარლამ, რა მითხრა გულჩინამ, „ყველაო...“ ხა, ხა, ხა!.. მეორე საბუთი მომცა, მოვშორებოდი, მაგრამ მე კიდეც, აი, რა ვუბასუხე:

„— გულჩინავ, ყველა მაგას გაიძახის და მე-კი არა, მე საქმე მწამს და არა სიტყვა... გამიგონე, შენ მომწონხარ და რომ არ მომწონებოდი, ისე თავ-დავიწყებით არც მოგექცევოდი...“

„— რა ვუყოთ მერე, რომ...“

„— ისა, რომ მე შენზე ჯვარს დავიწერ და...“

„— გაიოზ, ოჰ, რა მიყვარხარ!..— ალტაცებით (რა ვიცი, ალტაცებით წამოიძახა თუ არა. გარეგნობით-კი ყოველი იმისი კუნთის მოძრაობა ალტაცებასა ნიშნავდა) წამოიძახა და ღიმილით თვალები მომაპყრა.

„— გულჩინავ, არა გკითხავ: გინდევარ თუ არა, რადგანაც შენი მოქმედება შენს სიტყვებზე მკვერმეტყველად მიმტკიცებს. ჩვენ

ერთმანეთისანი ვართ. ამ წუთს მაინც. გთხოვ, ჯერ ჩვენ შორის დარჩეს... იქნება რა მოხდეს. შეიძლება ცუდი მხრით გავიცნოთ ერთმანეთი, შეიძლება საძაგელი კაცი აღმოვჩნდე და მოისურვო თავიდან მოშორება. ეს უფრო ადვილი იქნება მაშინ, როდესაც არავის ეცოდინება. ხომ იცი, ესლავე რომ გამოვაცხადოთ დანიშვნა, უფრო ძნელი იქნება ჩვენი განშორება, საზოგადოებისა მოგვერიდება.

„— რა კარგი რამა ხარ, ჩემო გაიოზ!..“

II

„გულჩინა ამის შემდეგ ჩემად ითვლება. ის ყოველთვის მეუბნება: ჩემო გაიოზ, მე ხომ შენი ვარ და შენ იო. გეყურება, შენი ვარო! მართლა ჩემია? იმისი სიტყვები ნამდვილია?! აი რა არის მიზეზი, რომ ვიტანჯვი, რომ სული მეხუთვის. არ ვიცი, ჩემია თუ არა.“

„კანონიერად-კი ჩემია. ეს უტყუარია, რომ მე ცოლად გამომყვება და ჯვარსაც დავიწერთ. დღესაც რომ ვუთხრა: წავიდეთ, ჯვარი დავიწეროთო, ის მაშინვე გამომყვება და ჯვარს გადიწერს...“

„თითქმის დამთანხმდა. თითქმის კი არა,

მომიწონა კიდევაც, როდესაც მე ვუთხარი:
ჯერ ჩვენ შორის იყვეს-მეთქი, მაგრამ, წარ-
მოიდგინე ჩემი განცვიფრება, როდესაც შე-
ვითყე, რომ მეორე დღესვე მთელმა ქ—მა
იცოდა.

„ვინ შეატყობინა ეს ამბავი?..

„რასაკვირველია, გულჩინამ. იმის მეტი ვინ
იტყოდა, როდესაც სხვამ არავინ იცოდა.

„რამ აიძულა გამოქვეყნება?!

„არ ვიცი. იქნება, როგორც ვფიქრობ,
გულჩინამ შემატყო გამოცვლა და ისიც კარგად
გაიგო, რომ საზოგადოების ხმისა მერიდება და
ააღაპარა ხალხი, რომ განშორების საშუალე-
ბა მოესპო, შევებორკე...

„გულჩინა მეტის-მეტად ლამაზია, კეკლუ-
ცია, იმაზე ცუდი არა მსმენია-რა, იმას ყველა
სიხარულით ცოლად შეირთავს და რად მოინ-
დომებდა ჩემს შებორკვას?.. რად?..

„იქნება, მართლა გულწრფელად ვუყვარ-
ვარ და სიხარულით სხვებს ახარა თავისი ბედ-
ნიერება?!

„ხა, ხა, ხა, ხა, სიხარულით ახარა-მეთქი!
რა ნახა ჩემში, რომ შემიყვარა?.. არა, არა და
არა, იმას არ ვუყვარვარ!

„ეტყობა, ყოველი იმისი ნაბიჯი იმას მი-

მტკიცებს, რომ იმას არ ვუყვარვარ, რომ იმას ჩემი პატივისცემაც არა აქვს.

„მე რომ გულჩინა გავიცანი, ქვეყანაზე იმის მეტს ველარავის ვხედავდი. მინდოდა, ყოველ წამს, ყოველ წუთს იმის გვერდით ვმჯდარეყავ და მარტო იმისთვის მემზირნა.

„თუ-კი მე მემართებოდა ეს, რატომ იმას არა, რატომ ის კი არ სცდილობდა და არა სცდილობს, როგორც მე, რომ ჩემთან ერთად ყოფნის შემთხვევა მოიპოვოს?!

„რამდენი ღამე მითევია იმის სარკმლის ახლო, რამდენჯერ ამივლ-ჩამივლია, რომ თვალი მაინც მომეკრა, მაგრამ ამაოდ. ის ან ავადმყოფობას მოიგონებდა და ან კიდევ მშობლებს მიაწერდა, რომ ისინი უშლიან.

„გეყურება, მშობლები უშლიან! ის კაი მშობლები, რატომ სხვებთან სიარულს არ უშლიან, რომ შუალამედის ნაცნობ ოჯახში არის ხოლმე და იქიდან ხან ვინ გააცილებს და ხან ვინ?!

„არა, მშობლები კი არა, თითონ არ უნდოდა ჩემთან სიარული.

„როდესაც ვკითხავდი, რატომ ხდება ესე, ის, აი, რა პასუხს მაძლევდა: „ჩვენზედ ისეც ბევრს ღიპარაკობენ და ხშირად რომ ვიაროთ,

მაშინ ხომ სულ აგვიკლებენ. მშობლებიც ამისთვის მიშლიან... ღმერთმა-კი ნუ ქნას და შენ რომ აღარ შემირთო, მაშინ...“

„გეყურება, რას მეუბნებოდა წინად?... განა ნამდვილი სიყვარული, გულ-წრფელი სიყვარული ასე ილაპარაკებს?!“

„ეს კითხვა წინადაც მეზადებოდა, მაგრამ მე გულჩინას მაინც ვამართლებდი.“

„იქნება, მართლა ვუყვარვარ და საწყალი ვერ ჰბედავს თავის გრძნობის გამჟღავნებას, გამოქვეყნებასაო... გავიფიქრებდი ხოლმე, მაგრამ ამავე დროს სხვა წინააღმდეგი აზრი გულს მიშხამავდა: „ჰო, თუ სხვებთან ვერ ჰბედავს და ეკრძალება, როდესაც მარტოკანი ვართ, მაშინ რაღა ემართება?!“

„ავუსრულე თხოვნა. დავიცვი წესი და იმის მშობლებს გამოვუცხადე.“

„გულჩინას ამის შემდეგ ყოველ დღე ვხედავ და ერთი დღე რომ არ მივიდე, მაშინვე კაცს მაახლებს წერილით და მეკითხება, რა მიზეზით არ მიველ იმასთან.“

„არა, ვარლამ, უეცრად რა ძვირფასი გავხდი!... წინად კვირეები გადიოდა, არ ვაგონდებოდი და ეხლა-კი ყოველდღე მკითხულობს...“

„ერთხელ ვუთხარი და ძალიან იწყინა. ერთი კვირა აღარ მიველი და წერილიც აღარ მომწერა, აღარ იკითხა ჩემი ამბავი.

„მეწყინა. მიველი და ვუსაყვედურე.

„—მაკვირვებს შენი საქციელი!...—მიტხრა ჩემ საყვედურზე:—წერილსა გწერ, —გწყინს, არ მოგწერ და იმაზედაც მისაყვედურებ.

„მართლაც, სულელობა მომდის. მაგრამ, ვარლამ, შენ გულ-ახდით გწერ და მინდა მიმიხვდე კიდევაც.

„სულელობაა, მაგრამ რომ გაარკვიო, სულელობა არ არის...

„იმის წერილებისა, ბარათების კითხვა მამბრაზებდა და მამბრაზებს იმისთვის, რომ შიგვერ ვბოვებ იმას, რასაც ვეძებ. მინდა შევიტყუო: გულწრფელად ვუყვარვარ თუ არა და, აი, ამას ვერ ვბოვებ. ყველაფერი სწერია შიგ, ყველაფერი, მაგრამ მე მაინც არა მჯერა, არა და არა. ყველაფერი სწერია, მაგრამ რაღაც აკლია და ეს „რაღაც“ სტრიქონების შუადგან ამოიჭვრიტება და მამბრაზებს. აი, ერთი ნიმუში იმ მრავალი ბარათისა, რომლებსაც, არ ვიცი, ისე მოკრძალებით ვინახავ და ისევე მოკრძალებით ვკითხულობ:

„...განა შეიძლება, ჩემო გაიოზ, ეგრე

გულ-გრილობა, რომ დღეს არ მოხველ და არა
ნახე შენთვის მკვდარი, საფლავამდის შენი
გულჩინა? ჩემო თვალის სინათლე, დღეს უეჭ-
ველად მოდი, თორემ, თორემ, ხომ იცი, აღარ
გაკოცნინებ...”

„ხომ ამოიკითხე, ჩემო ვარლამ?... მე „თვა-
ლის სინათლეცა“ ვარ, მაგრამ ეს ყველაფერი
„სიტყვებია, სიტყვები და სიტყვები...”

„ახ, ნეტავი იმის სიტყვებს შინაარსი
ჰქონდეს, ვიყვე ამაში დარწმუნებული და მა-
შინ თუნდაც ლუკმა-ლუკმა ამკუწონ, სიხარუ-
ლით, ღიმილით მივეგებები სიკვდილს და თან
გულჩინას სახეს ჩავიტან, იმის არსებით შეივ-
სება ჩემი არსება; ჩემი არსება იმის არსებად
გარდაიქმნება...”

„მაბრაზებს იმისი ბარათები, მტანჯავს, მა-
გრამ ამავე დროს მასიამოვნებს კიდევაც და
მინდა, რომ სულ ვიკითხო, ყოველდღე მო-
დიოდეს იმისაგან ბარათები.

„ამისათვის არის, რომ ისიცა მწყინს, რო-
დესაც იმისაგან წერილები არ მომდის...”

„თუ დარწმუნებული ხარ, — იტყვი: — რა-
ტომ უარს არ ეუბნები და თავს რად იტან-
ჯავო...”

„კიდევაც ეგ არის, რომ დარწმუნებული

არა ვარ. დარწმუნებული რომ ვიყო, გეფიცებო, უარის თქმა არ დამეთაკილებოდა, სიხარულით უარს ვეტყოდი და სამუდამოდ განვშორდებოდი. კიდევაც ეგ არის, რომ დარწმუნებული არა ვარ და ამის გამო უარს არ ვეუბნები...

„რად მინდა, რომ მარტო მე მიყვარდეს და იმას კი არა?! ჩემი ცოლ-ქმრობის იდეალი ეგ არ არის, რომ მე მიყვარდეს და იმას კი არა, ან იმას ვუყვარდე და მე არა.“

„არა. ცოლ-ქმარნი „ერთ-ხორც და ერთსულ“ უნდა იყვნენ, ორსავე ერთმანეთი უნდა უყვარდეთ...“

„დღე, მითხრას: არ მიყვარხარო, და მეც თავს არ მოვიკლავ, არ ჩავაცვივდები შემეყვაროს.“

„განა არ შეიძლება, ისე მიყვარდეს შორით, დაუახლოვებლივ?“

„კიდევაც ამისათვის გწერ ყოველისფერს გულ-ახდით, რომ დამეხმარო და შემატყობინო: ვუყვარვარ თუ არა, გულწრფელია იმისი სიყვარული თუ არა? რომ გულწრფელად ვუყვარდე და ჩემ უარის თქმაზე აუტეხოს რამე თავის თავს, ან თუნდაც ცოტაოდნად მაინც იტანჯოს, ხომ ვეღარ ვიცოცხლებ, სიცოცხლე ჯოჯოხეთად გარდამექმნება?!“

„ბევრჯერ გადავწყვიტე უარის თქმა, წერილები წერილებზე დამიწერია, მაგრამ მიმიტხრეწია და ნათხრეწების მთელი ხროვა დამიყენებია, რადგანაც წერილებით უარის თქმა უხერხულად მიმიჩნევია და ისევ პირადად გამოცხადება მირჩევნია, მაგრამ... როდესაც მივდივარ მომზადებული, წინაღვე აფორიაქებული და სიტყვა დამზადებული, გულჩინა კარებში მომეგებება და ტკბილად, ალერსით, თითქოს ცოტათი საყვედურითაც შეხამებული სიტყვებით მომმართავს: „ჩემო ტეტია, კიდევ გამჩვერით მოხვედიო.“

„საკმარისია ეს სიტყვები, რომ ჩემი დამზადებული სიტყვა გააქარწყლოს, გააქროს, დაამუნჯოს და მომაჯადოვოს.

„ენა აღარ მემორჩილება ხოლმე ზ მხოლოდ უსიტყვოდ ვკოცნი და ვკოცნი, თითქოს ამ კოცნით მსურდეს ჩავაქრო ის ცეცხლი, რა ცეცხლიც გულში მიბრიალებს და დავახშო ყოველივე გულჩინას წინააღმდეგი აზრი...

„რიონი რას შეედრება, რასა?! რიონი კი არა, ზღვაც არ შეედრება გულჩინას თვალებს. გულჩინას გაცნობამდის თუ რიონის ტალღებს ჩავკირკიტებდი და ვცდილობდი იმის საიდუმლოს ამოცნობას, ეხლა გულჩინას თვალებს ვა-

ცეცდები, მაგრამ სადაა... სადა?!... წყვდიადია ჩემთვის იმისი ბუნება! იოტის ოდენაც ვერა შემიტყვია-რა!..

„ვარლამ, გენაცვა ვარლამ, დავიბენი, თავ-ბრუ მესხმის, ველარა გამიგია-რა, დამისყენი!..“

„შენი გაიღწია.“

23 მაისს 96 წ.

ქ. ქ...

IV

წავიკითხე ბოლომდის. ერთხელ კი არა, ორჯელაც, მაგრამ ვერა გავიგე-რა და, აბა, რა პასუხს მივწერდი, თუმცა-კი მინდოდა მიმეწერა რამ, რადგანაც გაიღწია ჩემი კარგი მეგობარია და იმისი ტანჯვა ჩემ ტანჯვად მიმაჩნდა.

თავი გავიქნ-გამოვიქნიე, მხრები ავიჩეჩე და წერილი გადავდე იმ განზრახვით, რომ ერთი კიდეც წამეკითხა და შემდეგ ისე მიმეწერა პასუხი. მაგრამ რაკი გადავდე წერილი, ხელში აღარ ამიღია. ერთ ორ დღეს კიდეც მახსოვდა და მერე-კი სულ გადამავიწყდა, რადგანაც ისე ვიყავი გართული „ბანკობიანით“, რომ წერილი კი არა, პურის ქამაც მავიწყდებოდა...

საზოგადო თუ კერძო კრებაზე დასწრე-
ბამ ისე გამაძედა, რომ ბანკის გარდა ქვეყანა-
ზე არსებობდა კიდევ რამე თუ არა, აღარ ვი-
ცოდით. ორნი ერთმანეთს რომ შეეხვედრილვი-
ყავით, მაშინვე ილია და ვანოზე დავიწყებით
ბაასს და ლანძღვა-კრულოვით ვიხსენიებდით მო-
წინააღმდეგეს, თუ ორნივე ერთის მომხრენი
ვიყავით, წინააღმდეგ შემთხვევაში-კი წავცვი-
ვოდით და თითქმის ყელში ვსწვდებოდით ერ-
თმანეთს, თითქოს ერთმანეთის მოსისხლე მტრე-
ბი ვყოფილიყავით.

აბა, ამისთანა გამწვავებულ დროს გაიოზი
რალას მომაგონდებოდა, გინდაც გაიოზი ჩემ
ბუნებად ყოფილიყოს? იქმნება სულაც არ მო-
მგონებიყოს და მიმევიწყნა, რომ თითონვე არ
მოგვონებინა.

სწორედ იმ დღეს, რა დღესაც უკანასკნე-
ლი კრება გათავდა და შინ დავბრუნდი, ცო-
ტა ხნის შემდეგ მოსამსახურემ ვინაობის ბარა-
თი შემომიიტანა.

დავხედე და მაშინვე კარებისაკენ გავქანდი.

— არა გრცხვენიან, ბიჭო, ჩემთან რომ ბა-
რათებით მოდიხარ?!—ვეუბნებოდი და თან ვე-
ხვევოდი.

— რა ვქნა, ბიჭმა მკითხა: ვინა ხარო,

და მეც ბარათი შემოგიგზავნე. — დაღვრემით მი-
პასუხა გაიოზმა და წინ გამიძლოლა.

ძალიან მეწყინა, რომ პირდაპირ ჩემთან
არ მოვიდა და სასტუმროში ჩამომხტარიყო.

გაიოზი და მე ერთად შევიზარდენით, გა-
ნუშორებლები ვიყავით და ძალიანაც გვიყვარდა
ერთმანეთი. ჩვენი ყოველი წინად განუყოფელი
იყო, და ეხლა პირდაპირ ჩემთან არ მოვიდა.

სულ ჩამფუფქა ამ გარემოებამ, მაგრამ კი
ვერა ვუთხარი-რა სასაყვედუროდ, რადგანაც
მომაგონდა იმისი წერილი და ამ დრომდის უპა-
სუხობა...

გაიოზს ცოტათი მორიდება უყვარდა მა-
შინვე და ეხლა მიზეზი ჰქონდა უფრო მომრი-
დებოდა. ისეთი საიდუმლო მანდო, ისეთ წუთს
დამეკითხა და რჩევას მთხოვდა და, რასაკვირ-
ველია, ჩემი უყურადღებობა რომ დაინახა, მო-
მერიდებოდა.

— ძმობას გეფიცები, — დავიწყე სულ უად-
გილოდ თავის მართლება: — განზრახ...

— კმარა, კმარა, ჩემო ვარლამ, ვიცი, რაც
გინდა სთქვა. მე სულაც ფიქრად არ მომსვლია
გისაყვედურო რამ და გაგამტყუნო, რომ პა-
სუხი არ მომწერე.

— მაშ რას ნიშნავს, რომ პირდაპირ ჩემ-

თან არ მოხველი და ეს ვინაობის ბარათიც?..

— ვინაობის ბარათზე წვლან გიპასუხე და მეორეზე-კი ეხლა გეტყვი: პირდაპირ შენთან იმისთვის არ მოვედი, რომ ვფიქრობდი, იქნება შენ არ დამხვდეს და აქა-იქ ხეტიალს-კი სასტუმროში ჩამოხტომა ვარჩიე.

— მაშ ეხლა ჩემთან გადმოხვალ, ჰა?..

— გადავებვით და ვაკოცე.

— რასაკვირველია.

— რა გადასწყვეტე? — ჩემდა უნებურად შევეკითხე და მაშინვე-კი ენას ვიკბინე...

— რაც გადაწყვეტილი მქონდა: ჯვარს დავიწერ მარიამობისთვის გასულს. მეტის-მეტი სისულელე მომდიოდა, რომ ვცდილობდი შემეტყო, გულ-წრფელად ვუყვარვარ თუ არა. ეხლა დავრწმუნდი, მართლაც რომ ვუყვარდე, ეს ჩემთვის გაუგებარი იქნება. უფრო დიდი სისულელე ჩავიდინე, რომ შენ რჩევას გთხოვდი...

— აკი არ გემდურებიო...

— მე მაინც მაგას ვიტყვი, რომ არ გემდურები. როგორ დაგემდურო, როდესაც შენ არ შეგეძლო რაიმე პასუხი მოგეცა. ქალს სრულებით არ იცნობ და, აბა, როგორ მიპასუხებდი ჩემ კითხვაზე!

— დიდი ხნის გაქიმული ნერვები, — განაგრძო ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ: — მომიღუნდა, მომიჩლოუნგდა. რამდენად მწვავე იყო ეს კითხვა ჩემთვის, იმდენად ეხლა უმნიშვნელოა. ხომ სულ ერთია?! ხელი ჩავიქნიე და ამ ხელის ჩაქნევას ჩემი ნერვებიც ჩავატანე. ეს ერთი კვირაა, სულ მოშვებული ვარ და რაც უნდა შევიტყო გულჩინას შესახებ, მაინც „სულ ერთი“ იქნება...

ბევრი რამ მინდოდა მეკითხნა, ბევრი რამ გაუგებარი, დაუმთავრებელი იყო წერილში, მაგრამ ველარა ვბედავდი, რადგანაც ვატყობდი, რომ მოგონება, გამოკითხვა ძალიან შეაწუხებდა. თუმცა-კი იძახდა: სულ ერთიაო.

ამისათვის გამოვცვალე ბაასის საგანი და ქუთაისისა, იმერეთის ქირ-ბოროტზე ჩამოვუგდე ლაპარაკი...

— ... თქვენ თეატრის დარბაზი გქონდათ, როგორც შენ იძახი და გაზეთებშიაც იწერებოდნენ.

— ენის მოსაქავლებელ ადგილად ქუთათურებს უფრო მუდმივი ადგილი აქვთ. ეს — ბუღვარი და იქვე ბუღვარის ახლო — ფრიად შესანიშნავი რესტორანი. ამ რესტორანის არსებობა შენ არ გეცოდინება. ეს სულ მოკლე ხანში გააღეს...

„გადი ბულვარში უფრო სადილისა და ვახშმის დროს, რესტორანში შედი და იქ შეიტყობ ქუთაისის ინტელიგენციის ჭირ-ბოროტს. მოხუცი, ახალგაზდა იქ იყრის თავს და...

„ძნელად ასაწერია, რა ცხარე ბაასს მართავენ, რა აღგზნებით შლიან და იქნევენ ხელებს, თვალებს აკვესებენ და იმათ ბაგეთაგან გადმო-სჩქეფს, გადმოხუის სიტყვები, რა სიძლიერით ესვრიან ერთმანეთს დანა-ჩანგალს და ჭურჭელს კი არა, ბოკლსა, დარვინსა, სპენსერსა, კარლ მარქსსა და სხვ. და ამგვარად მსოფლიო კითხვებს არჩევენ, სახელმწიფოებს ერთმანეთს ახლიან და...

„კმაყოფილნი თავიანთ თავისა ემშვიდობებიან ერთმანეთს და ისვენებენ იმისთვის, რომ, — ხა-ხა-ხა-ხა! — მეორე დღესაც შეიყარნენ და კიდევ დარვინი, ბოკლი, სპენსერი, კარლ მარქსი უფრო ძლიერად ესროლონ ერთმანეთს!..

ერთი კვირა გავიდა, რაც გაიოზი მესტუმრა. ყოველ დღე დიდ ბაასს გავმართავდით ხოლმე. თითქმის სულ გადავაბრუნეთ მთელი ქვეყნიერება, მხოლოდ ერთ საგანს არ შეევხებივართ. ეს — რაც გაიოზს აწუხებდა. ვატყობდი, რომ გაიოზი ერიდებოდა და მე ხომ უფრო მოვერიდებოდი.

ნაწყვეტ-იწყვეტად შევიტყე, რომ ის თავის გამოსაცდელად გამოჰრიდებოდა ქ - ს.

— ახლოს რომ იყო, — მითხრა ისე გაიოზმა: — იქნება იმისთვის ვირეოდი. — მინდა ერთ თვეს მაინც შორს დავყო, ჩავუკვირდე ჩემს გრძნობას. წერილიც არ მინდა მივწერო და არც იმისაგან მინდა მივიღო. ამისათვის აღრესიც არ დავუტოვე...

თუმცა ესა სთქვა, მაგრამ შევატყე, რომ მეორე დღესვე წერილი სადღაც გაგზავნა და მოუთმენლად პასუხს ელოდა. დაბრუნდებოდა სახლში თუ არა, მაშინვე მოსამსახურეს მიმართავდა: „წერილი ხომ არა მოსულარა... ხომ კარგად იცი ჩემი გვარი და სახელი? უკან არ გააბრუნო, თუ აქ მოიტანეს. წერილების დამტარებელსაც უთხარი: გაიოზ კერაშვილის სახელზე წერილი აქ მოიტანოს...“

გაიოზი შინ არ იყო, როდესაც წერილი მოიტანეს. იმ დღეს გვიანაც დაბრუნდა. წერილი მე გამოვართვი. მინდოდა თვალ-ყური მედევნებინა, რა შთაბეჭდილებას მოახდენდა ამ წერილის მიღება და წაკითხვა.

მოვიდა თუ არა, იკითხა: წერილი ხომ არ მოსულაო...

— როგორ არა, აი! — ვუპასუხე მოსამსახურის მაგივრად და გადავეცი.

ხელების კანკალით თვალებ-გაბრწყინვალე-
ბულმა გამომგლიჯა ხელიდან და მაშინვე თავი
გადაუხია. შტემპელს, ადრესს არც-კი დახედა,
თითქოს უკვე იცოდა, საიდანაც და ვისი მო-
წერილიც იყო...

— აჰ!... — წამოიძახა უეცრად, წერილი გა-
დაშალა თუ არა და საჩქაროდ წერილის ბო-
ლოს დაჰხედა. პირი სახის კუნთები აუთამაშ-
და, ტანი შეერყა და უეცრად სარკმელთან
მდგომ სავარძელში ჩაეშვა.

ნახევრობამდის არც-კი ჩაეკითხნა წერილი,
რომ ხარხარით წამოვარდა:

— ვარლამ... ვარლამ... ვარლამ!... — ყვი-
როდა უთავბოლოდ და თან მეხვებოდა, მკოც-
ნიდა, მატრიალებდა და გიჟივით ხარხარებდა.

— რა იყო, რა მოგივიდა?! — ვეკითხებო-
დი, მაგრამ პასუხს არ მაძლევდა. ის ისევ ხარხა-
რებდა, მკოცნიდა, მჯმუჟნიდა და გაუგებრად გაი-
ძახდა: „ვარლამ.. გულჩინა... დავრწმუნდი“-ო.

მე კიდევაც შემეშინდა. ხომ არ გადაი-
რია-მეთქი, ვფიქრობდი და ვცდილობდი,
როგორმე დამემშვიდებინა... ძლივს, როდის
დამშვიდდა და მაშინ-ღა მიპასუხა რიგიანად:

— აი, წაიკითხე და შეიტყობ, რამაც გა-
მახარა ასე. ვერ წარმოიდგენ, ვარლამ, რა ლო-

დი მომწყდა გულიდან და რანაირად თავისუფლად სუნთქვა დავიწყე!.. ვმადლობ... ვმადლობ შეცდომას... კაცის გულმავიწყობას..

წერილი გამოვართვი და ხმა-მალლა კითხვა დავიწყე:

„ჩემი გონებიდან განუშორებელი პოლივეკტი, ნეტავი ეხლა აქ იყო..“

— ვის წერილებს მაკითხებ?! — შემკრთალმა მივმართე გაიოზს და წერილის კითხვა შევწყვიტე.

— წაიკითხე, წაიკითხე და შეიტყობ, ვისასაც, ნუ გეშინიან.

„...ამ ზათხულს ხომ შეგეძლო მოსვლა?! — განვაგრძე კითხვა: — შარშან ზათხულს რა ცუდად გაგატარებინე დრო, რომ წლეულ აღარ მოისურვე მოსვლა! წელს უფრო უკეთესად, უკეთესად კი არა, ნეტარებით გავატარებდით დროს...“

„მაგრამ ისწავლე, ისწავლე და ყველაზე უმჯობესი კაცი გამოდი. ეს ერთი ზამთარი-ლაიქნები მანდ. არა უშავს — რა. როგორც იქნება უშენოდ გავძლებ, გავიქირვებ თავს, მხოლოდ იმ პირობით, რომ სამუდამოდ ჩემი იყვე, ჩემს გვერდით დარჩე. მე მაშინ უკვე ქმრიანი ვიქნები. შენ ქუთაისში იშოვი ადგილს და...“

ახ, რა ნეტარებაში ვიქნებით!.. ნეტავი ჩქარა დადგეს ის ნეტარი წუთი!..

„ჩემი ტეტი ისევ ისე ბურტყუნებს, იჩმუნება საცოდავად, მაგრამ რას იზამს? ისე მყავს გაბმული, რომ თავს ვერ დაიხსნის.

„გუშინ მივიღე წერილი. ის ეხლა ტფილისშია. აი რასა მწერს:

„...ეხლა ხომ ჩვენ ერთმანეთისა ვიქნებით; ხომ კარგად იცი, ამ მოკლე ხანში ჯვარს დავიწერთ?! მაშ ეხლა მაინც მითხარი შენი წარსული, იქმნება იმისი გაგებით მაინც დავრწმუნდე, გულწრფელად გიყვარვარ თუ არა...

„გულჩინავ, შენ ყოველთვის მარწმუნებ, ყოველთვის მეუბნები, რომ გიყვარვარ, მე მიზეზიც არა მაქვს, რომ არ გერწმუნო, მაგრამ, რა ვიცი, რატომ არა ვრწმუნდები?

„გენაცვა, გულჩინო, ამისრულე ეს მცირედი თხოვნა...“ აი, სულ ამას ჩივის, ეს გახდომია სატირლად.

„ბეჩა, რომელი თავხედი ქალწული გადუხსნის თავის საქმროს გულს და ყველაფერს უამბობს? ეს როგორ არ უნდა იცოდნენ ყმაწვილებმა, რომ ამგვარ კითხვებს იძლევიან. მეტისმეტი გულუბრყვილობაა, არა, პოლიევკტი?

„ისეთ აბდა-უბდას ვწერ იმის კითხვაზე

პასუხად, რომ, მგონი, ვერც თავი გაუგოს და ვერც ბოლო...

„ნეტავი შენ ცოლქმრობის წინააღმდეგი არ იყვე, რომ იმისთვის ხელი მეკრა და თავიდან მომეშორებინა?! სწორე გითხრა, მომწყინდა კიდევაც იმისი ბურტყუნი.“

„ან კიდევ მე გეთანხმებოდე და ეგეთი რწმენა მქონდეს. შენ რომ ქალი იყო, მაშინ დამეთანხმებოდდი, რომ ჩვენ დროში კანონიერი ქმარი ქალისათვის აუცილებელია.“

„ქმარი ქალისთვის ფარია, ფარდაა და მეც ამ ფარდას ვეძებ, რომ იმის იქით მე და შენ უშიშრად, მოურიდებლად ვისიყვარულოთ...“

ველარ დავათავე კითხვა, ისე ავღელდი, და წერილი იქით ვისროლე...

— ეი, ძმობილო, ეგრე ნუ ისვრი ჩემს მხსნელს! — გამეხუმრა გაიოზი და წერილი აიღო.

მე გაიოზზე ჯავრი მომივიდა, რომ ის ასე ხუმრობს ამ დროს...

— კი, მხსნელია, მაგრამ მე ვერ გამიგია, ამ წერილს შენთან რა ადგილი აქვს!..

— ადვილი ასახსნელია. გულჩინას ორი წერილი, ჩემთან და პოლიევკთან, ერთ დროს დაუწერია და კონვერტები შეშლია... და, აი, ამ უბრალო შეცდომას რა შედეგი მოჰყვა.

მგონი, ჩემი სიცოცხლე რომ ამის ამოცნობაში გამეტარებინა, ესე თვალ-ნათლივ ვერ დავრწმუნდებოდი.

გაიოზი ლაპარაკობდა და მე-კი აღელვებული ოთახში დავდიოდი.

— ხედავ, ვარლამ, იქ ქალწულები რა ცბიერებას იჩენენ?!

— ვხედავ, ვხედავ! იმასაც ვხედავ, რომ როდესაც საქმროები ტყობულობენ ამ ცბიერებას, ხარხარს იწყებენ!..

— შენ მართალი ხარ, ჩემო ვარლამ! — სიცლით მიპასუხა და ხელი გადამხვია.

— ეხლა რას აპირებ?

— აი, რას ვაპირებ: — მიპასუხა და გულჩინას წერილს ბოლოში მიაწერა:

„ეს წერილი შეცდომით ჩემთან გამოგიგზავნია. მე გავუგზავნიდი პოლიევკტს, მაგრამ სჯობია, შენვე გაუგზავნო... გაიოზი.“

ქალს თავხარი დაეცემოდა, ამას რომ წაიკითხავდა, მინდოდა მეთქვა, მაგრამ გავჩუმდი და მხრები-ლა ავიჩიე.

V

დადუმდა გაიოზი. რაც წერილი ბოლოში მინაწერით გაუგზავნა, ხმა აღარ ამოუღია. რამ-

დენჯერ შევეკითხე, რამდენი ვეცადე საბაასოდ გამომეწვია, მაგრამ ჩემი მეცადინეობა ამაოდ რჩებოდა. ყოველ ჩემ კითხვაზე ან სულ არას მიპასუხებდა და ან - კიდევ დაბნევით, უაზროდ თავს ჩამიქნევდა, ხელებს გამისავსავებდა.

ალარც ჭამა-სმა იყო იმისთვის, ჩამოხმა...

საითაც უნდა ხელი გამეშვირა, ხმის ამო-
ულებლად წამომყვებოდა.

მეც ვისარგებლე ამითი და ერთ ხუთშა-
ბათ საღამოს მუშტაიდისკენ წავიყვანე. ვიცო-
დი, ამ საღამოს ხალხი მრავლად იქნებოდა და
ამისათვის ვიფიქრე, იქნება ხალხის სიმრავლემ
გამოათხიზლოს-მეთქი.

მშვენიერი საღამოც იყო. თუმცა დღის
სიცხის ბული ისევ ტრიალებდა, მაგრამ მაინც
თავისუფლად სუნთქვა შეიძლებოდა.

აუარებელი ხალხი მიეშურებოდა ცხენ-
მიბმულათი, თუ ისე ეტლებით, ჩვენც დავი-
ქირეთ ეტლი და ჩქარა მუშტაიდში მტკვრის
პირას ახლო მოედანზე ფანჩატურის გარს შე-
მორტყმული ხალხის მოძრავ რკალში ჩავებით.

მგონი, ამოდენა აუარებელ სხვა-და-სხვა
ჯურის ხალხში მარტო მე და გაიოზი ვიყავით
გაწამებულები, თორემ სხვა ყველა მხიარულე-
ბდა, იცინოდა, ცხარედ ბაასობდა.

არ ვიცი, გაიოზი რაზე ფიქრობდა და მე-კი ფიქრით არაზე ვფიქრობდი, მხოლოდ ყურს ვუგდებდი უცნაურ, თითქოს ფუტკრის სკიდან გამონაცემ, ხალხის გუგუნს.

ფანჩატურის ქვეშ-კი ამოფარებულიყო გურული ტანისამოსით მორთული პატარა მემუსიკეთა გუნდი, რომელიც დრო გამოშვებით საკრავებს ხმას აღებინებდა.

არ ვიცი, სხვაზე რა შთაბეჭდილებას ახდენდა. საფიქრებელია, კარგს, რადგანაც დიდის აღტაცებით უკრავდნენ ტაშს, როდესაც რომელსამე პიესას დაასრულებდა გუნდი. ჩემზე-კი ძალიან ცუდს. პატარა მემუსიკეთა დაკრული პიესა არც სულს და არც გულს არ ეხებოდა. იმათი მოქანცული სახე-კი სულსა და გულს მიწამლავდა და ერთს-ღა ვნატრობდი: ჩქარა წასულიყვნენ და დაეძინათ ამ ბავშვებს.

— ვარლამ, წავიდეთ იქით, აგერ, აი, იმ ბნელი ხეივანისაკენ!..— მომმართა გაიოზმა და მკლავში ხელი წამავლო.

გამეხარდა. პირველად ამოიღო ხმა ხარხარ-სიცილის შემდეგ. სიხარულით გამოველ მოძრავი რკალიდან, რომელიც უკვე შეთხელე-ბულიყო, და მტკვრის პირა ხეივან-ხეივან მძიმე ნაბიჯით წავედით...

— გ... გეხსომება, იქაც, ფერმაშიაც, არის ამგვარი ბნელი ხეივანი. ხშირად მე და გულჩინა დავდიოდით... და ახ!..

სახე საცოდავად დაეჭმუხნა და ტანი შეერყა. შუბლზე ოდნავ ხელი გადისვა და მტკვრის პირას პატარა ფანჯატურიდან გამომავალი წყვილი ქალ-ვაჟისაკენ მიმიშვირა თითი.

— აგერ ისე, როგორც ეგენი, მკლავებ-გაყრილნი, ერთმანეთზე მიყრდობილნი გაჩუმებულები ვისხედით. ხომ იქაც არის მაგეთი ფანჯატური რიონის პირს. აქ მაღალი კლდიანი კიდეა, იქ-კი დაბალი, მაგრამ სასიამოვნო. რიონის გმოზა მკაფიოდ მოისმის.

„ჩვენც ეგრე, ფეხის ხმას ვუსხლტოდით. გვინდოდა, მარტოკანი ვყოფილვიყავით.

„არა, არა და არა!.. იმას არ სდომებია, მარტო მე მინდოდა. მე... მეგონა-კი...

„რა კარგი იყო, ვარლამ, რომ ვსცდებოდი, ვსტყუვდებოდი. ნეტავი იმას, ვინც სცდება და ვისაც ჰგონია, რომ ერთ ხორცად და ერთსულად არიან!.. აგერ ისინიც, რომ მიდიან, ბედნიერები არიან. ბედნიერები არიან, რომ სტყუვდებიან და ჰგონიათ, მარტო ჰგონიათ. იმათ გულში რომ ჩაიხედო, ხომ შეგეშინდება, ხომ დაინახავ იმათ ცბიერებას!.. იქაც, მოედან-

ზედაც ხომ ნახე, როგორ ექუკუკებოდნენ ერთმანეთს, როგორ ღმობიერად უმზერდნენ?! ხომ სულ ტყუილი თვალების ტრიალია, ხომ ატყუებენ ერთმანეთს?! არა? ჰა?!.

„მარტო ეხახუნებიან ერთმანეთს, სხვა არაფერი. არც სული და არც ხორცი ერთმანეთს არ უდგება...“

„აბა ჩაუკვირდი, მიხვდი?!“

ჩვენ ფანჯატურის ქვეშ დავსხედით. მე-თორმეტე ჟამი იყო. მემუსიკეთ შესწყვიტეს დაკვრა, ხალხის ხმაც მისწყდა. მტკვარი-ლა ბუტ-ბუტებდა და მოსთქვამდა გაუგებარი ენით თავის მწუხარებას...

— ბევრი არ ღალატობს საქმით, აღსრულებაში არ მოიყვანს თავის განზრახვას, მაგრამ განზრახვით - კი, აბა ჩაუკვირდი, ვინ არ განიზრახავს?!

„თუ - კი განიზრახა, უკვე უღალატა, მოშორდა, ჩამოეცალა, განმარტოვდა. ორნი ერთ არსებად აღარ არიან. ეს - კი ყოველ წუთს, ყოველ წამს ხდება. კაცი თუ ქალი, ორნივე ღალატობენ. საქმით თუ არა, განზრახვით მაინც. განზრახვით ღალატი და საქმით ორივე ერთია, ორივე ღალატია და არაფრით განსხვავდება. „რომელი ხედვიდეს დედაკაცსა გულის

თქმასა მას, მუნვე იმრუშა...“*) საცა ღალატია, იქ ერთობას ადგილი არა აქვს. ვერა, ვერა! კაცი მარტოდ იბადება და მარტოობა, ეულობა სიკვდილამდის თანა სდევს...

„ნეტავი იმას, ვინც ამასა ჰგონობს. ის ბედნიერია.

„რა არის ამისი მიზეზი? რად არის ადამიანი დევნილი? ვინ დასწყევლა?

„ვინ? ვინ?.. ვინღა ვინ, თითონ... ადამიანი ყოველისფერს მოიმოქმედებს, მაგრამ გულწრფელად კი არაფერს. გულწრფელობა-კი ნიადაგია ყოველივე ბედნიერებისა...

„რა ვიცი, ეხლა თითქოს გულმოდგინედ მისმენ, თითქოს მეთანხმები კიდევ, მაგრამ რა საბუთი მაქვს, რომ გერწმუნო?! იქნება იცინი კიდევ, სულელადაც მსახავ. რა ვიცი, მოქმედებდა როდისმე ადამიანი გულწრფელად?! არ ვიცი. ეხლა-კი ჩვენ დროს, არა, არ მოქმედებს, თუმცა-კი ყოველთვის ამას ამტკიცებს სიტყვით.

„ახ! რა სამწუხაროა ხოლმე, როდესაც ხედავ, რომ კაცი თავსა და პირს იმტვრევს, გულსა და მკერდს იბრაგუნებს და გარწმუნებს, რომ გულწრფელია!..

*) სახ. მათესი, თავი V, მუხ. 28.

„მე თუ გაზეთებიდან ვტყობულობდი, შენ პირდაპირ ისმენდი ბანკისთვის მებრძოლთა და წამებულთა სიტყვებს. არ გეყურებოდა, როგორ ორსავე მხარეს „სამშობლო“, მისი სარგებლობა პირს ეკერა?

„რა ვიფიქრო?! გულწრფელები არიან?! ჰა?! მითხარი: მართლა სამშობლოს სარგებლობა ამოქმედებდა მათ თუ სხვა რამ?!“

მეწყინა. მეც შემეხებოდა ეს განკიცხვა, მაგრამ რა მეპასუხნა? პასუხის მაგივრად მხრები-
ლა ავიჩეჩე.

6 ღვინობისთვის 96 წელს.

„ის?!“

კალოებზე ყველამ დაიძინა. მთელ ღღეს სიციხის გულზე ტრიალმა ისე დაქანცა გლეხობა, რომ რა წამს ახლად გაღეწილი ხორბალი თუ ქერი ჯინებში ჩაცალა და ბზე-კი კალოს პირას მიაგროვა, მაშინვე დაწვა ქოხებ ქვეშ და ღრმა ძილს მისცა თავი, რომ ახლა მეორე ღღეს შეუდგეს ისევ იმ მოქანცვას და თავბრუ-დამსხმელ კალოზე ტრიალს.

აღექსას კალოს პირას, ქოხ ქვეშ, მარტო იმის ცოლ-შვილი იწვა, და ცოტა ქოხის იქით — იმისი მოჯამაგირე. თითონ-კი საღამოს სოფელში*) წავიდა და ცოლ-შვილს ამბავი დაუგდო, თუ ამაღამვე არ ჩამოველ, დილაზე ადრე მაინც მოგეშველებით კალოს გაშლასაო.

დიდი ხანია იმისმა ცოლმა და ორმა პატარა ქალ-ვაჟმა დაიძინა და მოჯამაგირემ ხომ დაწოლის უმაღ ხვრინვა ამოუშვა. მარტო თიკოს, აღექსას გასათხოვარ ქალს, არა სძინავს

*) გაღმა კახეთში კალოები სოფლის გარედა აქვთ, ზოგ-ზოგ სოფელს ორი-სამი ვერსის სიშორეზედ, და ლეწვის დროს მთელი სოფელი კალოებზე გაიხვეტება ხოლმე.

და მოუსვენრად არის. მაღი-მაღ მუთაქიდან თავს იღებს და ქალი-აყვანა *) მთის წვერისკენ იხედება, საიდანაც მთვარე უნდა ამოვიდეს და იმის შუქმა უნდა ანიშნოს, რომ ისიც, ისიც, რომელმაც იმის უმანკო გულში მეტად ტკბილი და დამატრობელი გრძნობა აღძრა, რაც არა ერთსა და ორს უმანკოს ათევეინებს. ღამეს და ხან ერთ გვერდს აცვლევინებს და ხან მეორეს, ხან პირისახეს ბალიშში ამალვინებს და, უკმაყოფილობის გამო, ცრემლს აფრქვევინებს და, ხან კიდევ, ტკბილის ნეტარის ღიმილით უბრწყინებს სახეს, რომ ისიც მთვარის ამოსვლისას ქოხის პირდაპირ კონცხის წვერიდან გადმოსტვენს...

დღეს იალაღიდან ჯერისთვის ჩამოვიდა, იმასთან ერთად შუადღემდის კალოზე ტრიალებდა, ერთად უქცევდა, ერთხნობას ერთადაც ისხდნენ ქოხის ქვეშ, მაგრამ იმათთან ერთად სხვებიც ირეოდნენ და უშლიდნენ, რომ თვალით არის მაინც გამოეცხადებინათ ერთმანეთისათვის გრძნობა.

ხედავდნენ, გრძნობდნენ, რომ იმათი გულები ერთმანეთის სიახლოვის გამო ბუდიდან აპირებდნენ გადმოვარდნას; ერთმანეთის ქშინვა

*) სოფელ შილდას ახლოა.

ეყურებოდათ, ისე ახლო იყვნენ და ხმის გაცემას კი არა, შეხედვასაც ვერა ბედავდნენ. „რის მაქნისია ამისთანა სიახლოვე, თუ-კი გულს ვაჩუმებთ“-ო, — გაიძახოდნენ უსიტყვოდ და ჯავრისაგან თითებს იმტვრევდნენ.

მარტო ერთხელ მოასწრო ქოხის ქვეშ თიკოსთვის შეეხედნა და ეს საკმარისი იყო, რომ თიკოს მდულარე გადასხმოდა. გული გადუქანდა და ნაზი, დაწმენდილი სახე ჯერ შეეფერფლა და შუბლზე მარგალიტისებრ წვრილი ცივი ოფლის წვეთები ამოასხდა, მერე-კი ალმულმა აუარა და ტანი მთლად გაუხურდა.

მაშინვე წამოდგა და ქოხის ბოძს მოეფარა, რომ პირისახეს არ გამოეჩვენებინა იმისი საიდუმლოება. იმან-კი ამოიოხრა, როცა თიკო ბოძს მოეფარა და თავი ძირს ჩაჰკიდა.

— დათა, წავიდეთ და ჯერი წაიღე, თორემ დაგიგვიანდება, — უთხრა ამ დროს იქვე მოფუსფუსე თიკოს დედამ და ქოხიდან გავიდა.

დათიამაც მაშინვე თოფი მხარ-ილლივ გადაიგდო და აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედა.

— თიკო, მთვარის ამოსვლისას იქიდან გადმოგისტვენ. — ქოხიდან გამავალმა ოდნავ წასჩურჩულა, რაკი იქ სხვა არავინ იყო იმათ მეტი და თვალით კონცხზე აჩვენა.

ამ სიტყვებმა თიკო სულ ააქანკალა და ქოხის ბოძს რომ არ მინაბრვიყო, გადიქცეოდა კიდევაც.

მოუთმენლად ელოდა თიკო დაღამებას. იმ დღეს სუყველაფერს დაბნევით, არეულად აკეთებდა და ხშირად სულ უნებურად სიამოვნებით გაეღიმებოდა.

კალოს გადაშვების დროს იმისი დედაც დაბრუნდა და სთქვა: დათია წავიდა და, ვინ იცის, ვახშობამდის უწევს იალალს თუ არაო.

— ფეხ-მარდი ბიჭია, როგორ არ უწევს!
— უბასუხა აღექსიმ ცოლს და არნადს ხელი წამოავლო.

ამის შემდეგ დათია აღარავის მოჰგონებია, გარდა თიკოსი, რომელსაც სულ თვალწინ ედგა და გონებიდან არ მოშორებია. მალი-მალ მოესმოდა იმისი ხმა: თიკო, მთვარის ამოსვლისას იქიდან გადმოგისტვენო, და კანკალი აიტანდა...

დაღამდა. კალოზე ხმაურობა მისწყდა. ყველამ მიიძინა. თითქოს მთვარესაც მისძინებია, რომ არ ამოდის და თიკოს გამოსაჯავრებლად იგვიანებს...

— რა ექნა, სხვიმის-კი ადრე ამოდიოდა, ეხლა რაღა მოუვიდა?!—მხარ-თეძოზე წამო-

ჯდომით უკმაყოფილოდ წაიბუტბუტა თიკომ და ჩაუინებით ჩააკვირდა ქალი-აყვანა მთის წვერის პირდაპირ ცას, რომლის მუქ ლურჯ ფერს და ზედ მოკაშკაშე ვარსკვლავებს სიციხე ეპარებოდათ.

რამდენადაც ცა ცრიაგდებოდა, იმდენად თიკო ღვიოდა, შვენდებოდა; იმის მაყვალა თვალებს ელვარება ემატებოდა, ქუთუთოებს თრთოლა ეპარებოდა; მარწყვის ფერი ტუჩები კიდევ მძიმედ ვარდივით ეფურჩქნებოდა, თმა გაშლილი სწორედ საოცნებო არსებას ემსგავსებოდა...

— ამოვიდა!.. — უნებურად აღტაცებით წამოიძახა თიკომ, როდესაც მთის წვერზე მთვარის სულ მცირედ ნაწილს თვალი მოჰკრა, და მთლად სმენად გარდაიქცა.

კონცხიდან ოდნავი სტვენა მოისმა. თიკო სტვენის გაგონებაზე წამოვარდა და ნიავევით კონცხისკენ ძნის გვერდით გასრიალდა. საჩქაროდ კონცხის მეორე მხარეს მოექცა, სადაც გულის ფანცქალით დათია მოელოდა, და მისვლისათანავე დათიას გახსნილ მკერდს მიესვენა; ლაფანივით მოიქნა, მოეშვა და ისე მისუსტდა დათიას გულზე მისვენებული, რომ განძრევის თავი აღარა ჰქონდა. დათია-კი თავის ძლიერ მკლავებს გარს ხვევდა და ისე

იკრავდა გულში, თითქოს თიკო სულში უნდა ჩაიძვრინოსო.

დათია დაეშო ძირს და ლოდზე ისე ჩამო-
ჯდა, რომ თიკო კალთაში მოექცა და ფეხებ-
საც-კი დედამიწას არ აკარებდა. მოელვარე თვა-
ლებით დასცქეროდა თიკოს მიბნედილ, მილუ-
ლულ სახეს და მღელვარება უასკეცდებოდა,
რადგანაც ეს მშვენიერება, ეს ნაზი არსება იმის
მკლავებს შუაა და იმის მკერდზე მისვენებულს
მისძინებია.

თუ დღეს დათა უბედურად სთვლიდა თა-
ვის თავს, სამაგიეროდ ეხლა „მეფე ვარო“, გაი-
ძახდა უსიტყვოდ და, ყენიც რომ წარმოუდგეს
ეხლა წინ, იმასაც თავს არ მოუხრის.

ასე იყვნენ დიდხანს და იმათ მყუდროე-
ბას არა არღვევდა-რა. მხოლოდ იქვე, მინგრე-
ულ ბოგირს ქვევით, უჯარა ჩახრიალებდა და
შეყვარებულთ ნანას ეუბნებოდა. ხანდისხან კი-
დევ ვენახების ბოლოში წნორისა და ფურცლის
ტოტებზე წამწკრივებული ბელურები ერთმანეთს
აღერსით ჩაჟიჟივებდნენ და ფრთების ფათუ-
რით ერთმანეთს ეკვროდნენ.

— მცია!...—კარგა ხნის შემდეგ მისუსტე-
ბულის ხმით წამოიძახა თიკომ და ტანის თახ-
თახმა აიტანა.

დათას კალთაში ქალი სულ ხტოდა და თრთოდა და ზედ ეკვროდა, რომ გამთბარიყო.

— რაღა, გენაცვა, რა დაგემართა?! — მზრუნველობით ჰკითხა დათამ და ტყაპუქის უბეები და კალთები გარს შემოახვია.

— არ ვიცი, რაღა!... ფეხებზედაც მომახვიე, — კანკალით უპასუხა თიკომ და ტყაპუქის ქვეშ ორივე ხელი დათას გარს შემოართყა.

— აჰა, გენაცვა! დაიცადე! ჰო, ეხლა-კი დაგთბება. — ეუბნებოდა დათა და თან თიკოს კალთაში იჭუჭკავდა.

— კიდეცა გცივა?

— აღარა, ეხლა-კი გავთბი.

— ვინა ხართ? — შეშინებულის კილოთი ვიღამაც დაიძახა ამ ღროს ბოგირიდან და ფეხი წინ ველარ წამოსდგა. *) შეყვარებულები ამ ხმაზე შეკრთნენ და ფეხზე წამოიქრნენ. გაქცევა და დამალვა მოისურვეს, მაგრამ მუხლთ მოექრათ. ან-კი სადღა წავიდოდნენ, როდესაც მოულოდნელი სტუმარი თავს ედგათ.

მთვარეს კარგა მაღლა ამოეწივნა და კონცხი დღესავით გაეშუქებინა.

„თიკო!... დათა!... დათა იალაღს წავიდა!...

*) ხალხში თქმულებაა, ვითომ ამ ბოგირთან ალღები ეჩვენებინათ.

მოჩვენებაა!.. ალებია!“—კანკალით გაიჟიქრა ალექსიმ და გაფითრებულმა პირჯვრის წერით უკან დაიწია. დათა და თიკო-კი თავჩალუნულები იდგნენ და ძლივს-ღა სუნთქავდნენ, რადგანაც ალექსი იცნეს.

— დათა, თიკო, თქვენა ხართ?! — ძლივს წაილულულა ალექსიმ.

— ჩვენა ვართ!.. — უპასუხა მოკრძალებით დათამა და მძიმედ ქშინვა დაიწყო.

— თქვენა?! — ბრაზ-მორევით შეჰყვირა ალექსიმ და საჩქაროდ იმათ გვერდით გაჩნდა.

— შე გაგლეჯილის შვილო, შენა, ჩემ მოჯამაგირეს უნდა ეთრევინო, ჰა?! — თმაში ხელის წატაცებით დაუტია ალექსიმ და თიკო წინ წამოიბერტყა.

ქალი მუხლებზე დაეცა, როდესაც ალექსიმ თმით წამოიბერტყა, და ტირილით შეევედრა:

— მამავ!..

— ალექსი, ნუ სტანჯამ ე გოგოს!.. — გულნატკენობით მიმართა დათამ და ალექსის ხელი დაუჭირა.

— რაო?! აი, შე... — ბრაზისაგან გული ყელში მოეხრინა და სიტყვა გააწყვეტინა. სიტყვის მაგივრად ალექსიმ ისე წამოჰკრა გულის

ფიცარში, რომ დათა დაბარბაცდა და კინალამ გადიქცა.

— მაშ ეგრე, ალექსი?!—უკვე გაჯავრებულმა დათამ წამოიძახა, მსწრაფლ ხანჯალი ამოიღო და წინ უყელა ალექსის, რომელიც თიკოს გზისკენ მიათრევდა.

— აი, შე წუნკალავ!...—დაიღრიალა ალექსიმ, დათა რომ ხანჯალ-ამოღებული წინ დაინახა და თიკოს თავი ანება. — ჩემი ხანჯალი შენ ხანჯალზე ნაკლებ არ გასჭრის, წუნკალავ!— შეუტია ალექსიმ და ხანჯალი გაიძრო.

— ვაი!..—სასოწარკვეთილებით ისე შეჰკივლა თიკომ, როცა ხანჯლებ-ამოწვდილებს შეხედა, რომ მთამ, ველმა, ვენახებმა აიტაცეს ეს სასოწარკვეთილებითი „ვაი“ და შორს, შორს გააქანეს.

უეცარმა შეკივლამ კალოზე ძაღლები დააფეთიანა და ააყეფა. ქოხებ ქვეშ კიდევ მიძინებული გლეხები ღრმა ძილიდან გამოაღვიძა და პირჯვარი გადააწერინა. გონს ვერ მოსულიყვნენ, თუ რამ შეაფრთხო ისინი...

დაკივლებასთან ერთად თიკო აფთარივით იმათ შუა გაჩნდა, ხელები გაშალა და უგრძნობლად ძირს დაეშვა...

ერთმანეთის პატივის-მცემლები და შემთხვე-

ვით მოსისხლე მტრებად გარდაქცეულები ეხლა სულ სხვა გრძნობამ და აზრმა შეიპყრო. ორსავე მკლავები მოუდუნდა და ხანჯლები ხელიდან გაჰვარდა.

ორსავე ერთი-და ახსოვდა, როგორმე თიკო მოებრუნებინათ.

„აღექსი!.. დათი!..“ — ხან ერთი დაუძახებდა და ხან მეორე და ერთმანეთს არ აცლიდნენ ქუდებით წყლის მოტანას.

გადაფითრებული თიკო მიწაზე იყო გადასვენებული, და იმის ტუჩებს ოდნავ სიწითლე თან-და-თან ეპარებოდა. აგერ ლოყებსაც სიწითლემ წამოჰკრა და თვალის ქუთუთოები შეერხა. ცოტა ხანიც და თვალებიც გაახილა.

— მამავ!.. — მისუსტებულის ხმით შესძახა, გვერდით მდგომი მამა რომ დაინახა, და გაფითრებული ხელი ძლივს შუბლზე გადისო.

— აქა ვარ, შვილო, ნუ გეშინიან!.. — უპასუხა აღექსიმ და თითონაც აღერსით თმას სწორება დაუწყო.

მოაგონდა უეცრად ხანჯალ-ამოღებული დათა და ტანში შიშის ჟრუანტელმა დაურბინა.

— ის?! — შუბლ-შეკმუხვნით დაეკითხა მამას და საჩქაროდ წამოჯდა.

— ისიც აქ არის!..

— თიკო!...—სიხარულით წამოიძახა და-
თიამ, როდესაც წყლის ნაპირიდან სავსე ქუ-
დით გამობრუნდა და წამომჯდარ თიკოს თვა-
ლი მოჰკრა და სავსე ქუდი მოაპირქვა.

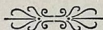
— დათა!...—არა ნაკლებ სიხარულით წა-
მოიძახა თიკომ და იმისკენ მომრბენ დათიას
მკლავები გაუწოდა.

— გენაცვა, ხომ კარგადა ხარ?!—ქაქანით
დაეკითხა დათია და გვერდზე მოჯდომით ხე-
ლი გადაჰხვია.

— კარგად, ჩემო დათი, კარგად!...—უპა-
სუხა თიკომ და დათიას გულს მიესვენა.

ალექსი - კი დაფიქრებული შესცქეროდა
შეყვარებულთა აღერსს და ღმერთს მადლობას
სწირავდა, რომ თიკო ასე ადვილად გადარჩა
ხიფათს...

1893 წ.

შემუსვრილი სამი მცნება.

(ლეგენდარული ამბავი)

I

...მონადირენი არა სცხრებიან. მრავალი ირემი, ტახი და ქურციკი დასქრეს და მოჰკლეს; დამფრთხალი ნადირი უგზო-უკვლოდ გარბის: ლომი, ვეფხვი, ირემი, ქურციკი ერთმანეთში აირივნენ და ყველა ერთსა სცდილობს, მოარიდოს თავი მონადირეთ.

ხმაურობს ტყე... საითაც-კი სპილონი ხორთუმს გაიქნევენ, ლაწა-ლუწით გზას უთმობენ ხეები. ნადირთა ამ უცნაურ მოძრაობაზე ფრინველთაც ხმაურობა ასტეხეს.

დიდებული დიდებულის ხმაურობით მიიღო ტყემ. სეფისწული თავისის მხლებლებით ნადირობს. ველი მოიფინა ტყიდან გამოცვივ-ნულ ნადირით. მხლებლები მოკლულ ნადირის შეგროვებას ველარც-კი ასდიან. ნადირობამ გაიტაცა. იმას აღარა ახსოვს-რა ამის მეტი. თანდათან ნადირობის სურვილი უფრო უცხო-ველდება.

აგერ, ტყიდან გამოხტა ვეფხვი. თან ირემ-
თა და ტახთა ფარა გამოჰყვა. ყურადღება აღარც-
კი მიაქცია ირემთა და ტახთა, რადგანაც უკვე
მრავალი დახოცა. მოისურვა თავის ტაიჭის გა-
მოცდა. ვეფხვს ცხენ-და-ცხენ გამოეკიდა და
სურდა, ლახტით მოესპო მისთვის სიცოცხლე.
იგრძნო ტაიჭმა მხედრის სურვილი და, ვითა
ფრინველი, ისე გამოეკიდა. უგზო-უკვლოდ გან-
ვლეს მინდორი, ველი, ყანები. შემკრთალი
ყანებში მომუშავენი თაყვანსა სცემენ და მუშა-
ობა ავიწყდებათ. მთლად მხედველობათ გარ-
დაქმნილნი უმზერენ სეფისწულს. მათ თვალს
უკეთესი არა უნახავს-რა.

სეფისწულმა შორს ტყეს თვალი მოჰკრა.
ხედავს, ნადირი ტყეში შეასწრობს, და ამის-
თვის, რაკი თავისი სურვილი ვერ შეისრულა,
შვილდ-ისარს მიმართა...

ტაიჭი გაშეშდა. აჩქარებული სუნთქვა,
ცხვირის ნესტოების საბერველივით ბერვა ამ-
ხელდნენ მის დაქანცვას...

მხედარი თვალის დახამხამების უმაღ ძირს
გადმოხტა და ჯერ ისევ მფორთხიალე ვეფხვს
ხელი წაავლო, რომელსაც ისარი მარცხენა
მხარის უკან დასმოდა და ზედ მილურსმო-
და...

— კაკ-კუკ!.. კაკ-კუკ!.. — შემოესმა სეფის-წულის ამდროს ყანიდან კაკუნნი.

მიიხედა იქით, საიდანაც კაკუნნი მოისმოდა და დაინახა: ვიღაც თმა-გაწეწილი, ხნულში მჯდომი კაცი, გულმოდგინედ და დინჯად ორივე ხელით ქვას ხეზედ ურტყამდა და თან ოდნავ კაკუნს თავსაც აყოლებდა.

სეფის-წულის უცნობი კაცის ამგვარი უკმეხი საქციელი ეოცა. ყველა თაყვანს სცემს, ყველა მოწიწებით ეპყრობა და ეს-კი, თითქოს მის ახლო არავინ არისო, თავისთვის ქვებს აკაკუნებს...

ვეფხს ხელი უშო და უცხო კაცს უყივლა:

— ჰოი, კაცო, ვინა ხარ, ან რა სულიერი?!

უცნობი არც-კი შეინძრა სეფის-წულის ხმაზე. ის ისევ ისე ქვებს აკაკუნებს და თავის ქნევასაც ისევ ისე აყოლებს...

უარესად განრისხდა სეფის-წული და სწრაფლ უცნობს მიეჭრა.

— თუ ენის მოძრაობაც მაგრევე შეგიძლიან, როგორც ხელებს და თავს ამოძრავებ, მიპასუხე, თორემ, ვფიცავ ჩემ წინაპართ, მოძრაობას მთლად შეგიყენებ? — ოდნავ ხელის შეხებით შესძახა სეფის-წულმა.

უცნობმა შეაყენა კაკუნნი. ცერად შეხე-

და სეფის-წულს და ცალი თვალის მოხუკვით
ჩაქინებით მზერა დაუწყო.

— გამიგონე!.. — დაეკითხა სეფის-წული,
თუმცა-კი სახის გამომეტყველებაზე შეატყო
უცნობ კაცს შეშლილობა: — ვინა ხარ?

— ადამიანი!.. — იყო პასუხი შეშლილისა,
და მისი თვალი მაინც არ შორდება სეფის-
წულს.

— სულელო, ადამიანისა რა გაქვს? —
ღიმილით შეეკითხა სეფის-წული.

— ხიჰ!.. სისულელე!.. — ღრეკით უპასუ-
ხა შეშლილმა და სწრაფლ თავის გულმოდგინე
მოქმედებას მიმართა: ისევ ქვების კაკუნი, ისევ
თავის აყოლება, თითქოს ის ამით სეფის-წულს
ეუბნებოდეს: მომშორდი თავიდან, შენ შენი
საქმე გაქვს, შე კიდევ ჩემიო...

სეფის-წულს, თითონაც არ იცის რად,
მოღიშარი სახე თანდათან ეღრუბლება და სულ
რამდენისამე წამის შემდეგ მთლად მოექუშა.

„ადამიანი!.. სისულელე!..“ აი, ეხლა რამ
შეიპყრო სეფის-წული. ამას გარდა სხვა აღარა
ახსოვს-რა. დაავიწყდა ტაიჭი, მოკლული ვეფხ-
ვი, ნადირობა, რასაც ამ რამდენისამე წუთის წი-
ნად მთლად შეპყრობილი ჰყავდა...

— უმსგავსო, სეფის-წული თავს გადგას,

და შენ-კი თაყვანს არა სცემ!.. — უეცრად სეფის-წულის გვერდით გაჩნდა ერთი მხლებელ-თაგანი, ძლიერის ხმით შეუყვირა და თვალის დახამხამების უმაღლეს შერეულ ლახტი თავში დასცა.

სეფის-წულმა ხმის ამოღება ვერც-კი მოასწრო, ისე სწრაფად მოხდა ეს ამბავი.

თავ-ჩაჩეჩილი შეშლილი გადაგორდა, რამდენჯერმე გაიკლაკნა და მოძრაობა მთლად შეუდგა...

— ჯავალი?!

— სეფის-წულო...

თუ-კი მდომოდა, მეც შემეძლო იამას საშინელი სახლისაკენ მაგისი გასტუმრება.

— მე...

სეფის-წული გატრიალდა, ტაიქს მოახტა და აუჩქარებლივ, ხმის-ამოუღებლივ სასახლისკენ გაემგზავრა...

II

...ორასამდის ბუმბერაზს უღრანი ტყის პირს უდარდელად სძინავს. მათი მკერდი მძიმედ აღის და დადის კაშკაშ მთვარის შუქზე. ეს პირველი ღამეა, რაც სეფის-წული მამის ბრძანე-

ბით სახლიდან გამოვიდა. დღისა ათისა სავალი კიდევა აქვთ და აგრედვე უდარდელად დაიძინებენ ათ ღამესაც ცის ქვეშ. ორასი რჩეული ბუმბერაზი არას შეუშინდება, თუნდაც მთელი ქვეყანა მათზე ამხედრდეს. ხშირად, ძალიან ხშირად ულრან ტყეში თვითეულ მათგანს თვეობით გაუტარებია და ეხლა შეერთებულთ რა გაუკრთობთ ძილს?!

მათი ტაიქნიც განაპირას ხასხას, უმწიკვლო ბალახს მადიანად სძოვენ. პატრონებივით უშიშრად შეექცევიან და დრო-გამოშვებით ოდნავ ფრუტუნით აცხადებენ თავიანთ არსებობას.

წყნარად მოსისინე ნიაფი თავს ევლება ტყეს; ყოველ ხეს ერთად ეკონება და საიდუმლოდ ეჩურჩულება, ესიყვარულება; ალერსით აფრთოვანებული ტყე გუგუნებს, ბუტბუტებს და ბანაკის განაპირს ხის ძირზე ზურგით მიყრდნობილ სეფის-წულის გონებას სააზროვნოდ, საფიქროდ გამზადებულს ხელს უწყობს...

ერთი თვეა მის გონებას თავს არ ანებებს ერთი და იგივე კითხვა. არც დღე და არც ღამე მოსვენებას არ აძლევს. განმარტება სურს ამ კითხვისა. უნდა შეიგნოს. თითქოს კიდევაც სწვდება გონება მისი, შორს, შორს ეხატება მისი ახსნა, განმარტება; შორით უღიმის. აგერ,

კიდევაც ფრთოვანდება სიხარულით მისი არსება, უნდა დაიძახოს: ეხლა-კი გამოვარკვიეო... მაგრამ, იმის სამწუხაროდ, სწორედ იმ დროს ან მამა მოიხმობს, ან რომელიმე დიდებული შევა იმასთან და გადასცემს მამის ბრძანებას, და ასე ახლოს მოტანებული . ახსნა, განმარტება უეცრად უფსკრულში იკარგება, წყვედიადით იმოსება. ხოლო ამის მაგივრად მისი გონების თვალი ხედავს თავ-ჩაჩეჩკვილ, მკლაკნავ შეშლილის გვამს და მოესმის მისი პასუხი: „აღამიანი!... სისულელე!...“

ისევ ისე ხელ-მეორედ იწყება მისი ტანჯვა, ისევ ისე ტვინს უღრღნის კითხვა. სურვილი განმარტებისა უფრო უცხოველდება, ხოლო ხელის შემშლელნი სძულდება. მშობლებთან ყოფნა, დიდებულთა ხილვა მისთვის აუტანელი ხდება.

სასახლეში ყველა ხედავს სეფის-წულის გუნების შეცვლას და თავისებურად ხსნის ამგვარ გამოცვლას. მეფემ დიდებულთათანა თათბირის შემდეგ მოიხმო თავისი ძე და ამ სიტყვებით მიმართა: „ძეო ჩემო! ეხლა-კი დაუძლურდა ზორცი ჩემი, აღარ ძალ-უძს გვამსა ჩემსა ურვება ქვეყნის სიკეთისათვის. აწ შენ უნდა იზრუნო ქვეშევრდომთათვის. ხოლო ვიდრემდის გარდ-

მოგცემ ტახტსა ჩემსა, გაემგზავრე მეფე ლაქშ-
მანთან, თან წაიყოლე რჩეული ბუმბერაზნი და
მეომარნი. მეფე ლაქშმანს ჰყავს ასული, რო-
მელიც ემსგავსების მზესა მას უბინდოსა. მიდი,
დაამარცხე მისი ბუმბერაზნი და წამოიყვანე
ასული იგი ცოლად. მე-კი, ვიდრემდის შენ
დაბრუნდებოდე, შეგიმზადებ ერს შენდა მოსაგე-
ბებლად...”

სეფის-წულმა დაბლად თაყვანი სცა მეფეს
და, აი, შედეგი ამ ბრძანებისა: ორასამდის ბუმ-
ბერაზნი თან წამოიყვანა მეორე დღესვე ხმის
ამოუღებლად და პირველ ღამეს ამ ტყის პირას
დაბანაკდა...

ღრმა ძილში არიან ბემბურაზნი. მხოლოდ
სეფის-წულს არ სძინავს და ეხლაც, როდესაც
იგი მზისა დარისა მოსაყვანად მიდის, მწუხარე-
ბის მეტი სახეზე არა ეხატება-რა. იქნება იმის-
თვის სწუხდეს, ვითომ ეფიქრებოდეს, ვაი თუ
გაწბილებული გამომაბრუნონო, როგორც მრავალი
სხვა გამოუბრუნებიათ. არა, ამისი ფიქრი
სრულებით არა აქვს. მისი მსგავსი ქაბუკი ჯერ
დედამიწას არ უნახავს. ამას თითონაც კარგად
გრძნობს. მარტოდაც გაემკლავება თუნდ ყვე-
ლა ერთად შეკრებილთ ქალის ბუმბერაზთ და
იმედიც აქვს გამარჯვებული გამოვიდეს. ან-კი

რად უნდოდა ეს ორასამდის ბუმბერაზი, როდესაც მარტოკასაც შეეძლო ქალის ბუმბერაზებზე გამარჯვება. მაგრამ მამის სიტყვას ველარ გადავიდა და ამისათვის იახლა თან...

ეხლა კიდევაც რომ მივიდეს, როდესაც გული არ მისწევს, გაიმარჯვებს-ლა?! თუნდაც გაიმარჯვოს, ესიამოვნება-ლა ეს?! სეფის-წულისთვის ამ ჟამად მხოლოდ ერთია სასიამოვნო, ეს განმარტება თავის არსებისა. კარგად იცის, მას ადამიანი ეწოდება, როგორც მის მსგავსს სხვებსაც. და იმანაც-კი, ვისაც ამ ერთი თავის წინადადებისმა მხლებელმა თავი ჩაუჩიქქა, თავის თავს ადამიანი უწოდა. მაშ...

— უააა! — ამ დროს მოისმა შორი-ახლოდან თავზარდამცემი ღრიალი.

ტაიქთ ყურები სცქვიტეს, ძოვნა შეაჩერეს და მოუსვენრად ფეხების ბარტყუნი დაიწყეს...

სეფის-წულმა იცნო მხეცთა მეფის ღრიალი და ყურადღება სრულებითაც არ მიაქცია. ის ისევ თავის ფიქრებს მიეცა: „ისიც, მეც და სხვა მრავალი, — ფიქრობდა სეფის-წული, — ადამიანები ვართ. აგერ გადაშლართქლებს სძინავთ. ეგენიც ადამიანები არიან. მსგავსი მზისა უბინდოისაც ადამიანია?! ადამიანია. მეც და

სხვანიც დავდივართ, ვსვამთ, ვიბრძვით, ვქორწილდებით და ბოლოს ერთი წამი და...”

შეშლილის გვამი ცხადად ეკლაკნება თვალ-წინ. მკაფიოდ მოისმის მისი პასუხი... „ეს ხომ, აგერ, ტაიქო, სხვა ცხოველთაც ემართებათ?! თვით იმ მხეცთა მეფესაც იგივე მოეღოს, რომელმაც ასე მედიდურად დაიღვრიალა... მაშ...”

თითქოს მისმა სხეულმა იგრძნო საფრთხე, რომ სულ უნებურად მიიხედა ტყისკენ. ფეხზე წამოხტომა ვერც-კი მოასწრო სეფის-წულმა, რომ მხეცთა მეფემ ტყის ნაპირიდან შეჰკრა კამარა და... საშინელი ჰეჰა მოისმა. სეფის-წულმა ჯდომელამ სწორედ დროზე მოუქნია ლახტი და ლომს თავი შუაზე გაუპო. მხეცთა მეფე მის წინ უსულოდ დაეცა და მხოლოდ რამდენჯერმე გაიკლაკნა...

არაჩვეულებრივ ჰეჰაზე ტაიქნი ყალყზე შესდგნენ, ბუმბერაზნიც წამოიშალნენ, მაგრამ გამოუფხიზლებელი თვალები უაზროდ აქეთ-იქით მიატრიალეს, შეიშმუშნენ, ისევ მიწვნენ და ღრმად ქშინვა დაიწყეს...

თუმცა ყოველივე ეს სწრაფად მოხდა, სეფის-წულმა მაინც მკაფიოდ შენიშნა და ტუჩებზე მწუხარების ღიშმა გაუღელვა: „აჰა, ისაც

და ესაც უხმოდ, — წარმოსთქვა სეფის-წულმა, — თავ-ჩაჩეჩვილნი უსულოდ ჩემ თვალ-წინ გაიკლაკნენ. ორსავე ხვედრი ერთი და იგივეა... მაშ, რაღაა ადამიანი?!”

„ადამიანი... ადამიანი... ეჰ!“ — სახის და-კმახვნით მხრები აიჩეჩა და ზიზლით გადახედა ბუმბერაზთ, თითქოს ისინი ყოფილიყვნენ დამნაშავენი, რომ კითხვა ვერ განმარტა... „შეუძლებელია, ადამიანი ცხოვრობდეს და კი არ იცოდეს, რას წარმოადგენს, რა ადგილი უჭირავს სხვა ცხოველთა, მცენარეთა და სხვათა შორის!.. ჯერ ეს უნდა შევიგნო და შემდეგ მზისა დარიც იქნება და მეფობაც... მანამდის-კი — არც ერთი...”

„ჯერ... მაგრამ როგორ, როგორ გამოვარკვიო, როდესაც ყოველ ჟამს ხელს გიშლიან და მოსაფიქრებლად ერთ წუთსაც თავისუფლად არა გტოვებენ?!”

„არა! ასე შეუძლებელია!.. უნდა განმარტოვდე, წავიდე, გადავიკარგო. არავინ არ უნდა იცოდეს ჩემი სამყოფო. მხოლოდ მაშინ შემეძლება ახსნა, განმარტება!..“ — გარდაწყვეტით წარმოსთქვა და ზეზე წამოდგა...

III

...—ოხ, მშვენიერებაჲ!..—ხმის კანკალით წარმოსთქვა მოხუცმა, პალაზას*) ქვეშ რომ, ვითა ბრინჯაოსაგან გამოქანდაკებულს, ქალს თვალი მოჰკრა, და ნაბიჯი წინ ველარ გადადგა, თითქოს ეშინოდა, ქალის მყუდროება თავის მოძრაობით არ შეერყია.

დიდხანს, დიდხანს იდგა დამუნჯებული მოხუცი, რომელსაც გულზე ქვის ფიცარი ჰქონდა მიფარებული და სუნთქვაც-კი შეუდგა. უმზერდა მოხუცი ღრმად ჩაფიქრებულს ახალგაზდა ქალს, მის დახუჭუქებულ თმას, რომელსაც გვირგვინად პალაზას მშვენიერი ყვავილები დასდგომოდნენ, მის აღგზნებულ თვალებს, რომლებიც ერთ წერტილს მისჩერებოდნენ; მის ოდნავ მოძრავ მკერდს, მკლავებს; მის ერთადერთ სამკაულს, რომელიც ბუმბულისაგან შესდგებოდა და ქალის ხოლოდ-შობილებას წელს ქვევით მუხლებამდის ჰფარავდა; მის წვივებს, მთლად მის სხეულს, რომელსაც არავითარი ხინჯი, უსწორ-მასწორობა არა მოეპოვებოდა-რა, და მთლად ენ ბამ შეიბჟრო.

*) „პალაზა“ ხეა, მშვენიერ წითელ ყვავილებს და უფარვის ნაცოფს ისხამს.

თვალთ აუჭრელდა მოხუცს. პალაზა თავის მშვენიერი ყვავილებით თანდათან დიდდება, ფართოვდება; ჩქარა სივრცედ გარდაიქმნა, რომელშიც მხოლოდ მშვენიერი ყვავილები და ცურავენ და მათ შორის უმშვენიერესი ასული...

„ჩქუუ!...“ — მწარედ წაიფშულია მოხუცმა და შიშისაგან ტანში ჟრუანტელმა დაუბინა.

ეგონა, ქალი ეგ-ეგ არის სივრცეში გაბნევა, ყვავილებში აირევა და სამუდამოდ დამეკარგებაო. თვალეები მაგრად დაისრისა და როდესაც გაახილა, ისევ ის ხე, ისევ ის ქალი ხის ძირზე მხრით მიყრდნობილი დაინახა. სხეულის თახთახმა აიტანა მოხუცი: მკლავები, მუხლები, მთლად მისი სხეული, ყოველი წერტილი. მისი სხეულისა თრთის, კანკალებს... უხარიან მოხუცს, რომ ასული ისევ მის ახლოს არის, მაგრამ ვერ გაუბედნია მივიდეს, მიუახლოვდეს. ისიც ვეღარ მოუხერხებია, აღარ იცის, საით გადაადგას ნაბიჯი, რომ მიუახლოვდეს.

ქაბუკურ ვნებათა-ღელვას ვეღარ შეუძლო მოხუცის სხეულმა. თახთახი შეუდგა, ძარღვები მოუუძღვრდა და ლაფანივით ჩაეხვია. თითქოს თვალთაც დაუბნელდა, მის გონებას რა-

ლაც გაეკრა, შეჰბოჭა მისი თავი და აზროვნება შეუყენა...

კარგა დრომ განვლო, ვიდრე გონს მოვიდოდა მოხუცი...

„ოხ!...“ — მისუსტებულის ხმით წამოიძახა მოხუცმა და გამოურკვეველი, სხეულის სასიამოვნო სისუსტე იგრძნო, როდესაც მისმა თავმა აზროვნება დაიწყო.

აღარა ახსოვდა-რა. მხოლოდ ერთს სასიამოვნო გრძნობას შეეპყრო, რომელიც მთლად მის სხეულში გაბნეულიყო და ასე მძლავრად მიესუსტებინა. სხეულის ყოველი წერტილი სტეხავდა, მაგრამ სასიამოვნო ნეტარი ტეხა იყო, და უნდოდა, სწყუროდა დიდხანს გაგრძელებულიყო ეს სიამოვნება...

— ვიჰ!... — უნებლიედ წამოიძახა, როდესაც უეცრად თვალი მოჰკრა თავის დამბნედავს, და სწრაფლ ზეზე წამოიჭრა.

ტეხვა, ნეტარი ტეხვა დაეკარგა. ძალა მოიკრიფა და ფეხ-აკრეფით ქალს მიუახლოვდა...

— ვინა ხარ, მშვენიერო, ქვეყნად ვინ მოგავლინა?! — ჩუმად ნიავევით ჩუმად ეჩურჩულება მუხლ-მოღრეკილი მოხუცი: — იქნება განრისხებულმა კუვერამ ჩემ სანუგეშოდ ქვეყ-

ნად გადმოგაგდო?!*) მაგრამ რას ვამბობ?!
 ნუ თუ შენი სიმშვენიერე კუვერას წინ, რაც
 უნდა დიდი დანაშაული გქონოდა, არ დაჰტა-
 რავდა?! არა!.. იქნება, როგორც ეს ხე, მშვე-
 ნიერი ხარ და ამისავით უსარგებლო?! შენც...

ქალი ისევ ისე გაშტერებით მისჩერებოდა
 სივრცის ერთ წერტილს და მას მოხუცის ბაასი
 არ ეყურებოდა.

მოხუცმა ველარ მოითმინა, ხელი წაავლო
 ქალის ერთადერთ სამკაულს და ოდნავ დასწია.
 ქალმა იგრძნო. ის ვერხვის ფოთოლივით ათრ-
 თოლდა და მშველივით განზე გახტა, სამკაული-
 კი მოხუცს ხელში შერჩა....

— ჰაა, ჰაა!.. — ერთი-ორჯერ დაბნევით და
 ტანის კანკალით წამოიძახა მოხუცმა, შემკრთალ
 ქალს რომ თვალი მოჰკრა, და მერე...

მერე იგი გონება მიხდილი იქვე გაგორდა...

— უეჭველად ბრამინთაგანი იქმნები?! —
 როდესაც, როგორც იყო, ქალმა მოასულიერა
 მოხუცი და თავისი სამკაული ისევ გაიკეთა, ამ
 კითხვით მიჰმართა.

*) კუვერა ღმერთია; ინდოელთა რწმენით მას ახვევია
 მშვენიერ მხეველთა გუნდი და რომელიც მათგანი გაარისხებს,
 დასასჯელად ქვეყნად, კაცთა შორის, ისტუმრებს („რამას
 განდევნა,“ ს-ლის თარგმანი).

— არა, მშვენიერო. მე... მე...—ხმის კანკალით ეუბნება მოხუცი:—მე სეფის-წული ვარ...

— შენ?—განცვიფრებით დაეკითხა ქალი და, თითქოს რაიმეს იგონებდო, შუბლი შეიკმუხნა და ღრმად ჩაფიქრდა.

— ჰო... ჰო, მე სეფის-წული ვარ...

— ძალნო ცისანო!—ხელების მაღლა აპყრობით ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ წამოიძახა ქალმა და გაკვირვებით მიმართა მოხუცს:—ნუთუ შენ ის სეფის-წული ხარ, რომელზედაც ზღაპრად მოგვითხრობენ?!

— როგორ თუ ზღაპრად?!—განცვიფრებითვე დაეკითხა სეფის-წული...

— ამ ოცდაათის წლის წინად...—დაიწყა ქალმა...

— როგორ თუ ოცდაათის წლის წინად?!

— ჰო, რას გაიკვირვე?.. გუშინაც მაგრე მიაშბო დადა-ჩემმა... იყო გმირი; იმისთანა, — ამბობდა დედა-ჩემი:—დედამიწის ზურგზე არ დაბადებულიყო... მამას უნდოდა მეფობა გარდაეცა, მაგრამ მეფობის გარდაცემამდის ჯერ ცოლის მოსაყვანად გაგზავნა და თან რჩეულნი ბუმბერაზნი გააყოლო...

— ჰო... ჰო, მართალს ამბობ, მართალს. მერე?

— მერე, თუ რამე იმ ღამეს მინდორში ღომი მოეკლა და თითონაც სადღაც გადავარდნილიყო... ამის შემდეგ მისი გზა და კვალი დაიკარგა...

— ღმერთო, ღმერთო!.. ნუთუ ოცდაათი წელიწადია მას შემდეგ?!

— მაშ, შენ ხარ ის სეფის-წული?

— რომელიც შენ ასწერე, ისა ვარ, მაგრამ ოცდაათი წელიწადი...

— ოჰ, სეფის-წულო! — სიტყვა აღარ დაათავებინა ქალმა, იგი ფეხ-ქვეშ ჩაუვარდა და მის ფეხებს კოცნა დაუწყო...

სეფის-წული დაიბნა... მის სიამოვნებას საზღვარი აღარა ჰქონდა... თვითონაც ჩაიკეცა და ქალი გულში ჩაიკრა. სრულებით მოულოდნელი იყო იმისთვის ამისთანა შედეგი...

— სეფის-წულო!..

— მშვენიერებავ!..

ერთი-ერთმანეთს აღარ აცდიდნენ სიტყვას. ორივე თრთოდა, ორივე ვნებად იყვნენ გარდაქმნილნი.

— გუშინ დედა-ჩემს ვუთხარი...

— მშვენიერებავ, რას მოვიფიქრებდი...

— ის ცოცხალი იქმნება და მოვა-მეთქი... გმირთა-გმირი...

— ჰაა?!.. შენ... მშვენი...

— გმირთა-გმი....

— ყიიიპ!.. — უეცრად დასჭყივლა შორი-
ახლოს ფარშევანგმა და ტყეს აუწყა გმირთა-
გმირის დაბრუნება....

IV

....მთლად მოკუმშულა სეფის-წული. პალა-
ზას ქვეშ მოკეცილა, ზის და ჭირის ოფლს ას-
ხამს. ეწვის ტანი. სხეულის ჩხვლეტა, ტეხვა
აქვს... განძრახვისა ეშინიან.... ეშინიან უკან
მიხედვისა. ჰგრძნობს მის სიახლოვეს. თვალით
არ უმზერს, მაგრამ ჰხედავს-კი, რომ იგი, რო-
მელსაც ამ რამდენისამე წამის წინ გულში სიყვა-
რულით იკრავდა, რომელსაც უერთდებოდა,
გულ-ხელ დაკრეფილი მის უკან სდგას და ზიზ-
ლით უცქერის... ოო, რა ცეცხლის მფრქველი
თვალებია!.. თვით ყოველი არსების შემშუ-
სვრელ აგნისაც არ ექმნება მაგეთი მრისხანე
თვალები!... შუბლზე ხელი მოისვა, ჩაიკყლიტა
თვალები სეფის-წულმა და მწარის ღიმილით
თავი გაიქნ-გამოიქნია. ამ დროს თვალი მოჰ-
კრა მის წინ მგდებ ქვის ფიცარს და, თითქოს
პირველად ჰხედავდესო, გულმოდგინედ კითხვა
დაუწყო ჯვარედინად ზედ აღწერილს:

ჰოი, კატო!

„ნურას დროს ნუ დაე-
კითხები შენ თავს: რა
არის ადამიანი!“

„უფუელ-გვარ მოუფენას
შენ ცხოვრებაში გულ-
გრილად შეხვდი!“

„ეტადე, შენი ცხოვრება მხო-
ლოდ სიამოვნებით გაატარე!“

— გულ-გრილად შეხვდი!... მხოლოდ სია-
მოვნებით გაატარე!.. ხა, ხა, ხა!... ხა, ხა,
ხა!...—დაიწყო გაბრაზებულმა საშინელი ხარ-
ხარი და ამავე ხარხარით განაგრძნო:—ოც და
ათი წელიწადი, ჰოი, ადამიანო, იტანჯე, იწვა-
ლე; რამდენი მწარე ცრემლი აფრქვიე, რომ ეს
სისულელე დაგეწერა?! მთელი შენი ძალა შეა-
ლიე და ეხლა... ეხლა რატომ ვერ მისწვდი
სიამოვნებას, როდესაც შემთხვევა გქონდა, ან
რატომ გულგრილად არ შეხვდი ამ შენს უძ-
ლურებას?! ააა!... ხა, ხა, ხა, ხა!... ადამიანო,
ადამიანო?!—ზეზე წამოიქრა და ქვის ფიცარი
ზედ აღწერილი სამი მცნებით მალლა ამართა...
—რა ხარ, რა, ადამიანო?!...—დაიღრიალა
სეფის-წულმა და ისე მაგრა მოუჭირა ქვის ფი-
ცარს ხელები, რომ თითქოს მის დაქუცმაცებას
ლამობდესო.

„ხა, ხა, ხა, სისულელე!...“ მკაფიოდ მოე-

სმა ნაცნობი ხმა შეშლილისა და მისი ქვის კაკუნი....

სეფის-წული გამოერკვა. ქვის ფიცარი—ოც და ათი წლის ნაშრომი—ძლიერად მიანარცხა პალაზას ძირს და ლუკმა-ლუკმა შემუსრა. მასთან ერთად თითქოს თავისი ძალაც მიაყოლაო, თვითონაც შეიმუსრა და იქავე ჩაეხვია.

ქალის მრისხანება-კი განცვიფრებად შეიცვალა ამ სურათის შემდეგ....

„უცნაური, უცნაური!“*)

(ფსიხოლოგიური ეტაუდი)

I

— ეჰ, მეგობარო, რაი უნდა გითხრა? — მოკლედ უბასუხა ამნონმა და ცრემლ-მორეული თვალები მოაშორა მეგობარს, რომ მას ეს სისუსტე არ შეენიშნა.

ამნონმა ჩაჟინებით მზერა დაუწყო ჩამავალი მზის უკანასკნელს სხივებს, რომელნიც მოწიწებით ეტრფოდნენ და ეალერსებოდნენ ლიბანის მთის მწვერვალებს და, თითქოს განშორება ეძნელებათ და თანაც თავის უფლის წყენა ერიდებათო, რომელიც თან-და-თან ისრუტავდა და თავისკენ იწვევდა მათ, — თრთოლვით მიეღვარებოდნენ მზისკენ და მთის მწვერვალებისკენ. მაგრამ ამნონი ამჩნევდა-ლა ბუნების მოვლენის მშვენიერებას?! მზე, მთოვარე, მთები, ზღვა და ხმელეთი გაერთებული იყო მისთვის. იგი ვერა ხედავდა ვერც დღე და ვერც ღამე, გარდა...

*) დაბადება. მეფეთა წიგნი ბ, თავი ივ.

— ამნონ, — ნაზად ხელი მხარზე დაადო მეგობარმა და მომხიბლავის ხმით ჩასჩურჩულა: — ნუ იუკადრისებ ჩემ სიტყვებს, სეფის-წულო, თუ გავკადნიერდები და ცოტაოდენ შენდა საწინააღმდეგოს ვიტყვი. გახსოვს, მარწმუნებდი: ერთად-ერთი მეგობარი შენა ხარ, რომელთანაც დაფარული არა მაქვს-რაო... ეხლა-კი რას ვხედავ?! აჰა, გულ-ჩათხრობილი მეგობრის წინაშე სდგეხარ და სდუმ!.. ნუ იტყვი, ჩემო ამნონ, ვითომ არავითარი საიდუმლო გულში დამარხებული არა გქონდეს... რაც უნდა თავი იმართლო, შენი სახის გამომეტყველება მაინც გაგამტყუნებს...

— იონადაბ, მიყვარს, მიყვარს, იონადაბ!.. უეცრად მოტრიალდა ამნონი მეგობრისკენ და ამ სიტყვებით, თითქოს დედის მკერდი უბოვნიაო, ისე ჩაეკრა იონადაბს გულში და ჩუმი ქვითინი აუვარდა...

— ვინ?.. — რამდენისამე წამის სიჩუმის შემდეგ დაეკითხა იონადაბი.

ძლიერად გაუკვირდა იონადაბს, რომ სეფის-წული ასეთ კმუნვას მისცემია ამ მცირე მიზეზის გამო. იონადაბს ვერ წარმოედგინა, თუ ვინმე ისეთი ასული მოიპოვებოდა ისრაელთა შორის, რომელიც სიხარულით არ მიეგებებო-

და ამნონის სიყვარულს, და განცვიფრებით მიმართა იონადაბმა:

— მეგობარო, კმუნვა შენი მაკვირვებს. ისრაელთა შორის რომელი ასული არ ოცნებობს შენ გამო?! სიზმარშიაც-კი რომ ეზმანო, მაშინაც აღტაცებით უამბობენ თავისებს და შენ-კი...

— არის, არის ისეთი ასული ისრაელთა შორის, ჩემო იონადაბ, რომელიც ზიზლით შეხედავს ჩემს სიყვარულს!—უეცრად სიტყვა გააწყვეტინა ამნონმა იონადაბს და გაშტერებით მზერა დაუწყო...

— ვინაა მაგეთი შტერი, არ მეტყვი?!

— არა!... არა!...—მწარის ღიმილით გრძელი ხუჭუჭი თმა ოდნავ შეარხია და განაგრძო: —იგი შტერი არაა!... იგი თამარია, დაი აბესალომისა...—ხმის კანკალით წამოიძახა უკანასკნელი სიტყვები და თავი ჩაღუნა...

თამარის ხსენებაზე იონადაბის მოსაზრებამ იყუჩა.

რამდენსამე წუთს იონადაბი თავს ძალას ატანდა, მაგრამ თავი არ ემორჩილებოდა. არც ავი და არც კარგი მის გონებას არ მიეკარა, ისე ძლიერად იმოქმედა ამნონის უკანასკნელმა სიტყვებმა.

იონადაბის სიჩუმე გაკიცხვის ნიშნად მიიღო

ამონმა და ამის გამო მისთვის ეს წუთები აუტანელ წუთებად გარდიქმნენ: ტანმა წვა დაუწყო, სხეული ოდნავ შეუსველდა და სუნთქვა თან-და-თან გაუძნელდა. სცხვენოდა თავი მალა აელო და იონადაბისთვის შეეხედნა. თან ემდურებოდა კიდევაც იონადაბს, რომ თამარის სახელი წარმოათქმევინა. აკი გადასწყიტა, საფლავამდის თავისი სიყვარული არავისთვის გაემჟღავნებინა, თამარის სახელი საფლავში ჩაეტანა, და ეხლა-კი იონადაბმა, საუკეთესო მეგობარმა, წააცდინა და ათქმევინა. „იონადაბ, იონადაბ! — იძახდა უსიტყვოდ გულ-ჩაკლული ამონი: — რისთვის გამომტეხე?.. განა იმისთვის, რომ გაგეკიცხე?!“

— ამონ, — დინჯად მიჰმართა იონადაბმა, — თამარის სახელმა სულ თავრეტი დამახვია. შენი სიყვარული უნუგეშოა...

— ეგ მე კარგად ვიცოდი და ამისთვის არ მინდოდა გამომჟღავნება!.. — ცოტა არ იყოს წყრომით გააწყვეტინა სიტყვა ამონმა.

— ცოტა მომითმინე, სეთის-წულო, — საყვედურის კილოთი გააჩუმა ამონი: — უნუგეშოდ, — განაგრძო იონადაბმა, — მეჩვენა პირველ ხსენებაზე, მაგრამ საქმეს მოევლემა.

— როგორ, იონადაბ, როგორ?! — უეც-

რად სახე გაუბრწყინდა და აღტაცებით მოეხვია
ამნონი...

— მამა-შენს, ვერც არავის სხვას ვერ გაუმ-
ჟღავნებ შენს სიყვარულს. ყველა უგუნურებად ჩა-
სთვლის შენს გრძნობას. რაც უნდა იყოს, თამარი,
თუმცა დედით სხვა-და-სხვანი ხართ, შენი დაა...

— აკი მაგისტვის ვიყავ გაჩუმებული!.. —
დაღვრემით წამოიძახა ამნონმა.

— ჰო, კიდევაც სჯობია არავის გაუმჟღა-
ვნო და ასე მოიქცე: მოიავადმყოფე თავი.

— მერე?!

— მეფე რომ მოვა შენს სანახავად, უთ-
ხარი: „მოვედინ აწ დაჲ ჩემი თამარ, რათამცა
მომცეს მე ჭამადი და მიქმნეს წინაშე თვალთა
საქმელი, რათა ვიხილო და ვქამო ხელისაგან
მისისა...“

ამნონი, როდესაც იონადაბი ამას ამბობდა,
კანკალმა აიტანა და ველარ მოითმინა, რომ
არ დაჰკითხებოდა:

— მერე?

— მერე, ჩემო მეგობარო, თამარი შენ
ხელთ იქნება. თუ ნებით არ დაგყვა, ძალით
იხმარე. შემდეგ იქნება ყველამაც გაგაკიცხოს,
მაგრამ ძალა-უნებურად ყველა შეურიგდება ამას
და თამარი სამუდამოდ შენი იქმნება...

— ოხ, მეგობარო!.. — ცოტა სიჩუმის შემდეგ წამოიძახა ამნონმა და იონადაბი მხურვალედ გულში ჩაიკრა...

II

„...— განსდევნენით ყოველნი კაცნი ჩემგან!..“ — ღაიძახა ამნონმა, როდესაც მეფე დავითის ბრძანებით თამარი მივიდა ძმასთან, და მყისვე სურვილი შეუსრულეს ამნონს...

— თამარ!.. — მიჰმართა მთლად გრძნობად გარდაქმნილმა ამნონმა თამარს, როდესაც იგინი მარტოდ დარჩნენ ოთახში: — „მომიღე მე ჭამადი შინაგან საწოლსა და ვჭამო ხელისაგან შენისა.“

„და აღიღო თამარ შერთული, რომელი შეწვა და მიართვა ამნონს — ძმასა თვისსა — შინაგან საწოლსა და წინა დაუდვა მას, რათა ჭამოს მან...“

ამნონი ფერ-მიხდილი გაშტერდა და შუბლის კმუნვით რამდენისამე წუთის სიჩუმის შემდეგ მიესვენა სარეცელზე...

— თამარ, — ხმის კანკალით ძლივს მიჰმართა თამარს: — „მოვედ და დაწე ჩემთანა!..“

— არა, ძმაო ჩემო, — წყნარად მიუგო თამარმა: — „ნუ გამკიცხავ მე, ვინათგან არა ქმნილ

არს ესრედ ისრაელთა შორის. ნუ ჰყოფ უგუნურებას აწას... მე სად დავფარო უბატივობა ჩემი...“

— თამარ!.. — ტახის ერეოლით წამოიძახა ამნონმა და მკლავში ხელი წაავლო...

— ნუ, ნუ, ჩემო ამნონ!.. — ლმობიერად შეევედრა თამარი: — თუ ძალას იხმარ, „შენ იქნები ვითარცა ერთი უგუნურთაგანი ისრაელთა შორის“... სჯობია, „ეტყოდე მეფისა მიმართ, რათა არა განმყოს მე შენგან...“

თამარის სიტყვებმა ზეგავლენა იქონიეს. ამნონი შეტოვრტმანდა, ზეწამოდგა და ერთ წამს ფიქრობდა და მოემზადა კიდევაც მის წინ მუხლი მოედრიკა და პატივება ეთხოვნა, მაგრამ იონადაბის სიტყვები უეცრად ყურში ჩაეწვეთნენ: „ისა სჯობია, არავის გაუმეღაცნო...“ „თუ ნებით არ დაგყვა, ძალა იხმარე...“ ამ სიტყვებმა ამნონს გონება დაუბნელეს. თამარის წარმტაცმა სახემ, მისმა უმანკოებამ ცეცხლი წაუკიდეს და...

მთლად შემოაფცქენა ქრელი სამოსი, რასაც მეფის ასულნი, „მყოფნი ქალწულობასა შინა, იცვამდნენ...“

III

განთიადია. მამლებმა მოუხშირეს ყივილს. აქა-იქ მამლების გარდა სხვა სულდგმულნიც, უფრორე სასახლის კარის მცველნი და დარაჯნი, ოდნავ მორიდებით ახმაურდნენ, რომ დიდებულთათვის ძილი არ დაეფრთხოთ. მაგრამ სასახლეში დიდებულთ ტკბილად ეძინათ და არავითარი ხმაურობა სასახლის გარედ არ გამოარკვევდა ძილისაგან. მხოლოდ ამონს არ სძინავს. მამლებსაც არ ეყივლათ, რომ იმან გამოიღვიძა და მხართეძოზე წამოწოლილი გატაცებით დაჰყურებს ვის?.. ვის და თამარს, რომელსაც მოუკრთის კრაქის შუქზე ოდნავ თავის თმით წაფერფლილი გულ-მკერდი, დრო-გამოშვებით მოღიმარი ბაგენი და...

— ღმერთო, ღმერთო!.. — მალი-მალ გაიძახის ამონი და თვალს ვერ აშორებს ტკბილად მიძინებულ თამარს...

გეშინ ამ დროს შორიდან ძილ-გამკრთალი ოცნებობდა, გარს უვლიდა თამარის ოთახს მოწიწებით და ოხვრით... შორით თაყვანს სცემდა, მის ღეხის მტვერს ეამბორებოდა, მისი სიმშვენიერე გულში ჰქონდა ჩასახული ხატად

სათაყვანებლად და ყოველ წუთს მასთან იყო განუშორებლივ...

ეხლა?!

ეხლა-კი, აი, თამარი გვერდით უწევს, მას სულ რამდენიმე ჟამის წინ სრესდა, ძალას ხმარობდა მასზე... იგი დამორჩილდა თავის ხვედრს ისე, როგორც სხვანიც დამორჩილდებოდნენ; მანაც უდარდელად მიიძინა, როგორც სხვებიც მიიძინებდნენ... სხვებიც, რომელთაც ამნონი არც-კი შეხედავს, თორემ მათთვის ხომ ღამეებს არ ათევს, როგორც თამარისათვის...

დასცქერის ამნონი და გონს ვერ მოსულა, თუ ის თამარი, რომელიც მის სათაყვანებელ არსებად გარდაქმნილიყო, გვერდით როგორ უწევს ყოველი უბრალო მომაკვდავივით... „ან ის თამარი-კი არის?!“ — უეცრად დაეკითხა თავის თავს, უფრო ჩაქინებით დაუწყო მზერა მიძინებულ თამარს...

თამარი ამ დროს ოდნავ შეინძრა, გულზე დასვენებული ხელი ასწია და მოწყვეტით გვერდზე ამნონის ხელს დაეცა... თამარის ხელის მოხვედრაზე ელვასავით ჟრუანტელმა დაურბინა, ტანი შეუღრთოლდა და თვალების ბაიები დაუგანიერდნენ...

უეცრად თამარს მაგრად წაავლო ხელი.

შკლავში და, თითქოს უნდოდა თავისი ტვინის ტკივილი ამით გაექარწყლებინა, რამდენჯერმე შეარყია.

— რაა, რაა?!—სიმწვავეთ წამოიკენესა ძილში თამარმა:

— ვაა... ჰაჰაჰა!...—მოუდუნდა ამნონს ძარღვები და ქვითინი აუვარდა.

ამნონი ქვითინებდა, ქვითინებდა და თან თავის უნებურად თამარის მკერდში თვალებს შალავდა... ქვითინებდა ამნონი, რომ ასეთი მოულოდნელი შედეგი მოჰყვა მის საქციელს. თამარის სამუდამოდ შეერთება უნდოდა და ამის მაგივრად-კი, სამუდამოდ დაჰკარგა... გული-დანაც-კი ამოეგლიჯა მისი ხატად ჩახატული სახე და სადღაც ჰაერში გაიბნა... ქვითინებს, რომ ის ხატიც კელარ უპოვნია, თორემ თითონ დედანი ხომ...

— ეს, ეს!..—გაიძახის ამნონი უნუგეშოდ: —ეს თამარი... არა, არა!.. ეს მჩვარია, მჩვარი, რომელსაც ვსრესავ, ვთელავ!.. ის თამარი მშვენიერება იყო, უმანკოება, მას თაყვანს ვსცემდი, მის წინ მუხლს ვიდრეკდი და... ახ!.. ჰაჰა!...—კიდევ უფრო მწარედ მორთო ქვითინი და თავი მაგრა დააქირა თამარის მკერდს.

— ამონ, ამონ?! — დაფეთიანებული თამარი შეეკითხა ამონს.

თამარის ხმა ისარივით მოხვდა ამონს. მან უეცრად შესწყვიტა ქვითინი და უცნაურად დაუწყა მზერა თამარს...

თამარი შეკრთა, შეეშინდა მისი თვალებისა და დაბნევით დაეკითხა:

— ამონ, რა მოგივიდა?!

— შენ აქ რას აკეთებ ან ვინა ხარ?

— ამონ, გონს მოდი!..

— გეკითხები: ვინა ხარ?..

— ღმერთო ჩემო, ველარა მცნობ, ამონ, მე თამარი ვარ!..

— თამარი!.. — დაღრეჯით წამოიძახა შდათავი გაარხია.

— ამონ?!

— გაჩუმდი, შენ მჩვარი ხარ, რომლის დაფლეთა, დაქუცმაცებაც შემოიძლიან!.. — დაიღრიალა ამონმა და თმაში ხელი წაავლო...

— ამონ, რას შვრები?! — უეცრად მუხლზე წამოაჩოქილი შეევედრა თამარი...

— დაიკარგე, დაიკარგე აქედან!.. — დაუყვირა ამონმა და ზიზლით ხელი ჰკრა... — მძულხარ, მძულხარ!.. ვილაც ჩვარი დაგდებულხარ აქ!..

— ნუ, ამნონ, „რამეთუ სიბოროტე უფროს არს უკანასკნელი უფროს პირველისა, რომელი ჰქმენ ჩემთანა, რომელ განმიტოვებ მე..“ — ცრემლით შეევედრა თამარი, მაგრამ ამნონი ისე აღივსო სიძულვილით, რომ მისმა ცრემლებმა უფრო გააბრაზეს.

„...სიმშვენიერე უმანკოებასთან შეერთებული ცრემლს არ დაჰღვრის... მას უნდა ევედრებოდნენ და მუხლს უდრეკდნენ და არა იგისხვას... ეს...“

— დაიკარგე!..

— ამნონ!..

— ყმანო, „განაძე აწ ესე ჩემგან გარე და დახშ კარი უკანა მისსა!“ — მოუწოდა ყრმათა და უბრძანა ამნონმა.

ყრმათა სწრაფად შეასრულეს სეფის-წულის ბრძანება და თან უსიტყვოდ გაკვირვებით გაიქცაოდნენ: „უცნაურია, უცნაურია“-ო...

„ჩემი თავ-გადასავალი.“

(ფერია)

ის იყო მცრემლავი ცა აიჭიქუნა, ცრემლავა
შესწყვიტა და უმწვაო, ოდნავ მთბობ მზის სხი-
ვებს აქა-იქ ადგილი მისცა. ხარბად გამოსრიალ-
დნენ მზის სხივები და ჩაყვითლებულ არე-მარეს,
თითქოს დიდის ხნის უნახავები იყვნენო, აღგზნე-
ბით ჩაეხუტნენ. ჩემ ცხენსაც ესიამოვნა მზის
სხივების გამონავარდება, თავისუფლად ამოიქ-
შინა და თხელ ტალახში ფეხები მარდად ააშლა-
პუნა. საჩქაროდ სერზე ამიყვანა და იქ, ღრმად
ამოსუნთქვის შემდეგ, შესდგა. არ გავრეკე.
ორმავე სერიდან გადავხედეთ ტყეს.

ზაფხულში რამდენჯერმე გამივლია ეს გზა.
ამ სერიდან გამიხედ-გამომიხედნია და ყოველ-
თვის აღტაცებაში მოვუყვანივარ სურათის სიმ-
შვენიერეს. ეხლა-კი პირველ თვალის მიმოვლე-
ბაზედვე გული ჩამწყდა. ავერანებულს ჰგვანდა
ტყე. თითქმის ყოველი ხის ძირი მოჩანდა. ხედა-
ვდი გახლოდშობილებულ ხეებს, მცრემლავ
ხეებს და, თუ რაიმე სამოსი შერჩენოდათ, ისიც

ჩაყვითლებულიყო, ჟანგი მოჰკიდებოდა და ჩამოცლას ლამობდა.

არ ვიცი, ჩემი ცხენი რასა გრძნობდა და მე-კი უნებურად გული მეკუმშებოდა დასევდა მბურავდა; ვატყობდი ჩემ თავს, რომ ცრემლიც მეპარებოდა და იქნება კიდევაც გადმოეხეთქნა თვალთაგან, ამ დროს რომ ცხენს მაგრა არ წაეფრუტუნა და ყურები არ აეცქვიტა.

თვალთ მომდგარი ცრემლი უკუ დაბრუნდა, გული გამეშალა და მათრახი ავამალლე, რომ ცხენისთვის გამეტლაშუნებინა...

— ვაიმეჰჰ!.. — შემომესმა სწორედ ამ დროს გულსაკლავი ამოკვნესა და ხელი მალლა დამრჩა.

ცხენმა წაიფრუტუნა ყურებ აცქვეტიტ და გვერდზე გახტა.

— რა ნოგივიდა, შე ბრიყვო!.. — შევუტიე ცხენს და როგორც იყო დავამშვიდე.

— ვაიმეჰჰ!.. — უფრო გულსაკლავი კვნესა მომესმა იმავე ადგილიდან, საიდანაც პირველად.

სწრაფლ ცხენი გზის პირას ხეზე გამოვაბი და მე-კი, თუმცა დიდი ტალახი იყო, მეორე ნაპირას გადავედი და ხევში ჩავიხედე; მაგრამ ვერავინ დავინახე...

— ოოჰ, ოჰ!.. — ხევიდან ამომესმა ოხვრა.

ცხენს მივხედე, მეშინოდა, არ დამფრთხალოყო.
ის ყურებ-დაცქვეტილი მე მიცქეროდა.

რაკი დავმშვიდდი, რომ ცხენი აღარ და-
ფრთხებოდა, მაშინვე ხევში ჩავირბინე და ერთ
ხის ძირას ორად წელში მოხრილ, მთლად გა-
ზუზუნებულ, ძონძებში გახვეულ დედაკაცს თავზე
წავადექი...

— ვინა ხარ, შვილო?!— მაშინვე მწუხა-
რებით მკითხა და დამაშტერდა.

— მგზავრი ვარ, დ—ს მივდივარ. შენი
კენესა შემომესმა და, აი, ამისთვის ჩამოვედი აქ
ხევში.— ვუბასუხე და მოხუცს გარს თვალი შე-
მოვაღლე.

მეგონა, მოხუცი შეშისთვის წამოსულიყო,
მაგრამ იმის ახლოს გუდურა არა იყო—რა.

— წადი, შვილო, ღმერთმა გზა დაგი-
ლოცოს!

— თუ ნადირმა არ შეგქამა, სიცივე ხომ
გაგაფიჩხებს, ღამე რომ აქ გაატარო?! ცხენი
აქავე მყავს, შეგსვამ და სოფელში მიგიყვან.

— ეგე, შვილო, ცხენზე ჯდომის თავი-ღა
მაქვს?!

— მაშ, აი, ეს ნაბადი მოიხვიე და მეც სულ
რამდენიმე წუთის განმავლობაში სოფლიდან
ბიჭებს ამოვიყვან და ხელით წაგიყვანთ.

— ოჰ, რა გულკეთილი რამა წყოფილ-
ხარ?!— ღმობიერად წამოიძახა და ნაბადში გაე-
ხვია...

სულ ნახევარ საათს არ გაუვლია, რომ სო-
ფლიდან ოთხი ახალგაზდა მოვიყვანე და ჯინიც
მოვიტანეთ. ცხენი სადაც წინად ება, იქვე გა-
მოვაბი და ხევში წინ წავუძეხ.

— ი კაი აღამიანი ამ ხევში რამ ჩაიყვა-
ნა?!— გაკვირვებით წამოიძახა ერთმა მათგანმა,
როდესაც ხევს ჩავუდექით.

— უთუოდ ჩაგორდა!..— სთქვა მეორემ
პასუხად.

— ნეტავ, ვინ იქნება?!

— ეხლა არა ვნახავთ, რაღასა ნატრობ?
— უპასუხა მეორემ სიცილით.

მხიარულად ჩავბობლდით ხევში და მე მა-
შინვე ნაბადს წავავლე ხელი და ნძრევა და-
ვუწყე.

— აბა, დედი, აი, ბიჭები მოვიყვანე!

„ხომ არ მოკვდა?!“ უნებურად გავიფიქრე
და კანკალით ნაბადი ავხადე. პირს კატა მეცა.
ნაბადში კარგა მოზრდილი კუნძი იყო გახვეუ-
ლი და ზედ პატარა რვეული იდო.

მაშინვე ოთხი პირი გაიღო და ისეთი ხარ-
ხარი ამოესკდა იქიდან, რომ ხევმა ხმა მისცა...

მთლად გაწბილებულმა ნაბადი მოვისხი და რვეული-კი ჯიბეში ჩავიდე, ჩემი მეგონა.

— რაღასა ვდგევართ, წავიდეთ!...— წამოიძახა ერთმა.

— უთუოდ მოელანდა რამე!..

ბევრი სხვა რამ დასაცინი წარმოსთქვეს, მაგრამ მე თავი არ მიმართლებია. სირცხვილით ხან ვწითლდებოდი და ხან კიდევ ვყვითლდებოდი.

გონებას ველარ ვიკრეფდი. თითქმის მთელ ღამეს არა მძინებია. არეული დავდიოდი ოთახში და დაჯდომასაც ვერ ვახერხებდი. მალი-მალ მომაგონდებოდა ბებერი, მისი ჩიფჩიფი და შემდეგ დიდი კუნძი. ამას იქით ჩემი გონება აღარ მიდიოდა...

„ნუთუ კუნძი ადამიანად მივიღე?!—ვეკითხებოდი ჩემ თავს, მაგრამ გადაწყეტილ პასუხს-კი ველარ ვახერხებდი...—მართლა!“— სიხარულით წამოვიძახე განთიადისას და გვაბანაკის ჯიბეებს ვეძგერე. უეცრად მომაგონდა, რომ კუნძზე პატარა რვეული ეგდო და ჯიბეში ჩავიდე. თუ ჩემი არ გამოდგებოდა, უთუოდ რვეული ამიხსნიდა ყველაფერს...

კანკალით ამოვალაგე ჯიბეებიდან ქალაღები, უბის წიგნი და სხვა ნივთები. ერთში,

მეორეში, მესამეში სულ ჩემი ქაღალდები იყო. თითქმის იმედ-დაკარგულმა მეოთხე ჯიბეს მივყავი ხელი, და, მგონია, ისე არა გამახარებდარა, როგორც პატარა რვეულის დანახვამ გამახარა...

სათაურად „ჩემი თავგადასავალი“ ეწერა...

„ქაბუკო!“ — ასე იწყებდა თავის თავგადასავალის მოთხრობას მოხუცი: — „აკანკალებულის ხელით ძლივას მოვახერხე ჩემი თავგადასავალის აღწერა. ეცი პატივი ჩემ მოხუცებულობას და სულ წაიკითხე... ნუ დაიზარებ. ვიცი, დევნილი შეგხვდები სადმე გზაში და როგორმე გადმოგცემ. ამ რვეულის გადმოცემის დროს იქნება რაიმე უცნაური ჩავიდინო და წინდაწინვე ბოდიშს ვიხდი. ნუ გამკიცხავ. სხვანაირად შეუძლებელი იქნება. პირდაპირ-კი სახლში ვერ მოვალ შენთან, რომ ჩუმად დაგიტოვო ეს რვეული. ვიმეორებ, ნუ გამკიცხავ და ბოლომდის ჩაიკითხე. იქნება, ამას გთხოვ, ოდესმე ეს ჩემი თავგადასავალი გამოამქლავნო.“

„მაშ ყური დამიგდე.“

„მე დედა ვარ მრავალი ასულისა; ყველანი მშვენიერები არიან და ყოველ ადამიანს თანახმად სიკვდილამდის. სიკვდილის დღეს ეჩვენებიან ხოლმე ადამიანს, წინ გადუფურცლავენ

მის ცხოვრების მატიანეს და შემდეგ ბევრი ცრემლის დაღვრისა შორდებიან. მე-კი მათ მოღვაწეობას თვალ-ყურს ვადევნებ. საუკუნის განმავლობაში ერთხელ მაინც ჩამოვუვლი ხოლმე და ვამხნევებ, ან ვშველი ხოლმე მათ მოვალეობის აღსრულებას...

„ჩემ სახელს არ გეტყვი...“

კითხვა შევწყვიტე და ჩავფიქრდი...

„შორით მოვდიოდი, — დავიწყე ისევ კითხვა, — და ჩემ საყვარელ ქვეყანას რომ თვალი მივაველ-მოვაველე, დავნაღვლიანდი. მომაგონდა უეცრად წინანდელი დრო, დრო უკიდურესი მდგომარეობისა; მომაგონდა, თუ როგორ გაშმაგებული დავრბოდი მთელი ჩემი სიცოცხლე და ვამხნევებდი ჩემ ასულთ. რანაირის თავგანწირულებით ვმოქმედებდით?! ბევრი სისხლის ცრემლით ვიტირეთ, მაგრამ ვერა გავაწყეთ-რა.“

„დაღალულ-დაქანცული, დაღვრემილ-დამარებული გადავიკარგე და, აი, მხოლოდ ეხლა დავბრუნდი. იქნება იმისთვის დავნაღვლიანდი პირველ ნახვაზედვე, რომ წარსული მომაგონდა.“

„დრო არ იყო მოგონებისა. საჩქაროდ განვდევნე მოგონებანი და ჩავერიე ხალხში,

რომელსაც არაჩვეულებრივი მოძრაობა ეტყობოდა. ჯერ ვერ მივხვდი მათ მოძრაობის მიზეზს. გამხიარულებული მიველ ერთთან და ჩემ ასულს დავუძახე, მაგრამ არ მეჩვენა და არც გამომეხმაურა.

„ხელმეორედ დავუძახე და მხოლოდ მაშინ-ღა გამომეხმაურა კნავილით. გავცვიფრდი...

„— რას აკეთებ? — შევეკითხე და გონს ვერ მოვდიოდი.

„— გვიშველე, დედი!... — ძლივს ამოიკნავლა მან.

„— მე რას გეკითხები და შენ რა პასუხს მაძლევ?! — წყრომით ვუთხარი.

„— რაი ვქნა, მე ბედშავმა!

„გაცეცხლებულმა ხან ერთს ჩავუყარე გულში, ყელში კბილები და ხან მეორეს. მაგრამ, შენ ნუ მომიკვდე, აინუნშიაც არ ჩაიგდეს. უფრო ბრაზი მომივიდა. ნუთუ ჩემი კბილები აღარ ჰბასრავენ-მეთქი, დავეკითხე ჩემს თავს და კბილებზე ხელი გავისვი. არა, კბილები კარგი მქონდა. „წავალ, ჯერ აიმ მოხუცს ჩავუხსიხლიანებ გულს და შემდეგ მე ვიცი!“ — გავიფიქრე და კიდევაც შევასრულე...

„ჩქარა მოხუცთან შევიპარე. ის განცხრომით იჯდა, სწორედ თავის საკმეზე ფიქ-

რობდა. დავწვდი მკერდში და მაგრა დავუწყე ღრღნა...

„— ხა, ხა, ხა! — ტკბილად, ძალიან გულიანად ჩაიხარხარა და ხარხარით განაგრძო: — ბებრუცუნ, რით ვერ დარწმუნდი, რომ შენი კბილები საამწურად გვილიტინებს და არ გვბასრავს. წავიდა ის დრო, როცა ჰბასრავდნენ შენი კბილები...“

„სახტად დავრჩი. ოდნავ ჩავფიქრდი. თუ კბილები არ მოქმედებენ ამათ გასქელებულ კანზე, იქნება სიტყვებმა მაინც იმოქმედონ-მეთქი, გავიფიქრე და მაშინვე სიტყვებს მივმართე.

„— ახ, რა ხუმარა ბებრუცუნა რამ ყოფილხარ?! — ხითხითითვე მიპასუხა.

„— რამ გაგაქვავათ მაგრე, რომ ველარაფერს ჰგრძნობთ?!

„— ბებრუცუნ, რომ ვიცინი, ეს არაფრის გრძნობაა?!

„— ეს უკვე მეტის-მეტია! — გაჯავრებულმა ძლივსლა მოვახერხე სიტყვების წარმოთქმა და მოურიდებლად, გაბედულად ისევ კბილებს მივმართე.

„— ნუთუ ვერ გაიგე, ბებრუცუნ, რომ შენი კბილები ჩვენს დროში აღარ ვარგანან?! ნუ ჯიუტობ და მომწყდი თავიდან! შენთვის

არა მცალიან. ისევ ის გირჩევნია, კბილის ექიმთან წახვიდე და ახალი კბილები ჩაასმევენო...

„მისმა სიტყვებმა კიდევაც გამაკვირვეს. საშუალებას თითონვე მასწავლიდა. რაღა დამრჩენოდა, თუ არ მესარგებლნა.

„—გმადლობ, დიდებულო გვამო, ვისარგებლებ მაგ საშუალებით და მერე-კი მერიდე, გულის სულ დაგიღადრავ, თუ შენ სამარცხვინო საქმეს თავს არ დაანებებ...

„— კარგი, კარგი, ბებრუცუნ!--ხითხითით მიპასუხა...

„ვუთხარი თუ არა კბილის ექიმს ჩემი სურვილი და ვინაობა, აღტაცებაში მოვიდა. მაშინვე საფარძელში ჩამსვა და საუკეთესო გაზები ამოალაგა...

„— აბა, გენაცვა, პირი დააღე: გავსინჯავ კბილებს, იქნება რომელიმე კბილი კარგი გქოდეს.— ისეთი ალერსით მითხრა, რომ ჩემ მხრით უნდობლობა სამარცხვინო იქნებოდა.

„— არ ვარგა. არც ეს ვარგა... უკანა კბილებიც არ ვარგა... სუყველა უნდა ამოვიღო... სათხილვე კბილების იმედი მქონდა, მაგრამ არც ესენი ვარგანან.—სარკის საშუალებით მისინჯავდა კბილებს და თან ლაპარაკობდა.

„მე-კი პირდაღებული ვიყავი და თანხმობისა თუ უარის-ყოფის ნიშნად, რადგანაც სიტყვის თქმა არ შემეძლო, თვალებს ვჭუტავდი.

„დიდხანს უკირკიტა ჩემ კბილებს და მხოლოდ მაშინლა გამანება თავი, როდესაც პირი ნერწყვით ამევსო.

„— არც ერთი კბილი არ გამოვადგება შენი საქმისათვის. სუყველა უნდა ამოიღო, — მითხრა აღერსით კბილის ექიმმა, როდესაც სარკე პირიდან გამომიღო.

„— მეც მაგისთვის მოვსულვარ. მხოლოდ ახალი კბილები მბასრავები უნდა გამიკეთო.

„— აბა, მაგას რაღა კითხვა უნდა!.. — მიპასუხა და პირი დამაღებინა.

„სულ ჭირის მოჭმით დამიწყო კბილების დაძრობა.

„პირველი სამიოდე კბილის ამოღება მემწვა, ვიკივლე კიდევაც. მერე-კი აღარა მეყურებოდა-რა. გონს როცა მოვედი, კბილის ექიმი თავს მედგა და გულუღრმოდ ხარხარებდა.

„მისმა ხარხარმა შემაშინა. ვიგრძენ, რომ ცუდ რასმე მიპირებდა.

„— ახალი კბილები როდის იქნება? — კანკალით შევეკითხე.

„— ხა, ხა, ხა!.. არას დროს, ბებრუცუნ, არას დროს!

„— რაო?!

„— ნუთუ გგონია, ისეთი სულელი ვიყო, რომ კბილები ჩაგისხა?! ძლივს ხელთ გიგდე და ჩემი ნატვრა შევასრულე. ეხლა ადამიანი თავისუფალია... გაუმარჯოს განთავისუფლებულ ადამიანს! ვაშა, ვაშა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. მართალია, ბევრს ვერ უსერავდა შენი კბილები, მაგრამ ჯერ ბევრია ქვეყანაზე, რომელთაც შენი კბილებისა ეშინოდა, ეხლა-კი... ხა, ხა, ხა... ყველას თავისუფალი მოქმედება მიენიჭება.

„— ეგ... ეგ...—ვლუღლუღებდი თავზარდაცემული...

„— გაეთრიე, გაეთრიე!.. შენთვის არა მცალიან...—უეცრად ხელი დამავლო და კისრის კვრით გარედ გამომისროლა.

„ჩაფუფქვილს, დამძარებულის ცრემლები მალრჩობდნენ. აღარა ვიცოდი-რა. ვფიქრობდი, თუ როგორ ამომეყარა ჯავრი. უეცრად ვეჩილები მომაგონდნენ. სიხარულით გავექანე და შევედი ერთთან. შევჩივლე ჩემი მწუხარება. ვუამბე ყველაფერი დაწვრილებითა და ვთხოვე, სასამართლოში ჩემი საქმე ეწარმოებინა...

„— მამა ვაცხონე იმ კბილის ექიმისა, რომ მაგრე მოგექცა!— ასე მიპასუხა ვექილმა და კარი მიჩვენა.

„— შემობრალე! ასეთ უსამართლობას...

„— გთხოვ, მიბრძანდე, თორემ მეც იძულებული ვიქნები კისრის-კვრით კბილის ექიმივით გარედ გაგისროლო...

„ქვეყანა ხომ ჩალით არ არის დახურული— მეტქი, გავიფიქრე და ფეხ-აკრეფილი გარედ გამოვედი.

„სამართალს ვიპოვი, ვიპოვი, რადაც უნდა დამიჯდეს, ვფიქრობდი. მაგრამ კი ვერ მომეგონებინა, რა საშუალებით. ასე ჩაფიქრებული მოვდიოდი, რომ ყური მოვკარი ბაასს:

„წაიკითხე გაზეთში, რა საზიზღარი საქციელი ჩაუდენიათ? გაზეთი ძალიან ჰკიცხავს...“

„ყური აღარ მიგდია; სიხარულით რედაქციებისკენ გავიქეცი. ვუამბე ყველას ჩემი თავგადასავალი და ყველგან ზრდილობიანად გულმტკივნეულობით მითხრეს: ვაუწყებთ ქვეყანას მაგ საზიზღარ ამბავსაო.

„დამწვიდებულმა დავუწყე გაზეთებს კითხვა. გავიდა ორი-სამი დღე და ჩემი ამბავი არც ერთში არ იყო დაბეჭდილი. ისევ შემოვირბინე

რედაქციები და ყველგან ზრდილობიანად მიტ-
ხრეს: ჩვენ დავწერთ, დავწერთო!

„სტყუოდნენ, სტყუოდნენ!..

„— მაშ თუ აგრეა, მე თითონ ვაუწყებ
ქვეყანას ყველაფერს, მე თითონ გამვლელ-გა-
მომვლელს ვუამბობ...— ზიზლით ვუთხარი რე-
დაქციებს და კიდევაც შევუდექი ჩემი განზრ-
ხვის აღსრულებას.

„დავიწყე ქუჩა-ქუჩა სიარული და ვინც-კი
შემხვდა, ყველას კალთებს ვუჭერდი და ვუამ-
ბობდი, ხმა-მალლა ვცვიროდი...

„აღსრულებაში-კი მომყვანდა ჩემი განზრ-
ხვა, მაგრამ შედეგი სულ სხვა მოჰყვა. თანა-
გრძნობის მაგივრად ზიზლი დავიმსახურე. დიდი
თუ პატარა დამცინოდა, გამირბოდა, მიკიოდა
და ერთ დღეს გაზეთებში აი რა ამოვიკითხე:
„ეს რამდენი ხანია, ქუჩა-ქუჩა დადის ერთი
გიჟი ადამიანი და გამვლელ-გამომვლელს მოსვე-
ნებას არ აძლევს, კალთებს აგლეჯს. ნამეტნა-
ვად მოსწავლეებს აშინებს. დრო არის, ვისიც
ჯერ არს, ყურადღება მიაქციოს და საცოდავი
საგიჟეთში მოათავსოს...“

„ტანში ჟრუანტელმა დამირბინა. ვიკივლე:

„— მე გიჟი სრულებით არა ვარ, არა!..
გაზეთები საზიზლრად ცრუობენ!..

„თავი შეგაწყინე, მგონი, ჭაბუკო!.. ეხლა-
 კი ჩქარა გავათავებ. ბევრი აღარა მაქვს-რა სა-
 თქმელი...“

„გაზეთების შენიშვნას ის შედეგი მოჰყვა,
 რომ მართლა, „ვისიც ჯერ არს“ ყურადღება მიე-
 ქცია და გამაბაწვრინეს... მხოლოდ ამას-კი გე-
 ტყვი, გამოვიბარე იქიდან და, როგორც მნახე,
 ტყე-ლრეში დავეხეტები, ადამიანს ვერიდები და
 ჩემ ვინაობას ვმაღავ, რომ კიდევ იმ წყეული
 ექიმების ხელში არ ჩამავდონ...“

წავიკითხე გულ-მოდგინედ. მეორედ, მე-
 სამედ კიდევ გადავიკითხე. და მაინც ვერა გავი-
 გე-რა. იმისი სახელიც ვერ გამოვიცანი...

„მთიულდი.“

გიორგობისთვის 1-ს
 1901 წ.

გიორგობისთვის 29 ჩემი ამხანაგი დავასა-
 ფლავეთ. მისმა მშობლებმა გადმომცეს ერთი
 რვეული და ტირილით მითხრეს:

„ავადმყოფობის დროს ამასა სწერდა. იქ-
 ნება დასაბეჭდად ივარგოს, გადიკითხო.“ მეც
 გადვიკითხე და, თუმცა ვერა გავიგე-რა, მაინც
 უცვლელად ვბეჭდავ იმისთვის უფრო, რომ
 მკითხველებმა გაითვალისწინონ, თუ ავადმყოფ-
 თა ოცნება რაგვარად მუშაობს.

ქიქინათელა.

(ეტიუდი)

შავბნელი ღამეა. სასტიკი ქარი ჰგლეჯავს არე-მარეს. ერთად-ერთი მუხა, მამა-პაპეული მუხა, რომელიც სოფელზე ძალიან დაშორებულია და რომლის ძირსაც გიორგი ზურგიით მიჰყუდება, ხმაურობს, ბანს აძლევს სასტიკ ქარს და შტოებს იქით ჰხრის, საითკენაც ქარი სწევს, ძირი-კი უნძრეველია, არსაით იხრება...

გიორგის არ ესმის არც ქარის ნაგარდობა ამ უბედურ ველზე და არც მუხის ხმაურობა, მისი ალიაქოთი; არც ცის მოქუშული სახე აშინებს, არც-კი ამჩნევს ამ მრისხანებას... იგი თავ-ჩალუნული ღრმად მისცემია თავის ფიქრებს და მის გარეშე მისთვის აღარა არსებობს-რა...

აგერ რამდენჯერ დაეკითხა თავის თავს სასოწარკვეთილებით: „რად, რად?“ და პასუხის მაგივრად ყოველი ამ კითხვის შემდეგ ერთი და იგივე სურათი ეშლება თვალწინ უღმრთელობის სიციხადით:

აგერ მთელი სოფელი დაღებული ხანით საშინელ, ლაყე კვერცხის სუნს პირში აორო-

ქლებს გიორგის... კოჭლი, ბრმა, ყრუ, მახინჯი სულით, გულით და მთლად სხეულით, გამოჩერჩეტებული თავის ხნოვანებით, ქალი და კაცი ერთმანეთს არ აცდის, ერთმანეთს ეჯიბრება, რომ უფრო მეტად ააყროლოს ჰაერი გიორგის დასახრჩობად, მის სოფლიდან გასაძევებლად... რამდენიმე პირმა ხმა აიმაღლა, რომ გონს მოეყვანა ეს ბრბო, გაეთვალისწინებინა მისთვის საქმის მსვლელობა...

„უუუჰ!...“ — შეანჩქრია მთელი თავისი სიბინძურე სოფელმა ამ პირით, და იმათაც ვერ შეუძლეს სუნს, აყროლებულ ბინძურ სუნს და პირზე, ცხვირზე ხელები მიიფარეს, რომ ჩასუნთქვასთან ერთად მყრალი სუნი მახინჯთა გვამში არ ჩაეშოთ... იძულებულნი იყვნენ განზე გამდგარიყვნენ, თორემ ქაობი უფრო შეინძრეოდა და...

ასამართლებენ ადამიანს, მის მოქმედებას აქრელებენ, მას სწეწავენ და... ერთი, ერთი მათგანი მას არ ეკითხება!... მასთან, მის პიროვნებასთან ანგარიშის გასწორება არ სურს არც ერთს...

„როგორ სასტიკად შელახეს მისი პიროვნება?!“ — კვნესით წარმოსთქვა გიორგიმ და უფრო ღრმად ჩაფიქრდა...

ქარი მაინც თავისას არ იშლიდა: აქ ნარეკალს წაჰკრავს თავში და მიწაზე გაართხოვს, იქ ნარს წელში შემოჰკრავს და გადასტეხს. იმის ახლოს გოქშოს თავს მოჰგლეჯს და შრილობით წინ გაიგდებს; ზევით, ფერდობზე კიდევ ჯაგს აწრიპინებს, აშტვენინებს, ქვევით მდებარეობს, ნათეს-ნახნავს ასისინებს და მუხას ხოცისევე აშფოთებს...

გიორგის მაინც არ ესმის არე-მარის ხმაურობა...

„ნუთუ ჩვენი საზოგადოება ისე დაშორებულია, რომ პიროვნების წაშლა მაგრე აღვიღად შეუძლიან?!.. მისი უარ-ყოფა, გაძევება — ეკითხებოდა თავის თავს გიორგი; — ისე შეუძლიან, რომ არც-კი შეეკითხნენ პიროვნებას?!“

„ახ!... — უეცრად წამოიკვნესა გიორგიმ და თვალებზე ხელი მაგრე მიიჭირა, თითქოს სურდა ეს მწარე, მყრალი სურათი მოეშორებინა: — რად მეგონა მისი ჭირი ჩემ ჭირად, მისი სუნთქვა ჩემ სუნთქვად, მისი ღხინი ჩემ ღხინად, თუ მაგრე მის თვალში მე, როგორც პიროვნება, უპიროვნობას შევადგენდი?! რად მთვლიდა თავის წევრად მე უპიროვნოს?!“

გიორგიმ უფრო მაგრე მიიჭირა თვალები

ზე ხელის გულები, რომ მწარე ფიქრები გამოეყურა თავიდან.

„ახ, რა შემცდარი ვყოფილვარ, რომ მას, ამ ქაობს მხარ-და-მხარ მივსდევდი?!“

გიორგის მწვავე კითხვად ეხლა ეს დაუდგა. თვისი თავი სრულებით გარეშე წარმოედგინა, თიქოს ქაობის მყრალი ტალღები მისკენ არ ყოფილიყვეს მოქცეული, იგი სულ გარეშე მაყუჩებელი ყოფილიყოს, ისე დააყენა და...

„ერთს, ერთს მაინც ამოდენა ბრბოდან მზად მაინც რატომ არ მოუვიდა მართლა და სინამდვილის გამოცნობა, გამოჩხრეკა?! — წაიკვნესა კიდევ გიორგიმ: — მაშ რა ყოფილა ეს ბრბო?... უთავო, უპიროვნო... თუ პიროვნების უფლების შელახვა მაგრე შეუძლიან, მაგრე უსამართლო ყოფილა, მაშასადამე, იგი თავის თავს ანდერძს უგებს, თავის თავს თითონვე თხრის სამარეს...“

ამ დასკვნამ შეაჭრყოლა გიორგი. თავისი თავი სასტიკად გაჰკიცხა, რომ ამ დასკვნამდის იყიდა. უნდოდა გაედევნა ეს დასკვნა თავიდან, მაგრამ სასტიკი სურათი, უსამართლოდ მომართული მყრალი ტალღები წინ ისევ ცოცხლად იმართნენ და პირდაპირ მისკენ მოიღრტვოდნენ... უნიც მიედინა.

„ფუი, ფუი!..“ — საჩქაროდ გადაათურა და ხელები გაასავსავა, თითქოს ტალღების თაყვანს აღსანიშნავად და მოშორება სურდა...

„არა! შეუძლებელია, შეუძლებელი! — დაიკივლა გიორგიმ, რომ თავისი ხმით თავისივე დასკვნა გაექარწყლებინა...“

— დაიღუპება, დაიღუპებააა!..“ — სასტიკად შემოესმა საშინელი ხარხარით ეს სიტყვები და ამასთან შედარებით მისი კნავილ სრულებით გაქელა, წაშალა.

გულის ცემა შეუდგა გიორგის. გაფეთქდა.

— არა... არა... არა და არა!.. — სასტიკად წარკვეთილებით დაიყვირა უფრო ძლიერად გიორგიმ და წამს ყურები სცქვიტა...

— ხახხა!.. — შავბედითი ხარხარი ისევ მოესმა გიორგის და მისი არსება თითქმის გაწვანდა,

— გიორგი, თითონ შენ მიხვედი და დასკვნამდის, რომ ის სოფელი უნდა წაიშლოს... — ახლა თითქმის ტკბილად ჩასჩურჩილებდა ყურში ხმა...

— არა!.. — ძლივს წამოიკვნესა გიორგი და ისევ სული განაბა...

— როგორ არა?.. ვერა ნახე, რა უსამართლოა...

— ღოდ ააშმორეს შენ გარშემო, რომ წაელეკე, დაეხრჩვე... აბა....

— არიან კიდევ ცოტაოდენნი, რომლებიც... — გულის კანკალით დაიწყო გიორგიმ...

— რომლებიც პირველ ხმის ამოდებაზე გააჩუმეს და განზე გააყენეს..

— არა, ისინი...

— იმათაც შენ გზას დააყენებს სოფელი.

— ის ქაობი ხომ იარსებებს... ის, იქნება,

შემდეგი...

— შემდეგ ის უფრო აყროლდება...

— მერე?! — გიორგი გრძნობს, რომ ძალა ეცლება, სხეულიც უღუნდება, ძლივს — და მოახერხა ეს კითხვა მიეცა.

— მერე... — უფრო ნაზად ჩასჩურჩულა ხმამ: — ჩემო კარგო, ხომ შენც კარგად იცი და რაღას მეკითხები...

— არა... მგონია, ის იარსებებს, თუმცა ქაობად, მაინც იარსებებს... — ძლივს წაილულულა გიორგიმ...

— ეეჰ, ხომ სტყუი, მაგისი თქმა არ გინდოდა...

— მაშ, რის?

— რისა და იმისი, რომ ქაობი უფრო დაღობება... თავის საღ ნაწილებს გახრწნის და

სულ გარეშე ელემენტი წაღევას, მის არა
 ბობას წაშლის „პირისაგან ქვეყნისა, ვით
 რცა მტვერს...“

— მომშორდი, მომშორდიი!...--წამოიკ
 ლა მისუსტებულმა, როგორც-კი მისუსტებულ
 შეუძლიან, და ფეხი და ხელი მიაშველა თავ
 ხმას, რომ მოეშორებინა თავიდან არამკითხ
 სტუმარი...

— ხახახახა!...--პასუხად მოესმა გიორგის
 საზარელი ხარხარი, რომელმაც არე-მარე ა
 სო...

გიორგი ამ შემზარავ ხმაზე წატორტმან
 და, თავი დაუცარიელდა და დედამიწას დაეშ
 ხო...

გიორგის გული არ წასვლია. იგი დამ
 ხობილი იყო. თავის არსებობასაც აღარა გრძნ
 ბდა, მხოლოდ შემზარავი ხარხარი-ლა ესმოდა.

წამს აღარც-კი ეგრძნობებოდა მისი სიმ
 წვავე, ისე დაეჩხვლიტა სხეული ხარხარის პირ
 ველ გაგონებაზე...

გიორგი რამდენსამე წუთს ასე დამხობილი
 იყო. თუ რამდენს ხანს იყო ასე, ანგარიშს ვერ
 მისცემდა. თანდათან გონება მოეკრიბა და პა
 რველ გონების მოკრებაზე ისევ ხარხარის, რომ
 მელიც ჯერ კიდევ არე-მარეში გაჰქუხდა, სიმ-

წვავე უფრო ძლიერად იგრძნო. უმწეო იყო გიორგი, რადგანაც გიორგის თავის არსებაში ისეთი ძალა ველარ ებოვა, რომ ამ დამცინავი და გამათახსირებელი ხარხარისათვის წინ წამოეყენებინა... მისმა გონებამ ხომ უფრო ამ ხმაზე ადრე აუგო ანდერძი სოფელს, და, აბა, რაღას წააყენებდა წინ მის გასაჩუმებლად?!

გიორგიმ როდესაც თავისი დასკვნა წარმოსთქვა სოფლის დაღუპვაზე, ეგონა, ცოტათი კიდევ იმედი ჰქონდა, რომ არ დაიღუპებოდა, კიდევ გამობრუნდებოდა, გაიწმინდებოდა და თავის არსებობას დაიცავდა, გამოანკარავდებოდა... ამისთვის გულიც-კი მოულობა და თავისი შეურაცხყოფა უკუ აგდო... დოსტაქარით დაწვრილებით გამოკვლევას შეუდგა, რომ...

მაგრამ ეს ხმა, ეს სასტიკი ულმობელი ხმა რად ემოწმება მის დასკვნას... რომ წინააღმდეგი ყოფილიყოს, ეს ხომ მისი ნატვრა იყო. იმისთვის შეუდგა გამოკვლევას, რომ თავის საწინააღმდეგოდ რაიმე ებოვა და ქაობის არსებობა თავის გონებაში მაინც მკვდარ საძირკველზე დაემყარებინა...

მაგრამ ეს ხმა?! ეს შავბედიტი ხმა?! გიორგიმ თავი მაღლა ასწია და:

— ღმერთო, ღმერთო!... — უმწეოდ შეევე-

დრა უფალს, რომ იმას ჩაეგონებინა, მაგრამ ღმერთი სწორედ ამ წუთების დროს არის ხოლმე შეკრული და არას ამცნებს ადამიანს...

გიორგი სულ-განაბული შეიცქირებოდა ზევით, თითქოს ზეშთაგონებას მოელოდა, მაგრამ ვერას ხედავდა...

ცაც ხომ მოქუშული იყო...

მხოლოდ ესმოდა ქარის შტვენა, წივილი და კვნესა, მუხის ფოთლების აღგზნებული შრიალი, ტოტების ჭაჭა-ჭუჭი...

უეცრად მის თვალ-წინ გაჰკრთა ოდნავი შუქი და ისევ სწრაფად მიიმალა... ჩაქრა. გიორგის ეგონა, თვალმა თუ გამიელვაო, და ისევ ისე ზევით შეიცქირებოდა, ისევ იმავე მოლოდინით...

კიდევ გამოჰკრთა ოდნავი სინათლე და ისევ სწრაფად მიიმალა.

გიორგის თვალეზმაც გააშუქეს. ეს შუქი მის გულშიაც ჩაეშვა...

კიდევ გამოჰკრთა შუქი მუხის ფოთლებიდან და კიდევ მიიმალა...

მის გონებასაც მიეშუქა სინათლე და აამოძრავა... სინათლე-კი დრო გამოშვებით გაიოკრთის მუხიდან.

გიორგი მიხვდა, რაც იყო. ციციანათელა

ამ შავბედით ლამეს მიჰკერია მუხის ფოთოლს
თუ ტოტს...

თვალი ველარ მოუშორებია გიორგის, მი-
სი გონება სიმძაფრით მუშაობს...

ღმერთს აღარ ემუდარება, სულ-განაბული
მის შთაგონებას აღარ ელის... გადაავიწყდა კი-
დევაც, რომ შეევედრა მას. ეხლა იგი ციცი-
ნათელას შუქმა შებოჭა, შეიპყრო, თუმცა მას
სასტიკი ქარის გამო, რომელიც მუხის ფო-
თლებს აშრიანებდა მის თვალებსა და ციცი-
ნათელას შუა, მხოლოდ დროგამოშვებით ხე-
დავდა, და მის გონებას სხვა მიმართულება
მისცა...

„...რა არის ციცინათელა?... სულ უბრა-
ლო, მცირე მწერი და აგერ იგიც, თუმცა ეს
სასტიკი ქარი საშინელის სიძლიერით ებრძვის,
სცდილობს, თუმცა შეუგნებლად, მის პიროვნე-
ბის წაშლას, იგი მაინც თავისას არ იშლის...
უძალიანდება, ვიდრემდის არ გაშეშდება, არ
მოკვდება, ამ ძალის მსხვერპლი არ შეიქმ-
ნება და უკანასკნელ სულის ამოხდამდის თავის
პიროვნებას, თავის არსებობას ამცნევს ქვე-
ყნიერებას... თავის თვისების წაშლა არ
უნდა...“

ციცინათელა-კი ისევ აშუქებდა, ისევ

ჰკრთოდა წყვდიადში და თავის ადგილიდან ფეხს არ იცვლიდა...

„რაც შეუძლიან, მოვალედ სთვლის თავის თავს, გააკეთოს და არაფერს შეუშინდეს... დეე, სასტიკი გარემოება, როგორც ციციანათელას, ხელს უშლიდეს, ეწინააღმდეგოს, პიროვნებამ თავის უკანასკნელ სულის ამოხდამდის მოვალეობას არ უნდა გადაუხვიოს და წინ მიდიოდეს შეუდრეკელად...

მოქუშული ცა ისევ მოქუშულია, სასტიკი ქარი ისევ სასტიკად აკვნესებს არემარეს, სოფლიდან ისევ მყრალი სუნი მოისმის... მაგრამ გიორგი პირდაპირ სოფლისაკენ ძლიერის ნაბიჯით მიდის... რამაც გამოაქცია, ეხლა, იმისაკენ მიდის, რომ თავისი მოვალეობა შეასრულოს, რომ ქაობი ნაკადულად გარდაქმნას, და მის ნაბიჯს არა აფერხებს-რა. თუმცა ქარიც და სოფლის სუნიც ეწინააღმდეგება... მისი რწმენა ეს არის და უკანასკნელ წუთამდის, როგორც ციციანათელას, ვერა შეაყენებს-რა.

„ციციანათელა ციციანათელად მოკვდება!“-- ამაყად გაიძახდა გიორგი და მედგრად მიარღვევდა ქარის ტალღებს და სოფლისას...

სარჩევი.

	გვ.
1. „ადე, ჩამოვიდა!“	3
2. „ბეჩა, რაღა შეკლავ?!“	13
3. „ჭეშმარიტად!“	22
4. „ქარი-გი ამ დროს სუოდ, კვნესოდ და გმინავდა“	31
5. „დმერთო, რა დაგიშავე?!“	44
6. „ექვ, ჯანდაბას ჩემი თავი და ტანი!“	55
7. „...სითხიეთებს და სითხიეთებს..“	70
8. „... მსრები-და ავიჩეჩე...“	86
9. „ის!“	132
10. შემუსვრილი სამი მცნება	143
11. „უცნაურია, უცნაური!“	163
12. ჩემი თავ-გადასავალი.	175
13. ციციანთელა.	190

19-91

15-

ფანი 23 მანეთი